

ZA "VREME" GOVORI GORDANA MATKOVIĆ

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 DIN

01164

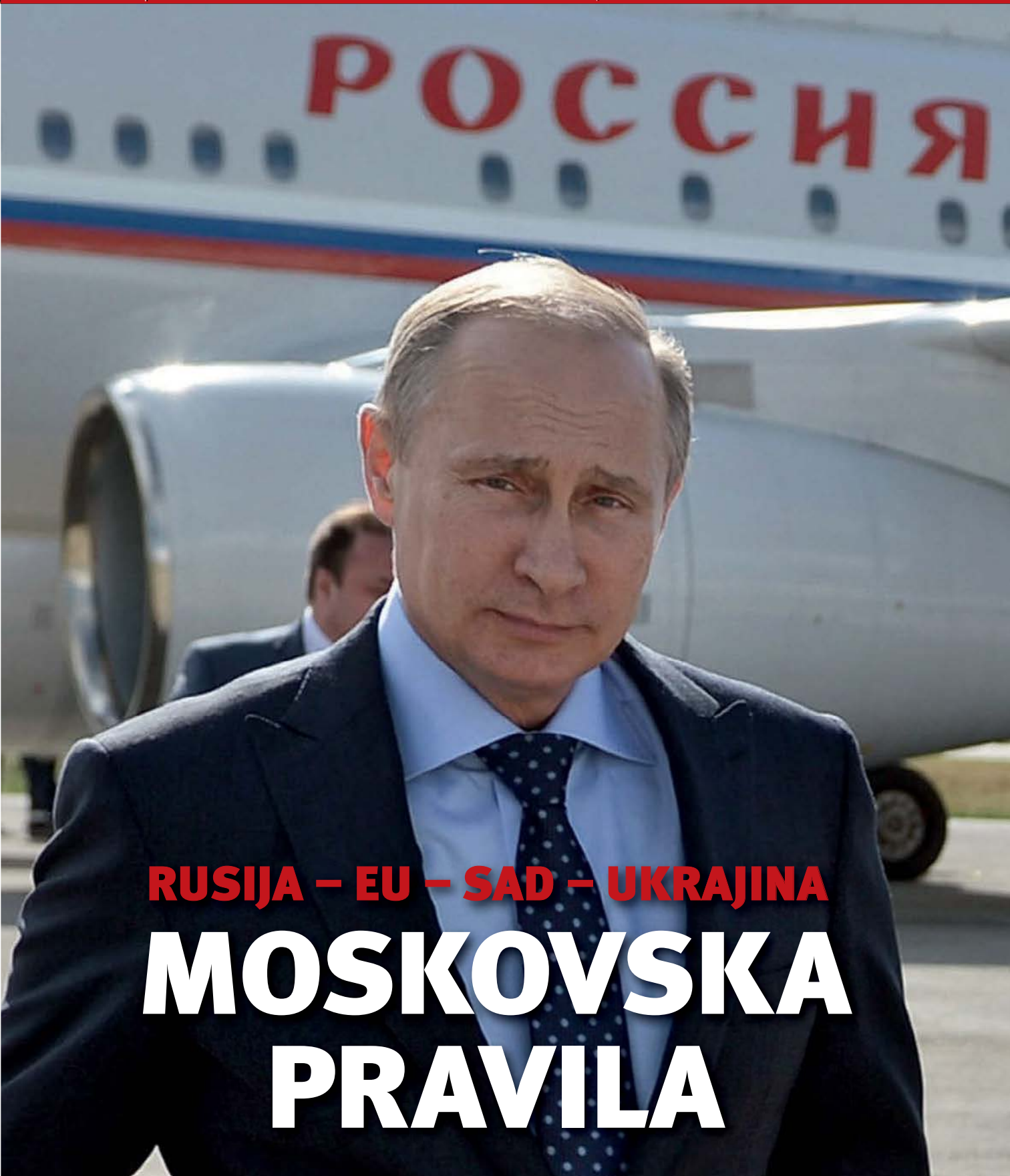

9 770353 802002

VREME

broj 1236

11. septembar 2014.

RUSIJA – EU – SAD – UKRAJINA

MOSKOVSKA PRAVILA

jogood
voćni jogurt

JAGODA

bogato komadićima voća

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat

Ana Aleksić, Mirjana Kalezić

redakcija

Aleksandar Anđić (foto),
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov,
Slobodan Bubnjević, Sonja Čirić,
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović,
Jasmina Lazić, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skroza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

korektori: Nikola Dragomirović,

Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 **Ukrajina:**

Varljivo primirje i globalna pomeranja

07 **Marijupolj:** Zarobljeni u strahu10 **Ekonomске posledice ukrajinske krize:**

Loši izgledi

13 **NATO:** Odgovor na krizu u Ukrajini16 **Bolne i nepopularne mere vlade:****Računica s tuđom mukom**20 **Intervju:** Gordana Matković25 **Siromaštvo:** Indeks bede26 **Rang liste:** Pazi gde se rađaš28 **Tarife, monopoli i ostali problemi:**

Notari na oltaru politike i zloupotreba

30 **Gradski prevoz u Beogradu:****Sezona lova na kontrolore i vozače**32 **Sandžak:** Muftija i njegova vojska34 **Lični stav:** Srđan Češić37 **Lisica i ždral:** Iznenadni gost**KULTURA**38 **Arapski erotski priručnik iz XV veka:****Srpski prevod „Mirisnog vrta“****šejha Nefzavija**43 **Izložba:** „Henri Mur – grafičar“45 **Lagunine knjige**49 **TV Manijak:** Rečnik autocenzure**SVET**50 **Referendum o nezavisnosti u Škotskoj:**

Panika u Londonu

52 **„Fast food“ štrajk u Americi:**

Za šaku dolara

MOZAIK54 **Lektira:** Odlomak iz kataloga izložbe

„Beleške burnih odnosa“ Hanesa Lajdingera

61 **Navigators:** Šta da budem kad porastem72 **Vreme uživanja:** 6.30 – 10.00

Barem se tri stvari ovde izdvajaju: kakve će efekte doneti najavljeno smanjenje, koji je ovo put da predstavnici vlade odlažu ili ne ispunjavaju obećano, i zašto se već nije počelo sa fiskalnom konsolidacijom, nego se čeka premijer

PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

Nije najveći problem slobodnog tumačenja „BusPlusa“ to što je u maju ove godine kupljeno tri puta manje karata nego u maju 2012. godine, već to što je za nepune tri godine u sistemu gradskog prevoza povređeno 136 zaposlenih, od kojih je osmoro zadobilo teže telesne povrede

PIŠE: MIRKO RUDIĆ

Prve vesti o „Mirisnom vrtu“ šejha Nefzavija stigle su u Evropu potkraj 19. veka. Iako se o ličnosti autora ne zna gotovo ništa i samo se pretpostavlja da je „Mirisni vrt“ njegovo jedino delo, od tada se ovaj ljubavni priručnik u mnogim krugovima – među istoričarima književnosti, antropolozima i seksolozima – smatra jednim od četiri najvažnija klasična dela svetske erotske literature

PIŠE: SRPKO LEŠTARIĆ

RAT I MIR PETR

SVRŠEN ČIN: Proruske jedinice u Donjecku
Foto: Fonet

RA POROŠENKA

Krhko primirje u Ukrajini nakon neuspelog gušenja pobune na istoku. Pregovori o statusu Luganske i Donjecke oblasti i ukrajinski izbori tek predstoje. Na globalnom planu konflikt vodi u eskalaciju napetosti: NATO pojačava prisustvo u istočnim članicama pakta, Rusija razmatra vojnu doktrinu koja bi SAD i NATO označila kao neprijatelja, dok je novi paket sankcija EU prema Rusiji i kontrasankcija Moskve u vezi sa varljivim primirjem u Ukrajini

Krajem avgusta i početkom septembra Ukrajina se našla na prekretnici između rata bez kraja i mira po svaku cenu. Rat se rasplamsavao donoseći obrt na terenu severno i južno od Luganska i Donjecka i južno do Azovskog mora. U Jelenovki, južnom predgrađu Donjecka, pobunjenici su 25. avgusta probili front i otvorili put ka Azovskom moru, na zapadu je dignuta nova uzbuna zbog navodnih ruskih tenkova u ukrajinskom konfliktu.

Pobunjenicu su 1. septembra zauzeli Aerodrom Lugansk, koji je u borbama u potpunosti uništen i onespособljen za saobraćaj, a nastavljene su borbe za Aerodrom "Sergej Prokofjev" u Donjecku, gde su ukrajinske vojnike opkolile pro-

**KO ĆE KOME: V. Putin i P. Porošenko
na sastanku u Minsku**

Foto: Fonet/AP

ruske snage, baš kao na još tri lokacije: Novokaterinovka, Starobeševo južno od Donjecka i Červonopiljsk. Stanje stanovništva zahvaćenog ratom je postajalo sve dramatičnije – oko 700.000 ljudi je pobešlo u Rusiju, a oko 200.000 u mirniji deo Ukrajine. Putin je 29. avgusta tražio od pobunjenika da otvore humanitarni koridor da bi ukrajinski vojnici mogli mirno da se vrate kući i ovi su ga poslušali, pod uslovom da "Ukri" idu bez oružja.

Vladimir Ruban, ukrajinski general-pukovnik u ostavci, koji vodi centar za razmenu zarobljenika, kasnije je objašnjavao šta se 30. i 31. avgusta desilo s humanitarnim koridorom za opkoljene ukrajinske vojnike kod Ilovajska, 40 km jugoistočno od Donjecka. Pokazalo se da je informacija do ukrajinskih vojnika došla prevremeno, kada pregovori o koridoru još nisu okončani, i kada je još razmatrano pitanje da li će Ukrajinci iz kotla izaći s oružjem ili bez njega, s ratnom zastavom ili pod belom zastavom. Kada su se pregovori završili, vojnici nisu dobili informaciju o detaljima jer su im, tako izveštava ruski "Forbs", bile prazne baterije na radio-uređajima, pa je 2000 ukrajinskih vojnika stihijski pokušalo da s oružjem izađe iz obruča, dok koridor još nije bio otvoren, i mnogo njih je stradalo, a mnogo tehnike je uništeno ili je palo u ruke pobunjenika.

PREKO GRANICE BEZ ORUŽJA

Pred tu ofanzivu pobunjenici su nabavili mnogo naoružanja: zapadni izvori veruju direktno iz Kremlija, a vesti same po

sebi govore da je tu bilo i ratne ekspropijacije i menjanja puške za kartošku (topa za krompir), da je bilo predaja i zarobljavanja. Radila su kozačka udruženja, a radili su i biznismeni iz sive i bele zone. Nešto je patriotski radila i ruska "glubinka" (provincija).

Niko do sada nije izneo relevantnu procenu koliko tih ruskih boraca ima na istoku Ukrajine (prema NATO-u oko 1000 ruskih vojnika, pobunjenici tvrde da ima oko 4000 ruskih dobrovoljaca). Pojedini izvori bročano stanje pobunjeničkih snaga procenjivali su na oko 20.000, a ukrajinskih na oko 50.000. U početku sukoba procena ruskog ministarstva vojnog je glasila da je Ukrajina na istoku angažovala 24.000 vojnika, pripadnika Nacionalne garde i dobrovoljačkih odreda.

Teza zapadnih novinara (i ukrajinskih zvaničnika) je da je intervencija ruskih vojnika i ruske tehnike radikalno izmenila situaciju. Zapadni mediji su po jugoistoku Ukrajine tražili ruske tenkove, a nalazili bačena pakovanja vojničkih sledovanja na čijim omotima su bile oznake ruske vojske i uočavali vozače tenkova "sa azijskim crtama lica".

U izveštaju posmatračke misije OEBS-a sa graničnih prelaza Kamensk-Šahtinsk i Gukovo kod Luganska, 3. septembra, opisuje se profil ljudi koji prelaze ukrajinsko-rusku granicu: porodice koje idu peške ili kolima sa dosta prtljaga; stariji ljudi sa nekoliko kesa; odrasli (najčešće mlađi) bez prtljaga ili praznih automobila; ljudi koji nose vojničku odeću sa ili bez ranaca...

Na oba granična prelaza neke pristalice samoproglašene republike objašnjavale su da im nije dozvoljeno da pređu granicu sa oružjem. S druge strane, na ukrajinskoj strani granice, kažu posmatrači OEBS-a, organizovana su mesta gde su dobili oružje, municiju i opremu: po povratku u Rusku Federaciju oni pred granicom predaju oružje, municiju i drugu vojnu opremu. U Gukovu čak postoji streljište za kalibraciju novodobijenog oružja pre nego što se nastavi ka ratištu. Reporter RBK koji je pratio jednu grupu dobrovoljaca beleži kako ih na prelazu neka uniformisana službenica u šali naziva "dvesotinki", u tamošnjoj vojnoj terminologiji šifra 200 obeležava plastičnu vreću u kojoj se transportuju poginuli s bojišta.

Prosečni Rusi su bili voljni da pomažu braću u Ukrajini, ali kako je to saopštio Putinu blizak Nikita Mihalkov još u vreme majske tragedije u Odesi, poručivali su im da Rusi neće doći (Ruskie ne prijdut!). Što urade sami, uradili su.

Rusi, pak, ni u SB UN nisu krili da u Ukrajini ima dobrovoljaca iz Rusije, ali su negirali da tamo šalju vojsku. Opoziciona štampa u Moskvi je uzbuđeno pisala o sahrani u Peskovu nekoga na čijem je grobu stajalo samo "soldat". Rusko ministarstvo je i posle toga demantovalo da su pripadnici ruske vojske u Ukrajini, a priznalo je samo da je jedna grupa ruskih vojnika s manevarskom municijom u puškama zalutala na neobeleženoj granici (vraćena je u okviru razmene zarobljenika). Opozicioni komentatori u Moskvi počeli su ozbiljnije da pitaju: "Može li se pobediti u neobjavljenom ratu?"

Kad je smenjen s položaja u Donjeckoj Republici na istoku Ukrajine glorifikovani komandant Igor Streljkov je snimljen u jednom manastiru u Kareliji, na severu Rusije, u društvu kaluđera. Pobunjenici su se lišili komandanata ruskih dobrovoljaca, počeli da slušaju šta govori Moskva i pristali na primirje, mada mnogi nisu verovali u njegovu održivost.

PROTOKOL DVA PREDSEDNIKA

Do ozbiljnije razmene zarobljenika došlo je tek nakon potpisivanja "Proto-

Zarobljeni u strahu

“Šeta neka vojska, ne znamo ni ko su ni šta su, Rusi, ili proruski vojnici, ili ukrajinska vojska, ne smemo ni da pitamo. Imaju crne uniforme bez ikakvih amblema, one crne kape sa prorezima za oči. Zaustavljaju automobile, legitimišu, nekim ljudima oduzimaju dokumenta, kola... Kažu da zaustavljaju i na putevima van grada, prebijaju, otimaju”

A na M. je rođena i odrasla u Marijupolju. Devedesetih je živela i radila u Moskvi, a onda je život odneo na drugu stranu. Već deset godina je u Srbiji. U Marijupolju joj žive otac i majka, mlađa sestra sa porodicom.

“Jesam li Ukrajinka ili Ruskinja? Moja baka, tatina majka, je bila Ruskinja iz Samare, a deda Ukrajinac”, priča Ana za “Vreme”. “Mislim da nema porodice u Marijupolju i celoj oblasti koja je ‘čista’. U Sovjetskom Savezu su ljudi iz drugih delova zemlje dolazili ovde, odavde se išlo u druge krajeve, svi su se međusobno ženili, udavali. Dobro, u istočnoj Ukrajini se govori uglavnom ruski, ali nikada nisam razmišljala ko sam, ni ja ni drugi, niti je to bilo mnogo važno, osim u vicevima koji su pričali jedni o drugima. Ne mogu da shvatim šta se sada dešava. Sve mi liči na ratove koji su bili ovde kod vas, u Jugoslaviji. Ne mogu normalno da spavam već mesecima, brinem se za moje. Srećom, bar veze nisu u prekidu, čujemo se skoro svaki dan, Skajpom, telefonom.”

Anin otac Bogdan S. u telefonskom razgovoru za “Vreme” kaže da je situacija u Marijupolju u poslednja tri-četiri dana “mirnija, ali strašno napeta”. Na pitanje čije snage kontrolišu grad, odgovara da “običnim” ljudima to nije jasno. “Šeta neka vojska, ne znamo ni ko su ni šta su, Rusi, pro-Rusi, ukrajinska vojska, niti smemo da pitamo. Imaju crne uniforme bez ikakvih amblema, one crne kape sa prorezima za oči. Zaustavljaju automobile, legitimišu, nekim ljudima oduzimaju dokumenta, kola, bez objašnjenja. Imamo kuću u selu, oko 70 kilometara od Marijupolja, ali sada ne smemo tamo da idemo. Kažu da zaustavljaju i na putevima van grada, prebijaju, otimaju. Ni to ne znamo ko radi, ljudi samo kažu ‘neka vojska.’”

Bogdan objašnjava da u samom gradu nije bilo borbi, poput onih u Donjecku, ali da se često čula pucnjava iz okoline. “Bio sam u selu kada su nadletali avioni, pa helikopteri, leteli su toliko nisko da su rušili odžake. To su bili helikopteri ukrajinske vojske, video sam, a ne znam zašto su to radili, u tim selima nema ničega, ni vojnika, ni kasarni. Ne razumem, svoji na svoje idu.”

U gradu ima hrane, struje, vode, prodavnice su otvorene, ali cene svih namirnica su pet-šest puta veće nego pre početka sukoba. “Kažu da su cene na zapadu zemlje iste kao pre. Ovo ovde je katastrofa, dva meseca ništa nije ni ulazilo ni izlazilo, bili smo kao u kavezu, ne znamo od čega ćemo živeti. Ni kako. Ide zima, gas dolazi samo iz Rusije, ne znamo kako ćemo se grejati. Jesmo mi blizu mora, ali ume da bude i minus deset”, kaže Bogdan.

BLIZU MARIJUPOLJA: Uništen ukrajinski tenk

Foto: Fonet/AP

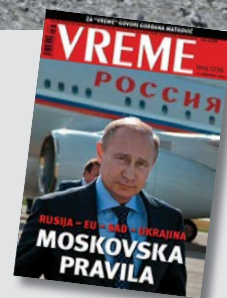
PODELJEN GRAD

Novinar Tim Džuda je u *The New York Review of Books*, u tekstu o Ukrajini koji je izašao 5. septembra, pominjao i Marijupolj. “U Marijupolju, ljudi su se ukrcavali na voz za Kijev koji polazi u 17:05. Bio je kraj letnjih odmora, ali mnogi su odlazili i zbog situacije.

Mnogi od onih koji su napuštali Marijupolj već su izbegli iz Donjecka i drugih mesta. Grad je bio sablasno prazan i, kao i u Donjecku iz kog je izbeglo oko polovine od 500.000 stanovnika, većina onih koji su ostali su starci”, piše Džuda. “Marijupolj je oštro podeljen. Polovina onih sa kojima sam razgovarao podržavala je vladu u Kijevu, a druga polovina pobunjenike. Ljudi su uglavnom zbunjeni, a njihova lojalnost je nestalna. Neki su mi rekli da su ranije podržavali pobunjenike, ali da sada podržavaju Ukrajinu, ili obrnuto”, stoji u članku.

“Niko ne zna šta će biti, svima se sve smučilo”, priča Bogdan. “Samo hoćemo da živimo kao ranije, ne zanima više nikoga politika. Naravno da se svi plaše da i ovde ne pukne kao u ostalim mestima. Sve je ovde blizu, od grada do grada 100-150 kilometara, do Donjecka je 140.

Beže ljudi, naravno, ko gde ima i može. Može se na zapad, ali se mnogi boje da će tamo imati problema, da će nas u Kijevu gledati kao na izdajnike. Ja sam hteo bar ćerku i njeno dete da pošaljem u Rusiju, kod rođaka, ćerka je i trudna. Ali ne može, ima već neko vreme da su Rusi ovde zatvorili svoju granicu, ne puštaju nikoga.”

MOMIR TURUDIĆ

**ŽIVOT NA ISTOKU UKRAJINE:
Tragovi rata; zimmica i municija**

Foto: Fonet/AP

kola o konsultacijama Trostrane kontakt trupe o zajedničkim koracima radi implementacije Mirovnog plana Predsednika Ukrajine P. Porošenka i inicijative predsednika Rusije V. Putina" na sastanku u Minsku. Taj papir od 12 članova potpisali su 5. septembra 2014. članovi Trostrane kontakt grupe: ambasadorica OEBS-a Hajdi Taljavini, bivši predsednik Ukrajine L. L. Kučma, kao opunomoćenik predsednika Porošenka, ambasador RF u Ukrajini M. Zurabov, i ispod, bez navođenja ikakvih funkcija i bez pominjanja samoproglašanih republika lideri DNR i LNR A.V. Zaharčenko, I.V. Plotnicki.

Ugovoreni su: (1) neodložni dvostrani prekid primene oružja; (2) monitoring i verifikacija režima neprimenjivanja oružja od strane OEBS-a; (3) decentralizacija vlasti donošenjem Zakona Ukrajine "O privremenom poretku mesnog samoupravljanja u određenim regionima Donjecke i Luganske oblasti" (Zakon o posebnom statusu); (4) stalni monitoring na ukrajinsko-ruskoj državnoj granici i verifikacija od strane OEBS-a s obezbeđenjem zone bezbednosti u prigraničnim reonima Ukrajine i RF; (5) neodložno oslobađanje svih zarobljenika i nezakonito zadržanih lica; (6) donošenje zakona o zabrani isleđivanja i kažnjavanja lica u vezi s zbivanjima u određenim rejonima Donjecke i Luganske oblasti Ukrajine; (7) inkluzivni opštenacionalni dijalog; (8) mere radi poboljšanja humanitarne situacije u Donbasu; (9) provođenje vanrednih mesnih izbora u saglasnosti sa Zakonom Ukrajine "O privremenom poretku mesne samouprave u određenim rejonima Donjecke i Luganske oblasti" (Zakon o posebnom statusu); (10) izvođenje nezakonitih naoružanih formacija, vojne tehnike, a takođe i boraca i najamnika s teritorije Ukrajine, (11) program ekonomskog oporavka Donbasa i uspostavljanja životne održivosti regiona, (12) garancije lične bezbednosti za učesnike konsultacija.

PUTINOV PLAN

Pre potpisivanja protokola u Minsku predsednik RF Vladimir Putin objavio je, 1. septembra, plan od sedam tačaka koji se u velikoj meri podudara s

protokolom iz Minska, a u kome je novo to što je posebno pomenuto povlačenje naoružanih formacija, vojne tehnike, a takođe i boraca i najamnika s teritorije Ukrajine, što se valjda odnosi na rusku tehniku i dobrovoljce i druge interbrigadiste, na koje su ukazivali Ukrajinci, zapadni političari i zapadni mediji.

Predsednik Petro Porošenko je odmah naredio načelniku Generalštaba Oružanih snaga Ukrajine da prekid vatre počne 5. septembra u 18 časova. Pobunjenički lideri su posle ukazivali da ukrajinska strana primirje ne poštuje, da pregrupiše snage i koncentriše ih radi nove ofanzive, kako je bilo i posle prekida vatre početkom jula. S ukrajinske strane se, pak, govorilo o tome da pobunjenici ne poštuju prekid vatre.

Najviše eksplozija se čulo na linijama ranijih žestokih okršaja oko aerodroma u Donjecku na kome su se Ukrajinci još držali u okruženju odakle su gađali grad. Jačih detonacija bilo je severoistočno od Donjecka u zoni Debaljceva, važnog čvorišta preko koga su Ukrajinci klinom svojevremeno bili razdvojili Donjeck od Luganska, da bi kasnije bili opkoljeni i tražili pomoć od Kijeva. Ruski izvori su javljali da ukrajinske snage napuštaju manja mesta u okolini i koncentrišu snage u tom "polukotlu" umesto da se iz njega izvlače. O toj koncentraciji snaga oglasilo se i rusko ministarstvo spoljnih poslova sumnjičeći ukrajinsku stranu da na toj tački sprema nekakvu vojnu akciju.

Primirje je potpisano u trenutku kada su pobunjenici najavljivali osvajanje Marijupolja iz koga su u maju isterani. Zapadni analitičari su spekulisali da preko Marijupolja na Azovskom moru Putin namerava da obezbedi suvozemni put do Krima. Rusi inače već ugovaraju izgradnju mosta ka Krimu tamo dole preko Kerčenskog moreuza. Treba da ga gradi Volga grupa, više puta podvedena pod zapadne sankcije.

Ukrajinci su naglašavali da taj grad nameravaju da utvrde i odbrane. Jedna ukrajinska oklopna kolona je krenula iz Marijupolja na istok prema Novazovsku i pretrpela teške gubitke. Selo Teljmanovo na putu Donjeck–Marijupolj je nekoliko puta prelazilo iz ruke u ruku. Kada su pobunjenici pogodili i zapalili jedan ukrajinski patrolni brod, a u Marijupolj počeli da stižu prvi ranjeni mornari, reporter ruskog izdanja američkog magazina "Forbs" opisuje sliku sa obale sa koje ribari mirno gledaju kako na horizontu iz zapaljenog broda kulja dim. Mir nemoćnih. (Vidi tekst "Marijupolj, zarobljeni u strahu")

U taj grad, u kome je pre rata živelo 48 odsto Ukrajinaca, 44 odsto Rusa i četiri odsto Grka je 7. septembra putovao predsednik Porošenko. Sreo se s radnicima preduzeća "Azovstalj" i Metalske kompanije "Iljiča". Naložio je visoku pripravnost, rekao da se u Marijupolju brani Ukrajina, a i da će o poštovanju prekida vatre istog časa razgovarati s Putinom. Oni su, inače, najmanje dva puta razgovarali o tome i

saopštavali da se primirje uglavnom poštuje uz pojedinačne ispadе.

Istog dana u Donbasu obeležavali su 8. septembar, Dan oslobođenja Donbasa od Hitlerove okupacije.

Manje grupe ljudi sa zastavama i kišobranima, gazeći po hrpi čaura, došlo je do brda Saur-Mogilu, na kojem je memorijalni kompleks tokom borbi poslednjih nedelja potpuno srušen.

ARMIJA U DRONJCIMA

Putin je valjda procenjivao da će ofanziva pobunjenika navesti ukrajinsku stranu da ih prizna kao ratnog protivnika, što je Moskva tražila i ranije, a Porošenko nije imao drugi izlaz do da sklopi primirje u trenutku kada su pobunjenici pretili da će zauzeti Marijupolj, pa i da će se vratiti u Slavjansk, koji je 5. jula prešao u ruke ukrajinske vojske, što je Porošenko svojevremeno označio kao simboličnu pobedu.

Njegova ofanziva se urušavala. Mobilizacija vojnika koje je slao na front slabo obučene i loše opremljene i vesti o tome da se na istoku gine i da propada mnogo tehnike izazivala je negodovanje, dok je ukrajinsko javno mnjenje u Kijevu postajalo sve radikalnije. Blizu fronta u Svato-vu, severno od Luganska, ukrajinski vojnici koncentrisani tu radi pregrupisavanja i popune jedinica pili su, pevali, šenlučili, a poneko je pucao iz topa. Oficiri su pili u štabu. Grupa vojnika je uzela taksi i vikala "Nakanjec dembelj!" Konačno

demobilizacija...

Kad su ga izabrali za predsednika 25. maja, Porošenko je obećao da će dobiti rat i sačuvati jedinstvo Ukrajine, ali mu je na kraju ostala "armija u dronjcima", a možda će morati i da ustupi pobunjenicima teritoriju, piše "Mond".

Dok njegovi saveznici o toj nemogućoj misiji gušenja pobune govore kao o porazu ne od pobunjenika, nego od Rusije, Porošenko treba da nastavi pregovore s Rusijom o gasu za zimu i da uđe u pregovore s pobunjenicima, koji će tvrdo braniti svoj status. Porošenko izjavljuje da će u tim ratnim uslovima organizovati prozračne izbore da se vidi ko predstavlja Donbas. Pobunjenički lideri u maskirnim uniformama insistiraju na tome da se od Donjecke i Luganske Republike nije odustalo. OEBS treba da pošalje 79 posmatrača koji će kontrolisati prekid vatre, a 700 posmatrača izbora.

POROŠENKU PRETI TREĆI MAJDAN

Rat će biti ključna tema predizborne agitacije svih političkih snaga u Ukrajini. Porošenko nastupa kao mirotvorac koji je spreman da pogine za Ukrajinu, ali i prekoreva političare koji bi se igrali rata.

A i Međunarodni monetarni fond (MMF), koji je odobrio nove tranše dvogodišnjeg aranžmana od 17 milijardi dolara, opominjao je da rat na istoku šteti ekonomiji.

O neophodnosti pregovora i mirnom regulisanju krize govoriće progonjeni komunisti i predstavnici oslabljene Partije regiona (za koje sada ukrajinski mediji vezuju Rinata Ahmetova i progonjenog pa oslobođenog gradonačelnika Harkova Mihaila Dobsa).

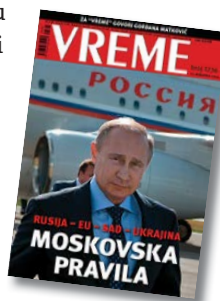
Premijer Arsenij Jacenjuk i predsednik Vrhovne Radi Aleksandar Turčinov, koji će možda poći na izbore sa zasebnom partijom, a možda će se staviti na Prošenkovu listu, hteli bi da koriste miro-ljubivu nišu, ali će biti prinuđeni da stanu na stranu partije rata. Od parlamentarnih partija najdalje je otišla Svoboda, koja je poslala sedam svojih deputata u zonu antiterorističke operacije u sastavu dobrovoljačkog bataljona Sič, ali teško da u radikalnosti može konkurisati Desnom sektoru Olega Ljaška.

Julija Timošenko je za svoju Batkivščinu izabrala ratni poklič, ali istovremeno kritikuje predsednika zbog odsustva mira. Jedan ukrajinski analitičar to naziva trockističkom pozicijom.

Blok Petra Porošenka je u komplikovanoj situaciji pošto će ga oponenti podsećati na to da je u vreme predsedničke izborne kampanje dao mnogo obećanja da će srediti situaciju na istoku. Komentator francuskog lista "Mond" zaključuje da Porošenku pretili "treći Majdan".

U startu kampanje on ipak ima minimalnu prednost. Ukrajinski nedeljnik "Ogledalo nedelje" citira sociološka istraživanja po kojima se kao najjača politička sila ipak javlja njegov partija koja se zvala Solidarnosć, pa

se preimenovala u Blok Petro Porošenko, za koju je u startu spremno da glasa 16 odsto građana. Za vratom mu je desna Radikalna partija (Olega Ljaška) sa 14 odsto. Batkivščina (Julije Timošenko, koju je napustio premijer Arsenij Jacenjuk) u startu ima 13 odsto, za partiju Građanska pozicija Anatolija Gricenka, koga neki nazivaju "Olegom Ljaškim za intelektualce", glasalo bi sedam odsto birača, za partiju UDAR Vitalija Klička šest odsto, za partiju Siljnaja Ukrajina (Sergej Tigipko) šest odsto. Nacionalistička Svoboda (Olega Tjagniboka), Komunistička partija Ukrajine (Petra Simonenka),

Loši izgledi

U koliko bi EU sankcije pooštrila, a Moskva odgovorila novim kontramerama, došlo bi do pravog privrednog rata sa nesagledivim posledicama

Za "Vreme" iz Moskve

Tokom avgusta, u jednom moskovskom restoranu prime-tio sam znatne razlike u jelovniku. Bilo je svega, ali u dru-goj formi. Cene jela čiji su sastojci poreklom iz evropskih mediteranskih zemalja znatno su skočile ili su bila jedva dos-tupna. Konobar je, znajući da sam iz Srbije, pokazao simpatije s obzirom na to da se srpska vlada nije priključila sankcijama EU protiv Rusije. Čak me je i pitao da li bih mogao da mu po-mognem u vezi sa snabdevanjem restorana sušenim mesom iz Srbije za dolazeću zimsku sezonu.

Objašnjavao mi je da mu je drago što je propao paradajz u Španiji, koji ne može više da se izvozi u Rusiju, i da su španski zamenili paradajzom iz Tadžikistana. Po istoj logici, plodove mora nabavljaju sa ruske obale Pacifika, a kvalitetno meso iz Argentine. Izrazio je zadovoljstvo da vino nije podložno sank-cionim merama, te se stoga i dalje može popiti čaša dobrog ita-lijanskog ili francuskog vina. Ali, ukoliko se i tu situacija pro-meni, snabdeveni su vinom iz Čilea, kao i iz njima geografski bliskih Gruzije i Moldavije. Najveći problem ostaju jabuke, jer se više ne uvoze iz Poljske (54 odsto poljske proizvodnje jabu-ka je u 2013. išlo za Rusiju), a još nema zamene na vidiku koja bi mogla da pokrije takve kapacitete (677.000 tona).

Račun je bio iznenađujuće neprijatan, ali isto tako podstica-jan za razmišljanja o inflaciji. Dok Evropska unija prolazi kroz period deflacije i istorijski niskih kamatnih stopa, slabljenje ru-ske rublje (od sredine jula pala je za oko deset odsto u odnosu na američki dolar) definitivno će se odraziti na inflaciju u toku narednih nekoliko meseci. Inflacija će, vrlo verovatno, dosti-ći nivo od preko osam odsto do kraja godine, a to je značajno iznad vrednosti od pet procenata (+/-1,5 odsto), što je bio cilj Centralne banke Ruske Federacije. Upravo je gore ilustrova-ni skok cena hrane bio jedan od motivacionih faktora za Cen-tralnu banku da poveća kamatnu stopu, što bi do kraja godi-ne moglo dovesti do kamate od celih devet odsto, u odnosu na sadašnjih osam procenata. Ruska vlada se trudi da obezbedi dodatne zalihe hrane iz Turske i Latinske Amerike. Takođe, za-počeli su program monitoringa cena hrane i pripreme bekap plana za regulisanje cena namirnica ukoliko dođe do dodatnih značajnih devijacija koje bi mogle izmaći kontroli.

POGUBNI SCENARIO

Novi talas sankcija nikako ne ide na ruku ni ostalim segmen-tima privrede. Premijer Medvedev je već naglasio da će ukoliko do njih dođe, uzvratna mera biti "blokada" sibirskog vazduš-nog prostora za evropske avio-kompanije. Ovakva mera bi za-dala izuzetne komplikacije na letovima čija su konačna desti-nacija Tokio, Seul ili neki od finansijskih centara azijskog kon-tinenta. Čim se pojavila ova vest, međunarodni Avio indeks je zabeležio pad od 1,7 odsto. Ukoliko bi EU potom zabranila letove

Aeroflota na područje Starog kontinenta, ova kompanija bi se, takođe, našla u ozbiljnim problemima.

Kada je reč o industriji, Rusija bi mogla da zabrani uvoz stra-nih vozila, kao i neke druge industrijske segmente, koji su za-menljivi domaćom proizvodnjom (na primer tekstil). Što se tiče mašina i opreme, Rusija je zavisna od stranog uvoza (oko 48 odsto ukupnog uvoza), te stoga sebi ne može priuštiti taj do-datni "luksuz".

S druge strane, bankarski sektor je definitivno jedan od se-gmenata gde može doći do nesagledivih posledica. Međuna-rodnim bankama, na osnovu sankcionih mera, nije dozvolje-no da pružaju usluge finansiranja duže od devedeset dana ne-kadašnjim ruskim partnerima. Međutim, da li to znači da jed-na američka, britanska ili švajcarska banka sme da izvrši va-lutnu transakciju (koje su izuzete od sankcija) gde, na primer, ruska banka prodaje rublje, a kupuje dolare na period od go-dinu dana? Kako da ta banka bude sigurna da je jednog dana zvanične institucije EU ili SAD neće optužiti da je podsticala finansiranje ruskih banaka (a one dalje ruskih kompanija) u vidu valutne transakcije kao alternativnog izvora finansiranja.

Sličan primer se nedavno dogodio sa francuskom bankom BNP, koja je kažnjena iznosom od devet milijardi dolara zbog toga što je, dok je Sudan bio pod američkim sankcijama, izvr-šavala dolarska plaćanja prema toj zemlji. Prema tome, da bi se izbegli slični scenariji, bankama je lakše da svedu odnos sa finansijskim institucijama u Rusiji na minimum.

Ova situacija predstavlja problem za međunarodne banke jer ne beleže rast na tržištima u razvoju, koja su godinama bila izvori prihoda. Sada sa problemima u Izraelu, Rusiji, Ukrajini, povremenom političkom nestabilnošću u Turskoj, tržišta u ra-zvoju nisu više parametar za izvor prihoda i dobrih rezultata u bankama koje su ranije bile determinisane za stratešku ek-spanziju. S druge strane, sankcije ostavljaju ruski finansijski sektor "gladnim" za novcem izolovanim od međunarodnog tr-žišta kapitala. Ono što bi bilo ravno finansijskoj katastrofi je-ste mogućnost da se zabrane plaćanja SWIFT-om za ruske imi-tente. Međutim, za sada izgledi nisu veliki, s obzirom na to da se do te krajnje mere nije išlo čak ni u jeku kubanske nuklear-ne krize 1963. godine, mada se o tome razmišljalo.

Zanimljivo je pogledati šta se sve desilo na ruskom i evrop-skomb finansijskom (i ne samo finansijskom) tržištu od februara meseca do danas. Od prvog talasa sankcija koje su bile usme-rene ka pojedinim biznismenima iz užeg kruga ruskog pred-sednika, do sankcija prema skoro celoj privredi najveće zemlje sveta.

MILOŠ STAROVIĆ

Doktorand na Univerzitetu Sent Galen u Švajcarskoj i potpredsednik za tržišta u razvoju u investicionoj banci Barklitz u Londonu

**KOLO RATNE SREĆE: Sprovođenje
ukrajinskih zarobljenika u Donjecku
i ukrajinska vojska u Marijupolju**

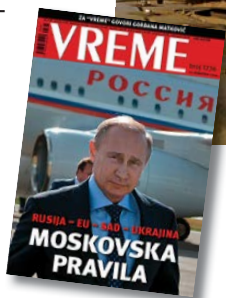
Foto: Fonet/AP

Desni sektor (Dmitrija Jaroša), Partija regiona (Rinat Ahmetov, Mihail Dobkin) i druge imaju manje od pet odsto glasova.

IGRA OPTUŽIVANJA

Atmosferu u Ukrajini obeležavaće ne samo ratna mržnja i izborna preterivanja, već i odjeci "igre optuživanja" (*blame game*) između Moskve i Vašingtona, koja ne jenjava. Portparolka Stejt departmenta Džen Psaki izjavila je da Vašington ocenjuje da Putinov plan nije dovoljan za prekid vatre i da bi ukrajinska strana prihvatila taj plan ako bi predsednik Putin prekinuo finansiranje, naoružavanje i obučavanje separatista, i ako bi izveo rusku vojsku iz Ukrajine. "USA today" piše da prekid vatre slabi kontrolu Kijeva u regionu i da smanjuje verovatnoću ekonomskog i vojnog saveza Ukrajine s Zapadom.

Američki jastrebovi nisu sletali na zemlju. Herbert E. Mejer, u Reganovo vreme pomoćnik direktora CIA, u listu "Amerikan finker" razmišlja kako SAD da se ponašaju prema Putinu, koji po njemu misli da je novi Staljin, a da zapravo više liči na argentinskog Huanu Perona. Piše da bi bilo dobro kad bi on napustio Kremlj, svejedno kako, da li uz počasni plotun ili s rupom u potiljku, pa razmišlja i o "poetskoj pravdi", o tome kako bi bilo kada bi, na primer, sledeći put kada se Putin bude avionom vraćao iz posete svojim dobrim prijateljima na Kubi ili Venecueli, ili Iranu, neka mutna paramilitarna grupa nekako, iznenada, pritisla dugme na raketi zemlja-vazduh. Tobi Gati, bivši savetnik predsednika Bila Klintonu za Rusiju, ocenio je da je Putin upečatljivo pokazao da smatra da u je tom delu sveta prisustvo SAD ili NATO nedopustivo, a da osnovna pravila ima da diktira Rusija. Nekoliko zapadnih medija rezignirano ocenjuje da prekid vatre u Ukrajini predstavlja političku pobedu Vladimira Putina. Republikanski senator Mekejn je telefonirao iz Kijeva i pričao da su bolnice pune i da Ukrajini treba slati oružje.

Rusi su preko ambasadora u UN Vitalija Čurkina vraćali loptu Americancima i prigovarali da Vašington, provodeći u raznim zemljama grubi politički inženjering i politiku smena režima, podriva svetsku bezbednost. Čurkin nabraja kako je u Libiji sve razvaljeno, a ta zemlja se našla u stanju slobodnog pada, kako se iz Libije kaos preneo u Mali, centralnoafričku republiku koja se raspala sama od sebe, kako je Južni Sudan pri podršci SAD zapao u produženi građanski rat, a kako apoteozu te politike predstavlja storija o "Islamskoj državi" u Iraku...

SANKCIJE NA ODLOŽENO

Pod pritiskom SAD EU je 9. septembra usaglasila nove sankcije prema Rusiji koje pogađaju naftne kompanije Rosneft,

Transneft i naftni deo Gasproma (neće moći da se dugoročno zadužuju na zapadnoevropskom tržištu) uz stavljanje na crni spisak 20 novih lica. Gasni sektor nije pogođen. Na zahtev Finske, mere će u narednih nekoliko dana biti razmotrene, pa ili delimično ili potpuno ukinute, zavisno od održavanja primirja na istoku Ukrajine, koje su posmatrači OEBS-a u ponedeljak, 8. septembra, opisivali rečju *shaky* – klimavo. Rusi se ne svađaju mnogo s Evropljanima, ali su opet najavili asimetričan odgovor (premijer Medvedev), a ruski mediji spekuliraju o mogućoj zabrani preleta ruske teritorije za zapadne avio-kompanije.

Upozorava se na to da Vašington, koji nema ozbiljne finansijske ugovore u vojnoj sferi s Moskvom, pokušava da osuje ti rusko-ukrajinske i evropsko-ruske vojne ugovore, kao onaj po kome nemačka

kompanija Rejnmetal pravi centar za bojevu pripremu Suvozemne vojske Rusije u Nižegorodskoj oblasti, vrednosti od oko 100 miliona evra, i naravno brodovi iz klase Mistral, nosači helikoptera, koje Francuzi, na američki pritisak, u okviru novog paketa sankcija "nemaju uslova" da isporuče Rusiji. Moskva saopštava da će tražiti povraćaj od 1,2 milijarde dolara i naplatu kaznenih penala u iznosu od 270 miliona dolara. Ti brodovi, inače nisu, kako se pretpostavlja, namenjeni za Crnomorsku flotu, već za obezbeđenje naftnih platformi kod Sahalina.

što će posledično dovesti do narastanja vojnog potencijala ruskih flota.

Uz skretanje pažnje na aktiviranje tzv. raketnog štita, sistema EvroPRO u Poljskoj, u ruskim medijima se uzgred pominje i moguće razmeštanje taktičkog nuklearnog oružja na Krimu i Kalinjingradskoj oblasti. Ruski analitičari su ukazivali i na narastanje vojnog prisustva na Arktiku oružanih snaga SAD, Norveške i Kanade, dok je iz Kremlja dolazila vest da je Putin naložio opremanje jedne ruske baze radi obezbeđenja ruskih interesa na dubokom severu.

USMENA PODRŠKA: Predsednik Ukrajine Petro Porošenko i predsednik Evropske komisije Žoze Manuel Baroso

Foto: Fonet/AP

POLISE OSIGURANJA

U Moskvi se, kako izgleda, značajna pažnja posvećuje tome da SAD, čiji udeo pokriva 73 odsto rashoda NATO, plaše Evropljane ruskom opasnošću s ciljem da izvuku više novca za finansiranje alijanse, pa se tamo opominjuće citira ambasador SAD u NATO Daglas Lut: "Ako neka država smatra članstvo u Alijansi nekom vrstom polise doživotnog osiguranja od bezbednosnih rizika, ona treba za to da plati."

Putin je 10. septembra održao savetovanje o ruskoj polisi osiguranja, o državnom programu naoružanja 2016–2025. Ruski savet bezbednosti je krajem avgusta najavio da će Moskva već u tekućoj godini usvojiti novu vojnu doktrinu. U ruskoj štampi su iznošene preteće pretpostavke da možda neće samo biti reči o izmeni hijerarhije procenjenih vojnih opasnosti, već da je moguće da će kao vojni protivnici Rusije biti javno označeni SAD i NATO u celini, čija je aktivnost, po ruskoj oceni, od februara 2014. nesrazmerna u Crnom, Baltičkom i Barentovom moru, a takođe u Poljskoj i baltičkim zemljama,

AMERIČKI ČEK ZA VOJNI OTPAD

Ruski mediji su likovali nad tim što su za Ukrajinu rezultati samita NATO-a u datom momentu više nego skromni. Porošenko je odata počast, razgovarali su s njim za okruglim stolom kao ravnopravnim partnerom – i dodelili Kijevu za vojne reforme finansijsku pomoć od 15 miliona evra. Dali su više preko drugih kanala, ali Rusi su se rugali tvrdeći da je to dovoljno, na primer, za kupovinu kancelarijskog materijala za saradnike Ministarstva odbrane. Do sledećeg samita NATO-a, koji treba da se održi 2016. u Varšavi, Kijev po ruskoj proceni nema nikakve šanse da dobije ozbiljniju pomoć, što je za Ukrajinu, koja se raspada, bezumno dug rok.

Ukrajina će možda kupovati avione, oklopnu tehniku i drugo sovjetsko naoružanje od zapadnih suseda članica NATO-a, a Poljska, Rumunija i Mađarska oslobodiće se tako zastarelog oružja i preći na NATO standard, SAD će dati garancije, a Ukrajina će kupovati to oružje po ceni gvožđa sa otpada, zaduživati se i postaviti vojni otpad bivšeg SSSR. Ruski mediji izveštavaju kako je najaktivnija, čak do

ivice paničarstva u ukazivanju na rusku agresiju, bila "nova Evropa" – baltičke zemlje Litvanija, Letonija i Estonija, zatim Poljska i Rumunija, koje su tražile da SAD razmeste svoje vojne baze na njihovoj teritoriji.

Rusi zaključuju da su one, kao i druge evropske zemlje, pokušavale da to obezbede na američki račun (SAD će dati milijardu dolara). Neko kroz zube kaže kako će od tih vojnika korist imati samo prostitutke u Talinu.

U ruskim medijskim analizama se, međutim, ispoljava očekivanje da će se pojačati pritisak da u NATO uđe čak i neutralna Finska (po čijem modelu neutralnosti bi po Kisindžerovom predlogu trebalo napraviti aranžman za Ukrajinu). Iznose se pretpostavke da će NATO prinuditi na veću kooperativnost Češku i Slovačku, čija su vođstva u junu saopštavala da "ne vide neophodnost za jačanje vojnog prisustva NATO-a u Evropi". Prognozira se i da će Amerikanci i NATO verovatno nastaviti da organizuju "kordon" protiv Rusije, takozvani GUAM – Gruzija, Ukrajina, Azerbejdžan, Moldavija). Beleži se da će NATO povećati prisustvo u Rumuniji, gde će biti locirani borbena avioni, pa se iznose i pretpostavke da će uslediti provociranje eskalacije sukoba u Pridnjestrovlju, pa i provociranje tamo lociranog ruskog mirovnog kontingenta. Kao u ogledalu, ukrajinska i deo zapadne štampe pominju Pridnjestrovlje kao bazu za potencijalnu rusku infiltraciju u zoni Odese.

Sve se to svakako prelama preko Ukrajine pa i ono kad Rusi računaju koliko će ih koštati prekid zajedničke vojne proizvodnje s Kijevom – delova za helikoptere, uređaja za samonavođenje raketa "vazduh-vazduh" R-73, koje pravi kijevski zavod "Arsenal", i drugog.

Rusima, kako izgleda, kalkulator pokazuje veću cenu "razdvajanja sijamskih blizanaca" vojno-industrijske saradnje iz vremena bivšeg SSSR od cene izvikanih sankcija i kontrasankcija, ali za sada nije jasno da li se uopšte već pokidane veze mogu uspostaviti.

O regionalnim i globalnim posledicama tektonskih potresa koje je izazvao ukrajinski kolaps tek će morati da se pregovara na nekom visokom nivou. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

U SENCI UKRAJINE: Grupni portret šefova država i vlada članica NATO-a u Njuportu

Foto: Fonet/AP

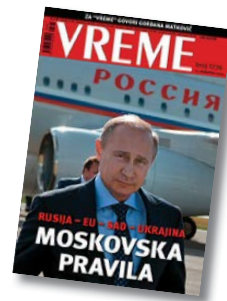
Svi za jednog, NATO za sve

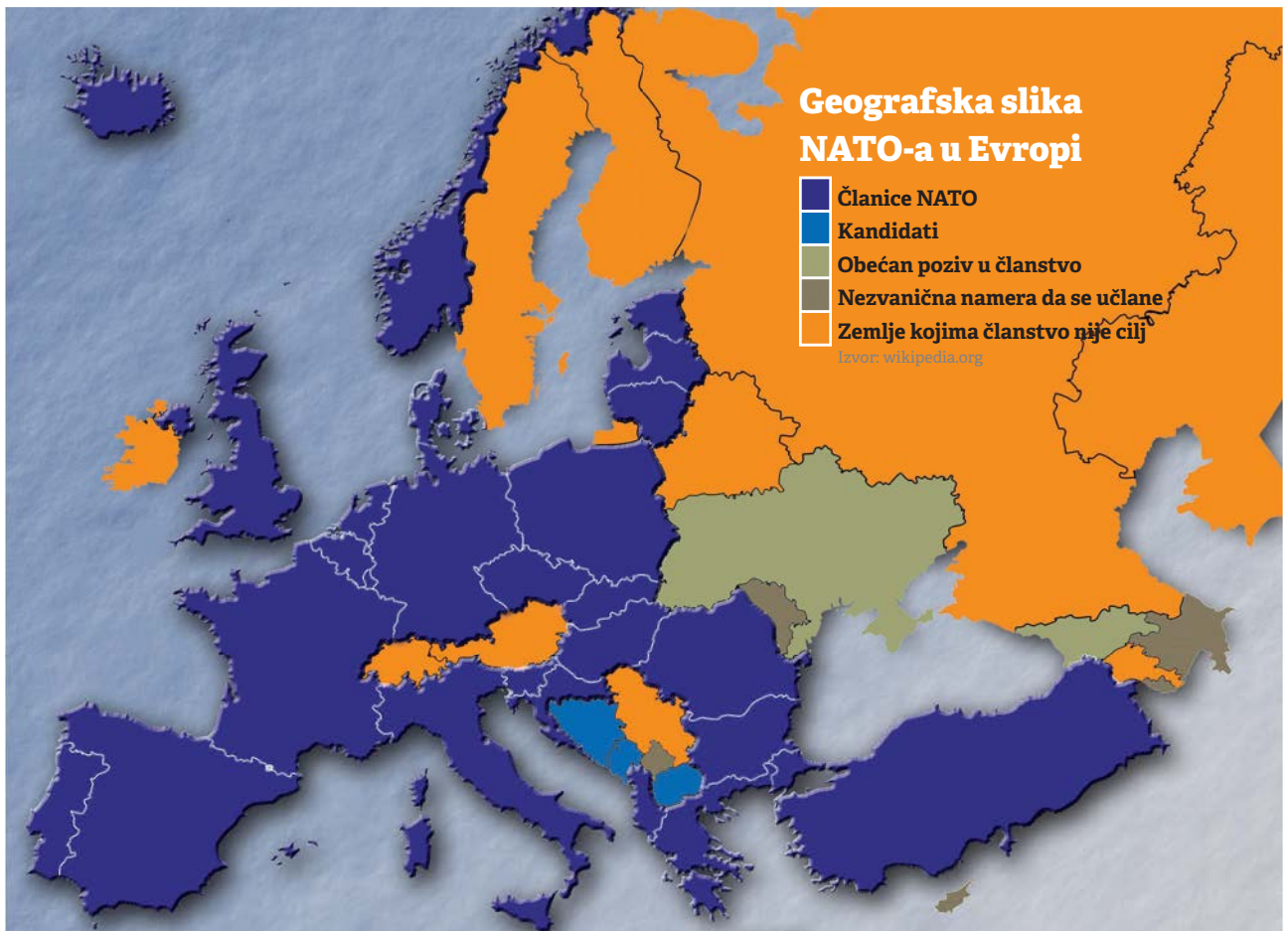
Na samitu NATO-a održanom u Velsu, 4. i 5. septembra, Alijansa je demonstrirala jedinstvo i odlučnost da brzo interveniše ukoliko bi Rusija izvršila agresiju na još neku državu u svom okruženju. Sve se, međutim, ipak svelo na umirivanje istočnih saveznika simboličnim odlukama, evropske države su SAD nametnule mirniji pristup. I ako NATO nije Rusiji "objavio rat", kao što su neki priželjkivali, i ako je Osnovni akt između Alijanse i Moskve ostao na snazi, mada su neki hteli da ga ponište, rovovi su produbljeni, bezbednosna arhitektura promenjena, a novi hladni rat se nastavlja

Sa NATO-om nikada niste sami. NATO je vaš prijatelj i zaštitnik. Kada je najpotrebnije, tu je NATO. Spavajte mirno, NATO vas čuva. Tako su glasila poruke predsednika SAD Baraka Obama u glavnom gradu Estonije Talinu, neposredno pred početak "istorijskog" samita NATO-a u Velsu. Ne baš tim rečima, ali zvučalo je kao reklamna kampanja regrutnih centara američke vojske, koji vam obećavaju da ćete kao marinac, foka ili pak običan prašinar proputovati svet i upoznati zanimljive ljude.

Obama je u Estoniju otišao da bi "umiri" baltičke zemlje koje se pribojavaju agresije Rusije po ukrajinskom scenariju. Nije da je Moskva do sada pokazala bilo kakve ambicije da anektira neko novo parče zemlje u nekoj od susednih država na kome većina govori ruski, ali nikad se ne zna. Ruski predsednik Vladimir Putin okarakterisan je kao "neuračunljiv", Kremlj se optužuje da vodi agresivnu ekspanzionističku politiku, a jedini koji može da garantuje nezavisnost država koje su nastale posle raspada SSSR je NATO.

Obama je partnerima NATO-a na Baltiku obećao podršku koja je "neraskidiva, čvrsta kao stena i večna", te da Estonija "nikada više neće biti sama" i da je "odbrana Talina, Rige i Vilnusa jednako važna kao odbrana Berlina, Pariza i Londona". Ako se neko pita koja je uloga NATO-a posle pada Berlinskog zida, dobio je odgovor. Svoju odlučnost da agresiji Vladimira Putina stane na put Obama je podvukao rečima: "Vi ste već jednom izgubili svoju nezavisnost. Kao članice

NATO-a nikada je više nećete izgubiti.” Za razliku od Ukrajine, koja, eto, prolazi kako prolazi jer nije članica NATO-a.

Na to da su stratezi NATO-a još u maju upozoravali da baltičke zemlje od eventualnog ruskog napada ne bi mogle da se odbrane konvencionalnim oružjem, jedva da se neko povodom govora Obame u Tulinu osvrnuo. Pa kako onda, pita se kolumnista nemačkog nedeljnika “Špigel” Jakob Augštajn – nuklearnim oružjem? Augštajn piše da ćemo se samita NATO-a u Velsu sećati kao “ponovnog početka hladnog rata”, da od sada “ponovo vlada sumanutu vojna logika”, te da za nama ostaju “ruševine politike deeskalacije u čijim plodovima smo uživali jedva 25 godina”. On za novonastalu situaciju optužuje obe strane. Na samitu NATO-a krivac je, međutim, samo jedan – Vladimir Vladimirovič Putin. A i nije sve baš tako crno.

UDARNA JEDINICA

U Njuportu u Velsu predstavnici svih 28 članica NATO-a su se saglasili da je Putin nitkov. U fokusu samita bila je križa u Ukrajini, ali je reči bilo i o merama koje treba preduzeti protiv terorističke formacije Islamska država, koja hara Sirijom i Irakom, a čiji su pripadnici nedavno odrubili glave dvojici američkih

novinara. Rečima generalnog sekretara NATO-a Andersa Fog Rasmunsa: “Suočavamo se sa dramatičnom promenom bezbednosnog okruženja. Na istoku Rusija napada Ukrajinu. Na jugoistoku vidimo napredovanje terorističke organizacije, takozvane Islamske države, koja je počinila zverska dela.” (vidi okvir)

Jedna od konkretnih mera “prevencije i odvratanja”, koje je dogovorilo 28 šefova vlada i država članica NATO-a, jeste formiranje “udarne” jedinice koja bi trebalo da broji do 5000 ljudi i bude spremna za borbene akcije u roku od dva do tri dana. Ova jedinica je sastavni deo već postojeće trupe za brzi odgovor NRF (*Nato Response Force*), kojoj je potrebno nekoliko nedelja, neki kažu i duže, da bude spremna za dejstvo. Detalji bi, kako kaže Rasmussen, trebalo da budu dogovoreni

narednih nedelja i meseci.

Mada je po brojnosti ljudstva, a i inače, “udarna” jedinica prilično simbolična, ona je deo strategije NATO-a da poveća svoje prisustvo u istočnim državama članicama. Kako pišu zapadni mediji, to je signal upućen Kremlju, da Zapad neće sedeti skrštenih ruku nakon ruske invazije na Ukrajinu, baš kao i umirivanje Poljske i baltičkih država koje izražavaju bojazan zbog ruske “ekspanzionističke” politike. U slučaju intervencije, vojnici udarne jedinice kretali bi se samo sa lakom opremom, dok bi vozila, oprema i teže naoružanje bili stacionirani u istočnim članicama NATO-a. Gde tačno, u javnosti još nije precizirano.

Formiranje udarne jedinice bilo je kompromisno rešenje. Predsedniku Poljske Bronislavu Komorovskom nije preostalo

Mere protiv Islamske države (IS)

Deset država osnovala su savez za borbu protiv Islamske države: SAD, Velika Britanija, Francuska, Italija, Kanada, Australija, Danska, Poljska, Turska i Nemačka. Smatra se da IS ne predstavlja pretnju samo u Iraku i Siriji, već i članicama NATO-a, i da tu terorističku organizaciju treba uništiti finansijskim i vojnim sredstvima, rekao je Barak Obama. Savezu ovih deset država trebalo bi da se priključe i neke arapske zemlje. Obama je rekao da se američke kopnene trupe neće angažovati u Siriji, ali de će SAD podržati tamošnje “umerene” pobunjenike. Američki kongres bi u tu svrhu trebalo da obezbedi 500 miliona dolara.

ništa drugo nego da iskaže "zadovoljstvo" ovom odlukom, mada su "jastrebovi" očekivali više: ukidanje Osnovnog akta između NATO-a i Rusije iz 1997. godine, na osnovu koga NATO Rusiji garantuje da u bivšim državama Varšavskog pakta neće permanentno da stacionira "supstancijalne" borbene trupe. Raskidanje ovog ugovara dovelo bi do eskalacije sukoba, protiv čega je bila većina evropskih članica, na prvom mestu kancelarka Nemačke Angela Merkel.

ČVRSTO, ALI NE ZALUPITI VRATA

Prvi put na jednom samitu NATO-a u centru pažnje je bila Nemačka. Jeste Barak Obama glavnokomandujući najmoćnije vojne sile na svetu, i da, SAD plaća tri četvrtine troškova Alijanse, pa su i generalni sekretari NATO-a bili zapravo u funkciji sekretara Bele kuće, ali bez nemačkih para položaj evropskih država unutar NATO-a ne može da se menja, a bez saglasnosti Berlina ni pooštavanje ekonomskih sankcija protiv Rusije nije moguće. "Špigel" piše da upravo naslednik Rasmusena na čelu NATO-a, Norvežanin Jens Stoltenberg, ima šansu da bude manje zavistan od Amerike i da se više okrene evropskim članicama.

U svom maniru, nemačka kancelarka je neodređeno rekla da partneri unutar NATO-a moraju da se saglase oko "bezbednosne arhitekture okrenute određenim vrednostima", ali da zbog toga nikako ne treba prekinuti dijalog sa Vladimirom Putinom. Upravo je Merkelova insistirala da se ne raskida Osnovni akt između NATO-a i Rusije, i – makar privremeno – oduprla zahtevima istočnih članica NATO-a za većim prisustvom Alijanse u Poljskoj i baltičkim državama, jer bi to za Moskvu bila isuviše velika provokacija.

Angela Merkel je svoju strategiju objasnila tako da treba biti "čvrst, ali ostaviti otvorena vrata". Upravo zbog takvog nastupa kancelarke, ocenjuju nemački mediji, samit NATO-a ne može da se kvalifikuje kao objava sukoba sa Rusijom. Samit je bio uravnotežen: istočne članice "preplašene" ruskom agresijom u Ukrajini su umirene, a da Putin pritom ne bude u potpunosti izolovan. Stekao se utisak da na ovom samitu SAD

i njena večita sledbenica Velika Britanija nisu imale dominantnu ulogu. Najbolje se to videlo kada je počelo prepućanje oko para.

SVADA ZBOG PARA

Od 28 članica NATO-a, 26 su evropske države. Godinama Bela kuća traži od evropskih partnera, ponekad dosta oštro, da se više angažuju u Alijansi, američka administracija kaže da jedino NATO može da bude okosnica evropske bezbed-

NI NATO NE MOŽE BEZ NJE: Angela Merkel sa nemačkim vojnicima u Avganistanu

Foto: Fonet/AP

nosne politike, a bez bezbednosne nema ni zajedničke spoljne politike. Nije reč pritom samo o učešću Evropljana u akcijama NATO-a širom sveta, već o tome da evropske članice, po mišljenju Vašingtona, ne izdvajaju zadovoljavajuću sumu novca u vojni budžet. Samo četiri države pridržavaju se dogovora da je cilj da se najmanje dva procenta BDP-a izdvaja za vojni budžet: Estonija i prezađužena Grčka, Velika Britanija i naravno SAD, koja izdvaja 4,4 odsto, što čini tri četvrtine ukupnih izdataka za vojne budžete svih članica NATO-a zajedno.

"Evropljani očigledno moraju da čine više, uključujući povećanje vojnih budžeta i pooštavanje sankcija protiv Rusije, ne bi li gospodina Putina naterali da preokrene svoj opasni kurs u Ukrajini", piše "Njujork tajms", te da Evropljani konačno sa reči moraju da pređu na dela, ne samo po pitanju agresije Rusije, već i po pitanju angažovanja širom sveta u sklopu NATO-a.

Međutim, ne samo po pitanju Osnovnog akta između NATO-a i Rusije, koji

ostaje na snazi, već i po pitanju izdvajanja novca u vojne budžete, na samitu je preovladao stav Angele Merkel. Evropske države pogotovo usred krize u evrozoni i uz drastične mere štednje koje su uvedene u mnogima od njih, ili neće, ili prosto nisu u stanju da povećavaju vojne budžete, jer bi to bilo na uštrb obrazovanja, zdravstva ili socijalne politike.

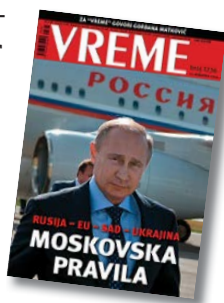
Španija, na primer, izdvaja svega 0,9 odsto BDP-a za vojsku, a Italija 1,2 odsto. Kanada izdvaja samo jedan odsto, a i

SAD su u odnosu na 2009. smanjile vojni budžet za 0,9 odsto, baš kao što se Britanija odozgo približava kvoti od dva odsto. I privredno najmoćnija evropska članica NATO-a, Nemačka izdvaja tek 1,3 odsto BDP-a za vojsku. Pokušaj Baraka Obame da evropske partnere obaveže na kvotu od dva odsto je propao.

"Radimo na ostvarivanju finansijskih ciljeva", rekla je Angela Merkel na samitu NATO-a. U narednih desetak godina, dodala je, međutim, pa utešila Amerikance: makar se izdvajanja za vojsku ne smanjuju. To se zove "organizovano povlačenje", komentarisao je "Špigel".

Mada se principijelno na samitu govorilo o očuvanju teritorijalnog integriteta Ukrajine i uspostavljanju mira na istoku zemlje, nikom živom ni na pamet nije palo da povlačenje Rusije sa Krima, gde je ukotvljena ruska Crnomorska flota, uslovljava bilo čime. Ako su na novi hladni rat SAD i spremne, na Treći svetski nisu. A vojne vežbe NATO-a u Bugarskoj odmah po završetku samita, i najavljenе vežbe u Ukrajini do kraja 2014. samo su blago raspirivanje vatre koje suštinski ništa ne menja.

ANDREJ IVANJIC

Računica s tuđom mukom

O smanjenju plata i penzija, neispunjenim obećanjima, prejakom premijeru i preslaboj vladi

Bivši ministar finansija Lazar Krstić bio je tvrda srca: zahtevao je smanjenje od 20 odsto za plate i penzije u javnom sektoru. Račun Fiskalnog saveta pokazao je da je za fiskalnu konsolidaciju, uz ostale mere, nužno smanjenje plata i penzija od po 15 odsto. Ministar Vujović je bio jasan: smanjenje ne sme da bude ni dinar više od deset odsto. U prošli utorak, dan nakon sastanka premijera, ministara i guvernera sa predstavnicima

MMF-a, o čijem sadržaju javnost nije obavještena, mediji su baratali brojkama od šest do osam odsto, al' da se najniža primanja ne diraju. Tako je ova "bolna i nepopularna" odluka vlade i ključni činilac predstojećeg rebalansa budžeta odložena za nedelju dana i ostavljena da o njoj strahuju i brinu budžetski korisnici, sve dok se premijer ne vrati sa Svetskog ekonomskog foruma u Tjencinu, Narodna Republika Kina.

Barem se tri stvari ovde izdvajaju: kakve će efekte doneti najavljeno smanjenje, koji je ovo put da predstavnici vlade odlažu ili ne ispunjavaju obećano, i zašto se već nije počelo sa fiskalnom konsolidacijom, nego se čeka premijer?

PDV, KURS I SIVA ZONA

Sve ispod 15 odsto linearnog smanjenja plata i penzija nije dovoljno, poručuju iz Fiskalnog saveta. "Smanjenje plata

MINISTRI FINANSIJA I PRIVREDE: M. Dinkić (oba resora), L. Krstić (finansije)...

fotografije: FoNet

Ministarske muzičke stolice

Vlada premijera Ivice Dačića, izabrana krajem jula 2012, imala je 17 ministarstava i 19 članova. Srpska napredna stranka imala je deset resora, uključujući tu i Velimira Ilića i Rasima Ljajića, čije su stranke bile u koaliciji sa SNS-om. Socijalisti i PUPS imali su pet, dok su Ujedinjenim regionima Srbije Mladana Dinkića pripala tri ministarstva (jedno bez portfelja).

Godinu i mesec dana kasnije vlada Ivice Dačića pretrpela je rekonstrukciju. Ujedinjeni regioni Srbije su bili izbačeni iz Vlade. Resor Mladana Dinkića – Ministarstvo finansija i privrede – pcepao se na dva dela. Na čelo oba ministarstva došle su nestranačke ličnosti, a na predlog SNS-a: Lazar Krstić je postao ministar finansija, a Saša Radulović ministar privrede. Umesto Verice Kalanović, na čelo Ministarstva regionalnog razvoja i lokalne samouprave došao je kadar SNS-a Igor Mirović. Aleksandar Vučić je ostao na (Ustavu Srbije nepoznatoj) funkciji "prvog potpredsednika vlade", a umesto njega na mesto ministra odbrane došao je Nebojša Rodić, nestranačka ličnost.

Nakon što je njegovo ministrovanje obeležio skandal sa desetstrukim povećanjem dozvoljene granice alfatoksina u mleku, resor poljoprivrede Gorana Kneževića (SNS) preuzeo je Dragan Glamočić, nestranačka ličnost. Ministra saobraćaja Milutina Mrkonjića (SPS) je zamenio njegov stranački kolega Aleksandar Antić, Bratislava Petkovića (SNS) na mestu ministra kulture i informisanja zamenio je Ivan Tasovac, a ministar sporta je postao Vanja Udovičić (tada nestranačka ličnost, nakon toga postao član SNS). Dva i po meseca nakon što su "provaljeni" testovi za malu maturu, sa mesta ministra prosvete, nauke i tehnološkog razvoja otišao je Žarko Obradović (SPS), a ministarstvu fotelju zauzeo je Tomislav Jovanović. Najzad, u reformisanu vladu Ivice Dačića kao ministri bez portfelja ušli su i Branko Ružić (SPS, zadužen za evropske integracije) i Aleksandar Vulin (Pokret socijalista, zadužen za Kosovo i Metohiju).

Samo pet meseci kasnije Skupština je raspuštena i raspisani su novi parlamentarni izbori. Iako su Vladu izabranu 27. aprila

i penzija bez rešavanja problema javnih i državnih preduzeća je besmisleno, a rešavanje problema javnih preduzeća bez smanjenja plata i penzija je nedovoljno", stoji u studiji Fiskalnog saveta o fiskalnim kretanjima i preporukama za rebalans budžeta za 2014. Dakle, pušteni "balon" od šest do osam odsto smanjenja ne bi ništa rešio bez daljeg povećanja poreza.

Bilo kakvo smanjenje plata i penzija

smanjiće agregatnu tražnju, upozoravaju ekonomisti, a time i smanjenje prihoda države od PDV-a koji bi, po planiranom budžetu, trebalo da čini skoro polovinu svih primanja. Podsetimo, država je u poslednjih godinu i po već dva puta podizala stope PDV-a, a rezultat je bio katastrofalan podbačaj poreskih prihoda u 2013. Prema dosadašnjem prilivu u budžet, naplata PDV-a u tekućoj godini, umesto planiranih 430 milijardi

dinara, biće za skoro 300 miliona evra manja, po kursu 119 dinara za evro. Na ovo se lepo nadovezuje izjava bivšeg direktora Poreske uprave Ivana Simića u prošlom broju "Vremena", da se Poreska uprava nikad ne konsultuje kada se planira budžet.

Sa druge strane, ako nakon smanjenja plata i penzija budu potrebna i nova povećanja poreza, nastaviće se odlivanje poslovanja u sivu zonu. Prema »

...S. Radulović (privreda), D. Vujović (oba resora), Ž. Sertić (privreda)

ponovo činile iste stranke, još jednom je promenjen veliki broj ministara. Vučić i Dačić su zamenili mesta – predsednik vlade je postao predsednik SNS-a, a lider Socijalista je preuzeo "fantomsku" funkciju prvog potpredsednika, a uz njega i Ministarstvo spoljnih poslova. Mestima u Vladi su se "đorali" i Zorana Mihajlović i Aleksandar Antić – potpredsednica SNS-a je postala ministarka saobraćaja, a Antić je postao ministar energetike, u čiji se resor "utopilo" i Ministarstvo rudarstva Milana Bačevića (SNS). Ministar unutrašnjih poslova zauzeo je dotadašnji predsednik Skupštine dr Nebojša Stefanović, a ministar odbrane postao je Bratislav Gašić. Umesto Saše Radulovića, koji je pre pada Vlade dao ostavku (SNS postavio Igora Mirovića kao tehničkog ministra), na mesto ministra privrede došao je Dušan Vujović (nestranačka ličnost).

Umesto kadrova SNS-a na čelo resora zdravlja i obrazovanja došli su Zlatibor Lončar i Srđan Verbić (oboje nestranačke ličnosti). Nekadašnja ministarka energetike i guvernerka Kori

Udovički postala je ministarka državne uprave i lokalne samouprave, poljoprivrede je prešla pod kontrolu SNS-a i njihove ministarke Snežane Bogosavljević Bošković. Aleksandar Vulin je avanzovao na mesto ministra rada, Rasim Ljajić je Ministarstvo trgovine i telekomunikacija proširio i sektorom turizma, a Jadranka Joksimović (SNS) i Velimir Ilić su dobili ministarska mesta bez portfelja.

Samo su ministar pravde Nikola Selaković i ministar trgovine i telekomunikacija (i turizma) Rasim Ljajić ostali na svojim mestima iz originalne vlade Ivice Dačića; jedanaestoro ministara je iz rekonstruisane "preteklo" u novu vladu, od toga na "svoja" prethodna mesta samo ministri Krstić, Tasovac i Udovičić. Međutim, ni tu nije bio kraj: zbog "mekog srca" premijerovog, sredinom jula ostavku je podneo Lazar Krstić. Na njegovo mesto došao je Dušan Vujović, a početkom septembra Skupština je prihvatila predlog predsednika vlade da predsednik Privredne komore Srbije Željko Sertić (SNS) postane novi ministar privrede.

JEDINI ZADRŽAO ISTI RESOR U OBE VLADE:
N. Selaković

podacima Republičkog zavoda za statistiku, stopa nezaposlenosti je od aprila prošle do juna ove godine pala za 3,8 odsto i iznosi oko petinu radne snage. Sreću kvari podatak da je stopa neformalne zaposlenosti, tj. "lica koja rade bez formalnog ugovora o radu", iliti u sivoj zoni, u istom periodu porasla za tri odsto.

Inače, dinar se nalazi blizu "istorijskog minimuma" iz leta 2012, kada je guverner NBS-a bio Dejan Šoškić. Tada je guverner bezuspešno branio dinar prodavanjem više od milijardu evra na deviznom tržištu. Nakon toga (i nakon izbora), na čelo NBS-a došla je Jorgovanka Tabaković, a kurs je počeo da se brani referentnom kamatnom stopom, koja je za osam meseci porasla 1,5 procentnih poena, na 11,75 odsto, a vrednost dinara se stabilizovala. Od ovakve "odbrane" kursa se odustalo u 2014 – referentna stopa stoji na 8,5 odsto, a NBS je samo u prvoj polovini godine prodala više od 600 miliona evra da bi ublažila nagli pad dinara. Postoje mišljenja da se dinar pomalo pušta niz vodu, kako bi se preko PDV-a ispeglao veliki deficit – oko dve trećine PDV-a se naplaćuje na robu iz

uvoza: što je slabiji dinar, prihodi od uvoznog PDV-a biće nominalno veći.

VLADA VAN BALANSA

Odgovori na drugo i treće pitanje sa početka ovog teksta su povezani: nepodnošljivu lakoću davanja obećanja koja se u velikom broju ne ispunjavaju mogu da podnesu oni isuviše jaki, i oni isuviše slabi, koji imaju premalo odgovornosti. Upravo to je dobar opis predsednika Vlade Srbije i njegovih ministara. Zato je i moguće da ministri Sertić i Vujović čvrsto obećaju da će "najkasnije u ponedeljak" – pre tri dana – biti objavljene mere fiskalne konsolidacije, a rebalans "najkasnije 15. septembra". Pre toga je rebalans najavljivan za kraj juna, potom za jul, a izvesno je da će i najnoviji rok biti probijen.

Slično, i premijeru se može da, na primer, kaže da Siniša Mali neće biti gradonačelnik Beograda, da će do kraja avgusta promeniti 70 odsto menadžmenta u javnim preduzećima, ili da će u februaru otkriti ugovor sa Etihadom, i nikom ništa. Predugačak niz ministara koji su

prošli kroz vladu u poslednje dve godine ima da znači da su oni tek nešto više od potrošne robe; premijer je, pak, "Katica za sve". On dovodi investitore, njegova lična prijateljstva spasavaju Srbiju od bankrota, svaki "napad" na zemlju zapravo je napad na njega ("i njegovu porodicu"), on spasava žrtve od smetova i poplava, on komanduje vojskom, on zbog previše posla ne ide na godišnji odmor... Na kraju, on je i portparol sopstvene vlade: na brojnim konferencijama za novinare resorni ministri i stručni državni službenici stoje u pozadini, čute, ne pomeraju se i uspešno oponašaju fikus.

Sve ovo – sveprisutni premijer, slaba vlada, česte promene ministara, neodlučnost i nesprovođenje reformi, znače i znatnu političku nestabilnost. To u očima investitora znači i loš poslovni ambijent i nepoverenje u tržište, što se očituje u prodaji državnih zapisa. Krajem avgusta od ponuđenih petogodišnjih obveznica u vrednosti od 75 miliona evra, sa kamatom od pet odsto godišnje, prodata je tek jedna petina.

◀
RADMILO MARKOVIĆ

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

DTS nije samo transport, već ceo spektar logističkih usluga, integriranih u redovno poslovanje klijenta.

DTS nudi kompletan set usluga, transport, skladištenje, špediciju i manipulaciju robom.

dts DELTA
TRANSPORTNI
SISTEM

Žorža Klemansoa 37
11000 Beograd
Tel: (+381 11) 3314-305
Fax: (+381 11) 3314-316
www.dts.rs

Žongleri od meseca do meseca

Ako bi mi neko objasnio šta je to socijalna karta i pokazao socijalnu kartu u drugoj zemlji, onda bih bila spremna da govorim o tome. Šta podrazumeva socijalna karta? Vi imate svakog dana snimljenu kompletnu situaciju sedam miliona ljudi, danas jedan umro, sutra se drugi zaposlio, preksutra treći dobio dete? A tako je u kretanju svake sekunde i vi sad treba da izdajete nove socijalne karte. To nigde ne postoji

Ko je u Srbiji siromašan? Kako se zapravo meri beda? Kada se kaže da je 24,6 odsto (1,76 miliona) građana Srbije u riziku od siromaštva po istraživanju SILC (Ankete o dohotku i uslovima života, *Statistics on Income and Living Conditions – SILC*), koje je sproveo Republički zavod za statistiku, to ne znači da je taj broj građana apsolutno siromašan u smislu da ne mogu da zadovolje osnovne potrebe. “To znači da je udeo stanovnika koji imaju dohodak niži od praga siromaštva – 24,6 odsto. Za njih se kaže da su u riziku od siromaštva. Mi zapravo ne znamo da li su oni siromašni, mi samo znamo da je njihov dohodak nizak i to nizak za neke naše standarde u odnosu na 60 odsto medijane (medijana se u statistici opisuje kao broj koji razdvaja gornju polovinu uzorka od donje polovine, prim. aut). Oni mogu da imaju veliku imovinu ili veliku potrošnju za sopstvene potrebe, da recimo gaje sopstvenu hranu i da je u potpunosti konzumiraju, te da za nju ništa ne plaćaju. Dakle, ne mora da znači da je životni standard tih ljudi nizak. Rečnikom Eurostata, taj rizik od siromaštva nije pokazatelj niskog životnog standarda, već činjenice da toliko ljudi ima nizak dohodak”, pojašnjava u razgovoru za “Vreme” dr Gordana Matković, profesor na Fakultetu za ekonomiju, finansije i administraciju (FEFA) u Beogradu i programski direktor Centra za socijalnu politiku.

To konkretno znači da je svaki četvrti građanin Srbije u riziku od siromaštva, dakle, ne na granici siromaštva ili siromašan, kako se obično u medijima interpretiraju podaci ovakvih istraživanja.

Međutim, u poređenju sa 28 zemalja EU, Srbija ima najveću stopu rizika siromaštva. Ta vrednost je znatno iznad prosečne stope rizika siromaštva EU-28 (16,9 odsto), kao i prosečne stope rizika siromaštva u novim članicama EU-12 bez Hrvatske (17,3 odsto), ali i iznad zemalja sa najvećom stopom rizika siromaštva – Grčke i Rumunije (23 odsto) i Španije (22 odsto).

Profesorka Matković dalje objašnjava: “Ako neko ko vodi politiku u jednoj zemlji, želi visok stepen socijalne kohezije i nizak stepen nejednakosti, onda ga interesuje da vidi ko je taj ko živi sa niskim dohotkom.”

“VREME”: Poslednjih dana spominje se nova državna strategija za borbu protiv siromaštva. Zvaće se tačno – Program reformi u oblasti zapošljavanja i socijalne politike. Koliko je zapravo zakasnela, a koliko uopšte svrsishodna takva strategija?

GORDANA MATKOVIĆ: Ideja strategije je utvrđivanje kako ćete da se krećete u nekom srednjem roku. Šta su osnovni stubovi politike koju vodite u svakoj oblasti a u zavisnosti od toga sprovodite i neke mere u srazmeri sa budžetskim mogućnostima. To su strategije koje ne prave za džabe mnoge razvijene zemlje u mnogim oblastima. Ono što je naš problem, ne kažem da ne postoji i u drugim zemljama, jeste što mi strategije umemo da pravimo kao listu želja, i kao da za pet godina možemo da stignemo Švedsku i Dansku. Nikako da se podvuče crta gde smo se našli i zašto smo se tu našli. Ima tu mnogo problema zbog kojih je tretman tih strategija u javnosti takav da se ne prihvata s poverenjem. Međutim, na

stranu to što postoji potreba da se napravi nekakav okvirni strateški dokument, ovo je sada i zahtev Evropske komisije. U ovoj oblasti ne kažu “to morate ovako”, nego “napravite strategiju u socijalnoj politici i oblasti zapošljavanja”. To znači socijalna zaštita u širem smislu, obrazovanje, i socijalna i dečja zaštita, zdravstvo i penzije, ceo socijalni sektor.

Deklarativno i političari i mnogobrojni ekonomisti podržavaju sve reformske poteze vlade, ali nezvanično često umeju da izraze bojazan da je skup tih mera preagresivna terapija “od koje većina bolesnika ne može preživeti”. Kako vlada može da sprovede reforme, a da u isto vreme zaštiti najugroženije?

Postoje neki programi koje mi imamo i koje nismo izmislili, niti su oni jedinstveni. To su programi s kojima se raspolaže ako zaštita ide kroz socijalni sektor. To su dva programa kod nas usvojena – novčana socijalna pomoć i dečji dodatak. Program novčane socijalne pomoći, napravljen je na klasičan način na koji su napravljeni takvi programi u tzv. državama Bizmarkovog tipa. Postoji osiguranje, penzijsko, zdravstveno, osiguranje od nezaposlenosti. pretpostavka je da imate relativno veliku zaposlenost i onda kada ljudi propadnu kroz sve te mreže, njima je namenjena ta novčana socijalna pomoć. Naravno, tu su veoma strogi kriterijumi, da li taj neko ima imovinu, koliki je dohodak domaćinstva itd. Na taj način, ceo sistem je zamišljen da može da zaštiti samo najugroženije među ugroženima. Nema tog sistema socijalne zaštite koji može da obezbedi stanovništvo kada je

zaposlenost mala. Takvi programi su napravljeni da deluju anticiklično. Kad imate krizu, povećava se broj korisnika tih programa, logično je da u krizi veći broj ljudi dolazi ispod linija siromaštva koje su definisane u parlamentu.

Slično ste govorili i o Zakonu o radu. Da izmenama radnog zakonodavstva nije moguće povećati broj radnih mesta...

Kad kažem nije moguće, kažem nije moguće u nekim modernim vremenima i državnim uređenjima. Ne mislim na autoritarne sisteme i povratak u neka prošla vremena...

Tvrdi se da Zakon o radu treba da omogućiti veće zapošljavanje, veću pokretljivost radne snage, što bi u ukupnom zbiru trebalo da rezultira i višim standardom. S druge strane, i zaposleni i nezaposleni ovaj zakon prevashodno doživljavaju kao put u dodatnu neizvesnost i ukupno dalje siromašenje. Možete li da povežete liniju tog zakona, novih uslova rada sa linijom siromaštva?

Promene u radnom zakonodavstvu

vidim suštinski kao uklanjanje prepreka za investicije i prepreka koje poslodavci mogu odvratiti od posla ovde. Ni u jednoj sferi kod nas ne postoje fantastični uslovi pa da sad kažemo, pa dobro, tržište rada nam je manje fleksibilno nego u drugim zemljama, ali doći će nam investitori jer je ovde fantastična pozicija, svi ostali uslovi su nezamislivo dobri. Naravno da apsolutne istine ne postoje, ali kada gledate sistem u mnogim oblastima, vidi se da postoje neke tačke gde ljudi koji hoće da ulažu kažu "em niste članica EU, em vam treba za razne dozvole ne znam koliko dana, em još ne mogu nikog da otpustim tamo. Pa jeste li vi pametni, što bih ja u tu zemlju došao". Dakle, sad se otklanjaju barijere, eto čemu služi konkretno ovaj zakon. Naravno da se možemo sporiti šta je razumno šta nije razumno, može se pogledati šta su iskustva drugih zemalja. Nama to može da se ne sviđa, to nezadovoljstvo proizlazi iz neizvesnosti. U socijalizmu, koliko god nam se on nije sviđao, izvesnost je postojala. A izvesnost je užasno važan faktor u ljudskom životu. Neizvesnost je strahovit izvor stresa,

nezadovoljstva. U najvećem broju drugih zemalja rad na određeno vreme može da traje do dve godine. U Evropi se na taj način povećava fleksibilnost tržišta radne snage. Ne ulazeći u to šta je dovelo do povećanja fleksibilnosti, činjenica je da ona jeste povećana i da oni zato u svojim sistemima socijalne zaštite razmišljaju o tome, na primer, da im je važno da nemaju samo socijalno osiguranje, nego da imaju socijalne penzije. Shvatili su da će ljudi kojima se karijera stalno prekidala zato što su gubili posao, na kraju imati male penzije kroz osiguranje, moraću da ih štite kroz budžet. Dakle, oni razmatraju rekonstrukciju svojih država blagostanja ne samo da bi smanjili rashode nego da bi s ove druge strane unapredili zaštitu, jer će zbog tih fleksibilnih odnosa na tržištu rada ljudi imati nesigurne karijere. To su velike promene. Mi možemo da kažemo ne interesuje nas veća fleksibilnost tržišta rada, ali se za to plaća velika cena. Neko ima više od 50 godina, i poslodavac hoće da ga otpusti, imao je klauzulu da mora da mu plati za ceo radni staž, bez obzira na to što je kod njega radio samo pet godina. Pretpostavimo da je to preduzeće moglo da bankrotira, i da su se radnici našli na birou za nezaposlene. Ko će njih da zaposli? Nema tog poslodavca mekog srca koji će zaposliti ovog radnika jer ako sutra mora da ga otpusti zato što mu se smanjuje posao, on treba da mu plati za 35 godina koliko je radio u drugim preduzećima...

I onda je ta klauzula prepreka zapošljavanju?

To je prepreka zapošljavanju, a ne samo zaštita tih ljudi. Nema više velikih preduzeća kao nekad, danas je više malih preduzeća, i kada dvoje ili troje ljudi treba da ide u penziju istovremeno, to su veliki problemi. Ranije je bio drugačiji privredni ambijent.

Prema statističkim pokazateljima, Srbija spada u red zemalja sa najvišom stopom rizika od siromaštva u Evropi. Koje su to specifičnosti siromaštva u Srbiji u odnosu na evropske standarde siromaštva?

Ta stopa nije toliko viša od stope rizika siromaštva u razvijenim zemljama (prosek EU 17 odsto), ali jeste najviša i rekla bih da je odraz onoga što se u tim podacima vidi. Ako kažete da su u riziku

siromaštva po dohotku oni koji se nalaze ispod 60 procenata medijane, suštinski to je pokazatelj nejednakosti.

Kada se analiziraju podaci prema potrošnji, nejednakost je manja. Između ostalog zato što se uzima u obzir što neki ljudi baziraju svoj standard na prirodnoj potrošnji. Jedan od razloga tako visokih stopa rizika siromaštva je i taj. Čini mi se da je kod nas ta stopa na višem nivou nego u drugim zemljama i zato što je značaj prirodne potrošnje veći nego u drugim razvijenijim zemljama.

Da li je siva ekonomija specifičnost srpskog siromaštva? Trećina para u Srbiji su siva zona. Ovde čovek kaže kolika mu je plata, ili ne radi, formalno, knjižica mu je na birou, ali ne kaže koliko je zaradio na crno prodajući čarape na pijaci, ili da mu tetka iz Amerike šalje 100 dolara mesečno.

Pitanje je šta se tu od tog dohotka "hvata". Mi iz drugih studija znamo da je siva

fotografije:
A. Andić

■ Progres je mnogo sporiji nego što smo očekivali i to doprinosi ocenama da je sve čak i lošije nego što je bilo. Teško je, međutim, razdvojiti šta je tu posledica ekonomske krize, a šta posledica nejednakosti u Srbiji

ekonomija rasprostranjenija nego u drugim zemljama, ali nije to naša specifičnost. U stranoj literaturi se na te teme kaže da se taj dohodak "često zaboravi". I kod njih je za analizu siromašnijih slojeva potvrđeno da je bolje držati se kriterijuma potrošnje od kriterijuma dohotka.

Predsednik Srbije Nikolić u jednoj izjavi je obrazložio da je protiv smanjenja penzija zbog činjenice da mnoge višečlane porodice opstaju zahvaljujući tim primanjima najstarijih. Napomenuo je čak da bi to moglo više od pola Srbije dovesti na ivicu gladi. Kakav je vaš stav o smanjenju penzija?

Udeo izdatka za penzije u odnosu na ono što proizvedemo jeste najviši u Evropi, tj. među najvišima u Evropi. Nemam dobar uvid na to koliki broj ljudi živi u mešovitim domaćinstvima i zavisi od penzije, to je hipoteza koja bi se morala proveriti. Ali ono što znamo to je da su zapravo stariji oni koji više troše na zdravstvo, ni tu nismo specifični u odnosu na druge. Te participacije nisu male i rashodi

za zdravstvo nisu mali. S druge strane, ono što takođe znamo je da penzioneri, pogotovo stariji, ne rade u svojoj ekonomiji. Ako smanjimo zarade, to udara na radno sposobnu generaciju, pritom lekari i profesori, recimo, imaju mehanizam koji može da se aktivira za neko preživljavanje, za dodatnu zaradu, rad u privatnom sektoru. Ne svi, ali jedan deo njih. Ali kad je o starijima reč, takvih mehanizama nema, oni ne rade ni u svojoj ekonomiji niti bilo kako. Kada se govori o smanjenju penzija, treba imati u vidu i ove parametre.

Po jednoj skali merenja siromaštva, odnosno ugroženosti, jedna od tačaka je nemogućnost urednog plaćanja komunalnih obaveza, vraćanja kredita i drugih pozajmica. Deluje da je u Srbiji takvih sve više. S jedne strane država odlučno nastoji da naplati sve svoje usluge, a građani sve manje imaju novca. Da li će se između tog čekića i nakovnja stvoriti nova klasa siromašnih?

To je pitanje o materijalnoj deprivaciji (deprivacija je stanje potpuno ili

nedovoljno ispunjenih potreba ljudi, prim. aut.) i to jeste alarmantno ukoliko se povećava, ali to je prvo subjektivno pitanje. U anketama se postavlja pitanje da li uredno plaćate račune? Ta cela konstrukcija ima element subjektivnosti: da li možete da priuštite da plaćate račune, čovek će reći da ne može, a pritom ih uredno plaća. To je ipak subjektivno pitanje hoćete li izdvojiti za račune tog meseca ili za patike. Reč je o dvadesetak odsto ljudi sa niskim dohotkom koji plaćaju ono što im je tog trenutka moranje.

Žongliramo...

To je dobar izraz. Sve drugo što u tom trenutku nije prioritet odlaže se za sledeći mesec. I onda dobijete reklamu, uzmeš sto hiljada, a vratiš samo sto deset!

Često se čuje kako vlada donosi mere ekonomske politike, a da nema i dalje valjano napravljene socijalne karte u Srbiji. Zar nije trebalo ići obrnutim redom?

Ako bi mi neko objasnio šta je to socijalna karta i pokazao socijalnu kartu u drugoj zemlji, bila bih onda spremna da

govorim o tome. Šta podrazumeva socijalna karta? Vi, dakle, imate svakog dana snimljenu kompletnu situaciju sedam miliona ljudi, danas jedan umro, sutra se drugi zaposlio, preksutra treći dobio dete? A tako je to u kretanju svake sekunde, i vi sad izdajete nove socijalne karte. To nigde ne postoji. U skandinavskim zemljama postoje registri prihoda i registri stanovništva i to je nešto drugo. Čak i da pretpostavimo da je moguće da postoje registri stanovništva, registri prihoda, da nema sive ekonomije, da sve znate o svakom domaćinstvu svake sekunde, hajde da pretpostavimo, šta onda? Postoji zakon o socijalnoj zaštiti. Ovo su podaci o riziku siromaštva, ali ono što smo se kao društvo složili, što smo definisali da je siromaštvo, to je zakon o socijalnoj zaštiti, po kojem je siromašan onaj ko od imovine ima samo toliko i ko od prihoda ima tu bedu po članu domaćinstva, za četvoročlano domaćinstvo toliko, za tročlano toliko itd. I mi tačno znamo ko su ti ljudi. Ti ljudi postoje u informacionom sistemu, pod imenom i prezimenom svakog meseca im se isplaćuje novčana pomoć,

postoje kontrolni mehanizmi, centri za socijalni rad koji odlaze na teren utvrđuju da li je taj neko u sivoj ekonomiji ili nije. Kad se konstruiše sistem za novčanu socijalnu pomoć, sveukupnu, sa dečjim dodacima i svim ostalim, neophodno je da se obezbedi da ta novčana pomoć ne bude demotivacija za rad, da ne bude viša od primanja po osnovu rada. Isto tako ne može novčana socijalna pomoć pojedincu koji je nesposoban za rad i živi sam da bude jednaka ili veća od poljoprivredne penzije. Jer je taj poljoprivrednik nešto uplaćivao celog života. Postoji logika primanja i njihovog rangiranja. Najviši prihodi su od rada, pa penzije jer su plaćani doprinosi pa tek onda novčana socijalna pomoć. Šta je socijalna karta, kako se do nje dolazi i kada je napravimo, što ja mislim da je nemoguće i neefikasno, ali i kad je napravimo, šta onda radimo sa tim? Da li dajemo više sredstava za siromašne, da li ovaj postojeći program novčane socijalne pomoći menjamo i izdajemo više za te namene?

Bili ste ministar u Đinđićevoj vladi i savetnik predsednika Tadića. Ako

biste morali da ocenjujete rad ove vlade u socijalnoj politici, šta je Vaš utisak u kom periodu je izražavan najveći senzibilitet prema socijalno najugroženijima?

Teško pitanje. Nisam objektivna u tome. Godine 2001. mislim da su svi bili socijalno ugroženi. Volela bih da vidim budžet s kojim smo raspolagali. Niste znali kojoj kategoriji pre da se okrenete. Kasnilo se sa davanjima za negu i pomoć drugom licu, to su najugroženije osobe sa invaliditetom, 32 meseca. Toliko su se akumulirali ti zaostaci. Pa za dečje dodatke dve godine, pa za novčanu socijalnu pomoć. Zaostaci su bili između dve i tri godine. Da ne govorim o ljudima koji su u to vreme bili zaposleni, a nisu dobijali plate. Prvo što sam tražila bilo je da napravim profile siromaštva. Dakle, ne može se tu govoriti o većoj senzibilitetu, nego o mnogo većim potrebama s obzirom na zatečeno stanje, bila je to nužnost, a ne poseban senzibilitet. I ova vlada će sada morati da i te kako ima u vidu tu socijalnu situaciju jer sada već su više dugo traje kriza. I ako se sad krene

telenor | banka

PRVA MOBILNA BANKA U SRBIJI

JEDNOSTAVNO.
Uz inovativne funkcionalnosti koje odgovaraju na tvoje životne potrebe, završi svoje obaveze u nekoliko klikova.

SIGURNO.
Tvoje transakcije su obezbeđene najnaprednijom tehnologijom zaštite koju garantuje Telenor banka.

BILO GDE.
Plati račune, prenesi novac, upravljaj karticama i kontroliši potrošnju, bez posete banci i čekanja u redu.

www.telenorbanka.rs
Kontakt centar 063 9005*

Pozivi iz Telenor mreže su besplatni, dok se pozivi iz drugih mreža tarifiraju po cenovnicima definisanim u tim mrežama.

SVUDA GDE SI TI

u restrukturiranje javnih preduzeća i smanjenje plata i penzija, oni će morati da prate pokazatelje. I moraće da budu spremni da izdaju više sredstava za novčanu socijalnu pomoć. Očekivano je da taj broj korisnika raste.

I dalje smo tradicionalno patrijarhalno društvo. Biti siromašan je ovde sramota. Kako izmeriti to nevidljivo siromaštvo, siromaštvo koje se krije, mada se kaže da siro-

dana, za nekog kada ne može da plaća redovno račune i kad dobije crvenu opomenu od EPS-a? Kakva je razlika između subjektivnog osećaja siromaštva i onog što je objektivno rizik siromaštva?

Užasno je važno prilagođavanje promeni. Ako ste bili na višem nivou, pa u prvom trenutku kad padnete niže imate mnogo jači subjektivni osećaj o dubini siromaštva, i obrnuto, kad se podignete

Da li je vaš izlazak iz DS-a pokazatelj neke vrste ličnog gubitka poverenja da se kroz stranke i zvaničnu politiku nešto može istinski uraditi za socijalno najugroženije?

Ne, nisam zbog toga izašla iz DS-a. Devedesetih se mnogo ljudi uključilo u politiku, pa i onih kojima politika kao način delovanja nije bliska, ljudi koji se bave istraživačkim stvarima. A to s politikom ne ide. To su ljudi koji sedam puta razmišljaju pa tek onda deluju. U politici mogu da budu prisutni ljudi iz različitih struka, ali ne u prvim redovima. Iz DS-a sam otišla zato što je ostanak u DS-u značio borbu za neki novi DS, zasuci rukave uz veliku sumnju da li je to moguće u trenutku ozbiljnih previranja u stranci, a da sedim tek tako u GO i da gledam svoja posla, to nisam mogla...

Ovde je dominantan utisak da ništa nije urađeno ili, ako i jeste, da nije dostignut cilj da se građani uvere da bilo koja vlada razmišlja o običnom, po definiciji ugroženom čoveku? Ljudi rade pod težim uslovima, za manje plate, teže se leče, sve mukotrpnije školuju decu i sve teže zadovoljavaju svoje elementarne kulturne potrebe. Šta je tu realno posledica opštih uslova, odnosno ekonomske krize koja i dalje potresa ceo svet, a šta nejednakost u "domaćoj radinosti"?

Za sve to što navodite, ja pitam da li je to tako? Čime to dokazujemo? Bili smo u devedesetim, devastirajućim godinama, pa smo se nekako malo pokrpili, a sad je opet tako kako je, i razumljivo je to što ljudi uvek traže bolje, to je rezultat progres. Nisam sigurna da bismo u nekom istraživanju za najveći broj stvari koje ste naveli uspeali da dokažemo da je baš tako. Ali je jedno sigurno; progres je mnogo sporiji nego što smo očekivali i to doprinosi ocenama da je sve čak i lošije nego što je bilo. Teško je, međutim, razdvojiti šta je tu posledica ekonomske krize, a šta posledica nejednakosti u Srbiji. Ali je sigurno ishod to što mi nismo zaposlili Srbiju. To što smo na poslednjim mestima već godinama po tim istraživanjima, rangiranjima Svetske banke, po tim barijerama za pokretanje biznisa, na primer. To je užasno teško promeniti. ¶

ZORA DRČELIĆ

maštvo, kašalj i zaljubljenost ne mogu nikad da se sakriju?

Merenja siromaštva nisu nikad savršena i tačna. Zato se i smatra da treba da se uzme više kriterijuma, pa da se gledaju takozvani preseki. Jedini način da anketar snimi to subjektivno siromaštvo je da ne razgovara s odraslim članovima porodice pred decom. To je, recimo, zanimljivo, jer roditelji ne žele pred svojom decom da govore o siromaštvu. U nekim sredinama se možda kuka više nego što je to uobičajeno, tako da je i u tom smislu teško utvrditi pravo stanje stvari. Prikriveno siromaštvo je teško uhvatiti, verovatno tek u preseku nekoliko merenja po različitim kriterijumima. Zato je rad na terenu veoma važan, rad svih socijalnih službi. To je za nas danas nedostižno i zato je važno u to uključiti nevladin sektor. Zato su se, u stvari, NGO i pojavile u svetu. Postoje naprosto neke stvari koje državno-administrativni sistem ne može da pokrije.

Za nekoga je siromaštvo kad ne može da ode na letovanje, za nekoga kad ne može da kupi detetu patike, kad ne može da jede meso nedelju

imate osećaj da ste mnogo više. I bolest igra značajnu ulogu, a onda dalje poređenje s roditeljskom porodicom. Ima taj fenomen da živite jako skromno pogotovo po kriterijumima relativnog siromaštva da ste ugroženi, ali vi smatrate da je to sasvim zadovoljavajuće, vi sebe uljuljukujete, po reformi tipa "i ne treba mi bolje".

Da li je "formula" za izračunavanje siromaštva na srpski način ukrštanje više tih kriterijuma merenja: prihodi, potrošnja, imovina?

Kad nekome dajete pomoć, vi morate imati uvid u sve te kriterijume. Nedovoljno se razmišlja o tome da je sistem budžetiranja takav da se od nekog pa i onog najsiromašnijeg koji uđe u prodavnicu da kupi pola kilograma hleba i jednu paštetu, uzima da bi se opet dalo nekom ko nema ni za onaj hleb i paštetu. I zato je jako važno što bolje snimiti teren kome je pomoć najpotrebnija. Uzimate, u stvari, od mnogo takvih koji jedva sastavljaju kraj s krajem da biste dali nekome ko ne može da sastavi kraj s krajem. To je užasno odgovoran i osetljiv posao. Važno je znati šta ti podaci znače.

Indeks bede

Srbija je 79. na listi najbogatijih država sveta, ima 100 multimilionera, a prema Indeksu bede je 6. u svetu

Po zvaničnoj statistici EU srpski BDP po kupovnoj moći (po stanovniku) 2013. godine bio je 2,8 puta niži od evropskog proseka. Stvarna potrošnja po stanovniku, kojom se preciznije meri životni standard (uključuje i zdravstvene i obrazovne usluge, koje se direktno ne plaćaju), niža je za skoro dva i po puta od proseka zemalja EU. Lošije stojimo i od Bugarske i Rumunije. U Bugarskoj i Rumuniji je BDP po kupovnoj moći prošle godine iznosio 14,5, odnosno 13.400 dolara po glavi stanovnika, za razliku od 11.269 dolara kod nas. Hrvati, sa čak 18.200 dolara, daleko su ispred nas.

Kupovna moć građana Srbije ima stalnu tendenciju opadanja pa je tako u maju bila manja u odnosu na april ove godine, a za pokriće prosečne potrošačke korpe bilo je potrebno 1,49 prosečnih zarada, koje su iznosile 44.184 dinara (380 evra).

Prema Indeksu bede, Srbija je na neslavnom šestom mestu u svetu. Indeks bede predstavlja rezultat zbira stope nezaposlenosti (21,2 odsto) i godišnje inflacije (2,1 odsto), a što je zbir veći, veća je i beda.

Međugodišnja inflacija u Srbiji u junu je pala na najniži nivo u poslednjih 50 godina i iznosila je svega 1,3 odsto, objavila je u avgustu Narodna banka Srbije, ali se u isto vreme na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje trenutno nalazi 769.340 nezaposlenih. Više od 600.000 ljudi u Srbiji prima, stalnu ili povremenu, novčanu pomoć. Srbija je po indeksu siromaštva, koji je pre nepunih šest meseci obelodanio američki Institut "Kejto", bila treća na svetu, iza Venecuele i Irana, od 90 država u istraživanju. Taj indeks je računat na osnovu stopa inflacije, nezaposlenosti, rasta BDP-a i kamatnih stopa.

Jedan od pokazatelja bede je i broj građana koji se hrani u narodnim kuhinjama. U 76 narodnih kuhinja hrani se (dobija jedan obrok dnevno) 35.170 ljudi. Od toga je 11.695 maloletno, a 8151 dete je mlađe od 14 godina.

U Srbiji, prema zvaničnim statističkim podacima, svaki četvrti građanin, a to je 1,8 miliona ljudi, živi na granici

siromaštva, pa zato nije ni čudno da nadležni državni organi najavljuju novu strategiju za borbu protiv siromaštva. Prema metodologiji Republičkog zavoda za statistiku (RZS) prag rizika od siromaštva u 2012. godini iznosio je 13.680 dinara mesečno za jednočlano domaćinstvo, za tročlanu porodicu prag je 24.624 dinara, a za četvoročlanu 28.728 dinara. Ta strategija će morati da uzme u obzir da je prema računanju RZS-a stopa siromaštva kod nas 24,6 odsto, što Srbiju stavlja na prvo mesto među siromašnim zemljama Evrope. U bankrotiranoj Grčkoj ta stopa je 23,1 odsto, a u državama u regionu je 22,6 odsto (Rumunija), i 21,2 odsto (Bugarska).

Foto: Betaphoto

Četvrtina žitelja Evropske unije suočena je sa rizikom od siromaštva, utvrđeno je u studiji francuskog nacionalnog instituta za statistiku i ekonomska istraživanja, u kojoj se ističe da siromaštvo najviše pogađa zemlje koje vode politiku štednje.

Razlike između bogatih i siromašnih unutar EU su velike – od 2120 evra, koliko se godišnje prosečno zaradi u Rumuniji, do 32.780 evra u Luksemburgu. Francuska je, na primer, u sredini, sa 20.600 evra godišnje, to jest 1720 evra mesečno po stanovniku.

U poređenju sa 28 zemalja EU, Republika Srbija je imala najveću stopu rizika siromaštva.

Prema podacima istraživanja SILC (Ankete o dohotku i uslovima života) 42,1 odsto (tri miliona) stanovništva Republike Srbije izloženo je riziku siromaštva ili socijalnoj isključenosti. Ta vrednost je znatno veća od vrednosti proseka 28 zemalja EU (24,8 odsto) i proseka najnovijih 12 zemalja članica bez Hrvatske (30,7 %).

Posmatrano prema komponentama, ukupno je 24,6 odsto (1,76 miliona) stanovništva Republike Srbije u riziku od siromaštva, 27 odsto (1,92 miliona) je u situaciji izrazite materijalne depriviranosti i 13,6 odsto živi u domaćinstvima sa niskim intenzitetom rada (972.000).

S druge strane u Srbiji je na delu drastično ekonomsko raslojavanje. Prema koeficijentu ekonomske nejednakosti od 38 poena u 2013. godini, naša zemlja je i zvanično najsiriša u Evropi. Dok je najbogatiji građanin Srbije prošle godine zarađivao više od 200.000 evra mesečno, dotle je skoro pola miliona stanovništva sastavljalo kraj s krajem sa prihodima od oko 100 evra.

Statistička služba EU (Evrostat) beleži da je Srbija, sa koeficijentom nejednakosti od 38, pored Makedonije, prošle godine bila država s najvećim porastom ekonomske nejednakosti u Evropi. Još više zabrinjava činjenica da je koeficijent finansijske nejednakosti drastično povećan samo u poslednje četiri godine, budući da je u 2009. iznosio podnošljivih 27,8.

Prema globalnom izveštaju o bogatstvu singapurske istraživačke kompanije *Wealth-X*, u Srbiji je 2013. godine bilo tačno 100 multimilionera, u odnosu na 90 u 2012. Ukupna imovina srpskih multimilionera je u 2013. iznosila 12 milijardi dolara, u odnosu na deset milijardi iz prethodne godine.

Srbija je zauzela 79. mesto na listi najbogatijih država sveta, koju je objavila Svetska banka na osnovu podataka o BDP-u po glavi stanovnika za 2013. To relativno visoko mesto među 215 rangiranih zemalja, Srbija je zauzela zahvaljujući prihodu od 5935 dolara po stanovniku, dok je u 2012. ta cifra iznosila 5.294 dolara. ¶

DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

Pazi gde se rađaš

Nemačka i Sjedinjene Američke Države, na koje se najčešće pomisli pri "izboru" idealne zemlje za rođenje, nalaze tek na 16. mestu svetske liste. I pritom, dele ovo mesto. Srbija na ovakvoj listi zauzima osrednje 56. mesto. Da li je pitanje rođenja u nekoj državi i time stečenog državljanstva jedno od najznačajnijih pitanja epohe koja dolazi?

I ma i gorih država u kojima čovek može da se rodi. Verovatno ste bar nekad pomislili kako ste pri rođenju mogli da prođete bolje, da se rodite u Sjedinjenim Američkim Državama, Nemačkoj ili Švedskoj, pa da samo zbog toga imate daleko veća prava, mogućnosti i perspektive, nego kad ste rođeni u ze-

Zapravo, moglo vas je zadesiti da se rodite u mnogom gorim državama. A takvih je tri četvrtine sveta. Prema opsežnom istraživanju jedinice za informacije časopisa "Ekonomist" (EIU), koje je objavljeno početkom ovog meseca, Srbija se trenutno nalazi na 56. mestu liste država gde je dobro roditi se ove godine. Lista obu-

Potom, u raznovrsnom rasporedu slede razvijene zemlje Evrope i tradicionalno bogata društva. Zanimljivo je da se Nemačka i Sjedinjene Američke Države, na koje se najčešće pomisli pri "izboru" idealne zemlje za rođenje, nalaze tek na 16. mestu. I pritom, dele ovo mesto.

Japan se nalazi na 25., a za njim slede

SLIKA I PRILIKA: Mesto rođenja je važno

foto: Amit Dave/Corbis;

mlji kao što je Srbija, koju ponekad možemo i da doživimo kao marginu sveta. Da li je najobičnije mesto, odnosno država u kojoj se zateklo porodište gde ste baš vi došli na svet, za vašu budućnost bitnije od gotovo svega drugog što tokom potonjeg života učinite? Ako je tako, biti rođen u Srbiji se teško može smatrati blagoslovom, ali ni prokletstvom.

hvata osamdeset zemalja sa svih kontinenata, što je samo deo sveta, budući da u samom istraživanju brojne teritorije, nestabilne i siromašne države, nisu ni razmatrane.

Prema ovom istraživanju, najbolje mesto za rođenje u 2014. godini je Švajcarska, a za njom slede Australija, Norveška, Švedska, Danska, Singapur i Novi Zeland.

Francuska i Velika Britanija. Kina je bolje plasirana od Srbije i nalazi se na 49. mestu, dok je Rusija tek na 72. Od zemalja regiona, nešto više sreće po rođenju nudi Hrvatska, koja je na 46. mestu, dok je Slovenija na odličnom 32. Na samom dnu tabele nalaze se Ukrajina na 78, potom Kenija na 79. i Nigerija na 80. mestu. Roditi se u ovakvim državama, sudeći po

ovom istraživanju, neće vam doneti mnogo sreće, ma kako to bilo nepovezano sa ličnim trudom, šansama i nadama. Ovo je pitanje jedno od ključnih za sve češće debate o tome kako razvijeni svet da se postavi prema plimi imigracije.

PRAVO ZA APATRIDE

Da li je pitanje rođenja u nekoj državi i time stečenog državljanstva jedno od možda i najznačajnijih pitanja epohe koja dolazi? Planeta se, zahvaljujući globalizaciji i eksploziji komunikacija u poslednjih deset godina značajno promenila. Na primer, broj korisnika mobilnih telefona na svetu će, prema podacima Međunarodne telekomunikacione unije, do kraja ove godine dostići sedam milijardi i tako prerašiti ukupan broj stanovnika planete.

Protok roba, ideja i ljudi se nikad nije odvijao na tako globalnom tržištu. Nije dan lokalni ekonomski model, onaj koji je zatvoren na jednu naciju ili pak njeno okruženje, ne može da se održi u svetu gde jedan tanker iz Indokine doveze toliko patika da obuje polovinu stanovnika Evrope.

U toj opštoj, globalnoj trgovini, razvijenoj komunikaciji, neprekidnoj migraciji miliona ljudi iz jednog u drugi deo sveta, nemilosrdna pravila preživljavanja su ista za sve. Međutim, pojedinci, srećno rođeni u određenim državama, imaju mnogo bolje polazne osnove, što će u decenijama koje dolaze biti sve veći izvor tenzija.

Pripadnost određenoj naciji pruža obilje mogućnosti. Ali, isto tako i nosi prokletstva, pri čemu broj "prokletih" višestruko nadilazi one srećne sa "dobrim" pasošem. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima predviđa da svako ima pravo na svoju nacionalnost. I pravo da je promeni. No, niko nema pravo na to da nema naciju.

Pitanje izbora mesta za rođenje odavno se diskutuje i analizira. Istraživanje "Ekonomista" se zapravo oslonilo na studiju koju je 1988. godine naručio časopis "World" i gde je načinjena lista od 50 država u kojima je dobro roditi se. Sam vrh su tada zauzimale Sjedinjene Američke Države. Pokazalo se da je procena bila

uverljiva, budući da Amerikanac koji je tada rođen danas bolje živi od mnogih u drugim delovima sveta. Četvrt veka kasnije, istraživači iz EIU-a su pokušali da saznaju kakva je situacija sa decom koja se rađaju 2014. Istraživanje je zasnovano na temeljnoj analizi čitavog niza parametara.

Pre svega, korišćene su brojne studije o raspoloženju stanovništva, o sreći i nadi u budućnost, a potom su analizirane projekcije sasvim konkretnih ekonomskih parametara. EIU je analizirao moguća kretanja bruto društvenog proizvoda za sve ispitivane države, i to sve do 2030. godine. Uz to, mereni su drugi ekonomski parametri, ali i druge društvene mere kao što je bezbednost stanovništva, smrtnost i zdravlje. Poredeći sa istraživanjem iz 1988, pokazalo se da se jedan broj parametara izuzetno sporo menja, dok neki snažno osciluju. Neki su trendovi, međutim, zajednički svim državama.

NADNACIONALNOST

U nedavno predstavljenom sociološkom modelu u časopisu "Nju sajentist", u članku "Kraj nacija" ("End of the nations"), pokazuje se da su neka nova, transnacionalna rešenja moguća budućnost za svet, politiku i ekonomiju koju poznajemo. Države su smetnja brojnim procesima koji su nezaustavljivi i u ekonomiji, u i politici i kulturi. Da li je to stanje dugoročno održivo? Ekonomski verovatno nije. Zapravo, sve one globalne kompanije koje oblikuju moderni život, od Gugla i Majkrosofta do Mekdonaldsa i Ikee, danas ne bi opstale kada ne bi igrale na planetarnom terenu. Jedinu očekivani ishod za budućnost je da će one na tom terenu igrati sve više i više.

Istovremeno, uz ekonomske, razvijaju se raznorodni transnacionalni politički projekti – Evropska unija je jedan takav pokušaj, mada razjedinjen, arapski svet funkcioniše kao koherentna celina, neka vrsta nadnacije, što je isplivalo kao lavina kada su se tokom Arapskog proleća istovrsni protesti za samo nekoliko sedmica proširili kroz desetak država na dva kontinenta. Da li su ovakvi nadnacionalni

projekti budućnost ili nisu?

Prošlost je najbolje svedočanstvo da je to, ako ništa drugo, moguće. Evropa je više od jednog milenijuma, nakon propasti Rimskog carstva, pa sve do rasta nacionalne države, živela bez nacija kakve danas poznajemo, zatvorena u lokalne zajednice i povezana kroz globalne pokrete poput hrišćanstva. Međutim, da li nas "ukidanje nacija" vraća u feudalno, "mračno" doba? I da li je kapitalizam zaista moguć bez nacija? Zaista je teško zamisliti svet i njegovu ekonomiju bez država. "Značajna trgovina se u svakom civilizovanom društvu odvija među naseljenicima jednog grada ili jedne zemlje", pisao je 1776. godine škotski ekonomista Adam Smit u *Bogatstvu nacija*, delu koje je i dalje Biblija kapitalizma.

Da li bi vam odgovaralo da sva ona deca rođena u Srbiji tokom 2014. imaju iste šanse kao deca rođena u Švajcarskoj i skandinavskim zemljama? Iz ugla pojedinca, svet u kome ne bi bilo bitno gde ste rođeni mogao bi biti pravedniji svet. No, ne nužno – i to ne zbog ujednačavanja koje smanjuje šanse svima, onako kako je komunizam učinio da "u svetu gde ima bogatih i siromašnih svi budu siromašni". No, zamislite sledeću sliku koja je još uvek nedostižna, ali nije ni naučni model, ni sf priča: da ulaskom u Evropu naša država izgubi identitet, da se nacionalni osećaj malih država poput Srbije istopi u evropskom Vavilonu – koliko bi to pogodilo značajan deo populacije?

Evo još jedne slike. Prizor pred kasom restorana Mekdonalds, podovi, ukus namirnica, način na koji su one složene i servirane u Keniji, Siriji, Srbiji i Švajcarskoj ne razlikuje se drastično. Zapravo, u globalnim lancima se osećate isto na bilo kojoj tački planete, bez obzira na to da li je ispred Mekdonaldsa tropska šuma ili fjord. Užasava li vas to? Ili ste možda fascinirani? Globalizacija, o kojoj se toliko pisalo na razne načine, svodi se na tu sliku koja spaja kulture, meridijane i tradicije, siromaštvo i blagostanje, očaj i preduzetništvo u jedan, svuda isti – Big mek. Pazite, ipak, gde se radate.

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Notari na oltaru politike i zloupotreba

Čitajući nove zakonske odredbe o notarskim naknadama, sasvim je jasno da će građane cela priča koštati više no ranije, iako u svemu tome nikad nije bilo reda

Po onome što je Ministarstvo pravde Srbije podnijelo kao prijedlog, a glasačka mašina Skupštine Srbije izglasala nakon rasprave u, već uobičajeno, hitnom postupku – o notarskim tarifama je, naime, riječ – ispada da smo bogatiji u prvom redu od Hrvatske, a bome i od Češke, koja je od Hrvatske čak jeftinija. Jedan notarski bod u Hrvatskoj košta negdje oko 1,6 eura, u Srbiji oko 1,5 eura. U Hrvatskoj je plaća barem duplo veća od (prenapuhanog prosjeka) one u Srbiji, o Češkoj da i ne govorimo.

Doljepotpisana se sjeća vremena kad je ovjera potpisa kod notara – a oni u Hrvatskoj će upravo proslaviti 20 godina postojanja u novijoj povijesti (jer su postojali i tamo, a i u Srbiji, i ona je posljednja zemlja koja ponovo vraća tu profesiju) – koštala 16 kuna; bilo je to oko dva eura, sve sa PDV-om, koji je u tim vremenima bio 18 posto. Danas je cijena viša: uz 25 posto općeg PDV-a, cijena ovjere potpisa je oko šest eura, za razliku od Češke gdje je cijena oko euro i pol.

Da se razumijemo: javni bilježnici, odnosno notari, dio su tradicije našeg regionalnog prostora. Socijalističke države su ih ukinule i vraćaju se ponovo nakon pada Berlinskog zida, neke prije, neke kasnije; Srbija najkasnije. To je još jedna služba na raspolaganju građanima i poduzećima da lakše, brže i efikasnije obave ono što moraju da bi zadovoljili državna i ina pravila, što života, što poslovanja. Mi ovdašnji smo zakone donijeli, ali je – kao i obično – njihova provedba u stvarnost malo zaostajala. Tek 2012. godine smo krenuli, iako smo Zakon o javnom bilježništvu već imali, u javnobilježničke ispite. Kao i uvijek kod tih sistemskih zakona, umiješala se politika, pa su do danas nosioci vlasti mijenjali pravila: od komisija, do pravilnika o polaganjima tih ispita. Ništa novo: ispalo je da je posljednja komisija najviše njih propustila

“kroz sito i rešet” (moto prve ispitne komisije), da su oni bili i najzastupljeniji u imenovanjima. Pisali smo o tome u nekoliko prošlih brojeva “Vremena”. No, nije o tome riječ: čak i oni neizabrani za notare, iz prvih i strožih ispitnih rokova nisu u svojim protestnim istupima u pitanje doveli (većinu) svoje kolege koji su imenovani za nosioce te funkcije, naprotiv.

TAKSE, NAKNADE I BURE BEZ DNA

Trenutna situacija je da imamo: Javnobilježničku komoru obrazovanu mimo zakonskih normi (trebalo je njih 100 da bude imenovano, pa da osnuju komoru i izaberu vodstvo, a tek ih je 94); notare – njih imenovane – koji su bili prinuđeni da bez valjane pripreme počnu s poslom 1. septembra (istoga jutra je po hitnom postupku stupilo na snagu nekoliko zakonskih akata, od izvršne vlasti nezavisne, Skupštine Srbije), kao i sudove koji, usporedo s javnim bilježnicima, imaju još šest mjeseci da ovjeravaju i potpišu i ugovore i još štošta. Nakon toga, ne zna se, jer je dosad tek nešto više od 180 kandidata položilo notarski ispit, a Srbiji treba njih gotovo 400. Pritom, neki veći gradovi u unutrašnjosti – jer nije sve u Beogradu, Novom Sadu i Nišu – notare u ovoj “prvoj rundi” još nemaju, a kad će – ne zna se...

Na trenutak ću se vratiti ličnom utisku: poznajem barem dvije osobe koje su u ovom prvom krugu imenovane za notare, imaju apsolutno sve kvalifikacije za to: jedna od njih je bila advokat, druga stručni suradnik u jednom od viših sudova; dakle, nije sve baš bilo politički (poznajem i najmanje dvije koje nisu imenovane, usput). Pritom, oba ta kandidata potom imenovana, kao i svi ostali u ukupnom broju od 94, danas su u velikom problemu zbog nepripremljenosti tog nekog “prelaznog perioda” kojega je slabašna opozicija u Skupštini Srbije tražila, a na što

se vladajuća glasačka mašinerija oglušila. Išli su budući notari na praksu u susjedne države u kojima je cijela notarska stvar već odavno “zaživjela”, sve o svom trošku i svom vremenu (žrtvujući i godišnji odmor, usprkos stresu zbog neodgovorne države), sve ne bi li se posve pripremili za taj čuveni “po hitnom postupku” izglasani 1. septembar, kad su startali sa radom. I ne samo to: odmah ih je država Srbija “zaklala” s nametom na obavezni državni grb koji ih košta 45.000 dinara, a da još ni dinar nisu zaradili.

Čitajući nove zakonske odredbe o notarskim naknadama, sasvim je jasno da će građane cijela priča koštati više no ranije, iako u svemu tome nikad nije bilo reda. Jer, općine koje su dosad radile raznorazne ovjere, same su pravile svoje cjenovnike, koji su bili vrlo različiti, čak bez razmjera s općinskim prosjekom plaća. Kad je o sudovima riječ, može se naći neka veza između cijena ovjera ovog i onog, od potpisa do ugovora o prodaji nekretnina i ostaloga, ali i to je ovisilo o lokalnim i gradskim proračunima. Činjenica je i to da do danas nismo saznali gdje sve te takse od ugovora ovjerenih u sudovima odlaze: nešto državi, nešto općini, nešto sudovima, ali je činjenica i to da se ama baš ništa nije odrazilo na bolji rad zaposlenih u sudovima i tužilaštvima. Naprotiv, ta “kasta” pomoćnička – i sasvim specifična, da se razumijemo, oni moraju znati pravila zanata i nisu tek obični administrativni radnici – i dalje je u sve većim problemima i (ne)zakonskim džepovima u koje ih nadležni trpaju. Uostalom, za to valja pitati šeficu Sindikata pravosuđa Slađanku Milošević, štošta bi ona imala za reći, ama ju nitko ne pita.

NOTARSKI MONOPOL I ADVOKATURA

Osim sumnjivog procesa imenovanja notara – za koji ne snose odgovornost imenovani, no Ministarstvo pravde, da

KOŠTAĆE NAS: Notari polažu zakletvu

foto: FoNet

još jednom podsjetimo – koji će, kako je najavljeno, završiti pred Ustavnim sudom, tu je još i jedan ustavni problem. Za promet nekretninama, monopol je – voljom zakonodavca, one iste Skupštine Srbije, koja slijepo slijedi volju Vlade Aleksandra Vučića i njegove (ajde, i Selakovićeve) hitne postupke – propisan za notare, mimo ustavnih pravila o advokaturi. Ta je profesija, advokatura naime, oduvijek bila simbol – pa i u najgorim vremenima – građanskih sloboda, uvijek smo mogli izabrati advokata kojem vjerujemo da nas brani od sumanutih optužbi da smo možda protiv aktualnog režima, ali i onoga kojem smo mogli povjeriti prodaju svoje imovine ili vrijedne kineske vaze, sasvim svejedno.

Sada je to drugačije: ubuduće će svaki ugovor o trgovini nekretninama morati imati formu tzv. javnobilježničkog zapisa. To, u najkraćem, znači ovo: bez obzira na to što imate svog advokata, koji će vam napraviti ugovor, taj ugovor mora provjeriti javni bilježnik ili vam taj ugovor mora baš on napraviti. Advokat vam se tu pojavljuje kao suvišni trošak: ako platite njega, morat ćete platiti i bilježnika, a ovaj drugi se jedini i računa. Iz Ministarstva pravde Srbije lakonski kažu: manji su vam troškovi ako vam notar napravi i ugovor, ne treba vam advokat, pa ste automatski smanjili i troškove!

Idemo redom: ako je advokatura, kao i notarijat, ustavna kategorija, nema mogućnosti da jednima, nauštrb drugih, daju monopol, a upravo se to dogodilo sa upravo usvojenim propisima. kojima, naime, advokaturi oduzimaju pravo da sa klijentima prave ugovore o kupoprodaji nepokretnina, već to ekskluzivno dodjeljuju notarima. Na stranu i to što notara nema dovoljno, što sistem još nije uspostavljen, što je cijela stvar skuplja od *notarskog 1. septembra* no ranije, kad se sve moglo završiti s advokatom i sudskom ovjerom. Tu je i pitanje tko će vam provjeriti status nekretnine, njene eventualne opterećenosti hipotekom ili dugovima, raznim preprodajama... Advokati su to provjeravali, notari bi trebali, ali što da notari rade ako nikakve pouzdane baze podataka i dalje nema? Advokate ste plaćali da vršljaju po arhivama i ugovorima, notari za to – bez baze podataka – nemaju ni najmanju osnovu, i gdje smo onda? U situaciji: platimo duplo, za nepouzdana ishoda.

OD USTAVNOG SUDA DO STRAZBURA

Predsjednik advokatske komore Beograda Slobodan Šoškić prije nekoliko dana je za Radio "Slobodnu Evropu" uključio u priču i upravo usvojeni zakon o prometu nekretnina, koji je pojedine pravne radnje dodijelio isključivo

notarima i ocijenio da se tim najnovijim zakonskim rješenjima narušava Ustav Srbije, najviši pravni akt zemlje. "Ovo rješenje je neustavno, jer ste u jednom segmentu oduzeli advokatima pružanje pravne pomoći, a oni su, po članu 67 Ustava, služba pružanja pravne pomoći. Ne možete vi zakonom ono što je dato opštom ustavnom normom da sada izuzmete od advokature i date isključivo notarima. Time ste, u stvari, narušili ustavni položaj advokature, oduzeli ste im u jednom segmentu pružanje pravne pomoći. Ustav, naime, ne kaže da se pružanje pravne pomoći sastoji samo u tome da branite, samo da zastupate, nego i da sačinjavate ugovore – i to je pravna pomoć. To ste, dakle, sada zakonom uzeli advokatima i dali isključivo notarima uz enormno veliku tarifu. Niste, dakle, ostavili onu soluciju koja bi bila jedino normalna i prihvatljiva, a to je da se nađe rješenje za sačinjavanje ugovora ili kod advokata ili kod notara, čime biste stvorili optimalne uslove da se građani opredele po svom nahođenju. Ja ću podneti inicijativu Ustavnom sudu Srbije da se proceni ustavnost Zakona o prometu nepokretnosti, koji kaže da takve ugovore isključivo sačinjavaju notari", najavio je Šoškić.

Takva praksa, inače, ne postoji – kako rekossmo – u zemljama regije, ma koliko neobaviještena pomoćnica ministra pravde Nela Kuburović u već spomenutoj emisiji pokušavala dokazati suprotno.

I opet imamo istu priču, koja se uklapa u neuspješnu reformu pravosuđa započetu za bivše vlasti (koja je, je li tako, baš za sve kriva), da se dobra ideja otpočetak upropasti. Notari, ovi koji su počeli da rade, ni krivi ni dužni, stavljeni su na oltar politike i zloupotreba. A Ustavni sud, ali i onaj u Strazburu, vjerojatno čeka ove neizabrane, kao i advokate kojima je jedan od segmenta njihovog rada prebačen u nečiji monopol.

Šteta: notari, da im je država omogućila dobar start, mogli su ublažiti mnoge probleme pravosuđa u Srbiji. Ovako, na njih 94 je svaljen teret traljave države: niti su se valjano pripremili, niti imaju podršku sistema, niti spoznaju javnosti koliko bi oni, u stvari, za građane mogli biti važni. Šteta, bespovratna šteta.

TATJANA TAGIROV

Sezona lova na kontrolore i vozače

Možda će zvučati preterano, ali stvar baš i nije pod kontrolom. Nije najveći problem slobodnog tumačenja "BusPlusa" to što je u maju ove godine kupljeno tri puta manje karata nego u maju 2012. godine, već to što je za nepune tri godine u sistemu gradskog prevoza povređeno 136 zaposlenih, od kojih je osmoro zadobilo teže telesne povrede

O d 2000. do 2012. godine, policiji je godišnje prijavljivano od 30 do 50 slučajeva napada u kojima su žrtve bili vozači, kontrolori ili kondukteri zaposleni u sistemu javnog gradskog prevoza u Beogradu. Polovina te brojke su vozači, a polovina oni koji su zaduženi za kontrolu i prodaju karata. Za period od 2009. do 2012. godine policija kaže da je karakteristično da su se fizički i verbalni sukobi uglavnom svodili na konflikte putnika sa vozačima i kontrolorima, i da je zabeležen pad u broju takvih incidenata.

Nakon 2012. godine, kada je uveden "BusPlus" sistem naplate karata, brojke počinju da rastu: u prvoj godini MUP je evidentirao 99 napada (61 na vozače, 36 na kontrolore, a dva na konduktore), 2013. bilo je 128 napada (59 na vozače, 66 na kontrolore i tri na konduktore), a za prvih osam meseci ove, 2014. godine, registrovano je 209 napada (167 na vozače, 130 na kontrolore i 12 na konduktore).

SMENA VLASTI I KONFUZIJA

U sistemu gradskog prevoza u Beogradu učestvuju privatna prevozna preduzeća, JKP Gradsko saobraćajno preduzeće "Beograd", preduzeće "Apeks solučn tehnolodži" i Direkcija za javni prevoz Grada Beograda. Zadatak svih njih je da prevoze skoro dva miliona Beograđana.

Ovaj komunalni posao, poput odnošenja smeća i snabdevanja vodom i strujom, postaje neočekivano komplikovan kada je bivši gradonačelnik Dragan Đilas,

pod kasnije osporavanim uslovima, uveo novinu u način plaćanja gradskog prevoza – "BusPlus" sistem. Tadašnja gradska opozicija, predvođena Srpskom naprednom strankom (SNS) oštro je to kritikovala, građani takođe: na Trgu republike su danima organizovani protesti na kojima su se nadležni pozivali da ne uvode GMO hranu u Srbiju, da ne uvode Srbiju u NATO i da iz Srbije izbacе "BusPlus". Na Fejsbuku su pravljene grupe u kojima je praktično objašnjavano kako i zašto "BusPlus" ne treba da postoji. Celu tu igru prati porast cene prevoza, često se menjaju pravila korišćenja novog sistema (treba se/ ne treba se validirati; ulazi se na prednja vrata/ulazi se na sva vrata...).

Nakon što je SNS osvojio vlast u Beogradu, političke kritike su prestale; do najavljivanog poništavanja ugovora sa kompanijom "Apeks" nije došlo, Fejsbuk grupe protiv "BusPlusa" i dalje postoje i aktivne su. Od 1. septembra, zbog loše finansijske situacije celog sistema, broj autobusa je manji za deset odsto nego što je bio prethodnih godina u vreme zimskog reda vožnje, kontrolori su otpočeli "rigoroznije" da rade svoj posao, a kazna za one koji nemaju kartu je povećana na 6000 dinara, odnosno 3000 ako se plati u roku od osam dana, ili 2000 na licu mesta. Takođe, putnici u beogradskim autobusima i tramvajima u poslednje vreme čitaju propagandni materijal Direkcije za javni prevoz u kome im se objašnjava da se javni prevoz mora plaćati.

Osim pomenutih letaka, novi gradski

zvaničnici nisu ulagali mnogo truda da korisnicima gradskog prevoza objasne celu zbrku. To je prepušteno tabloidima i stranačkim saopštenjima, zbog čega je šira javnost dalje mogla da zaključuje samo na osnovu ličnih političkih sklonosti. Konfuzija političkih stavova o "BusPlusu" ostavila je, dakle, putnicima prostor da sami tumače šta je "BusPlus" i treba li mu dati tih 73 dinara, koliko košta pojedinačna karta.

OPASNE PROFESIJE

"Problem je što je 'BusPlus' na početku svoje implementacije poistovećen sa 'Apeksom'", kaže Darko Maksić, direktor kontrole u preduzeću "Apeks solučn tehnolodži". "Kako je vreme odmicalo, kako su se političke kampanje smenjivale, mi smo bili uključeni u sve to. Bili smo sami protiv svih i na taj način smo zloupotrebljeni. Najveća posledica svega toga, nažalost, jeste rast napada na kontrolore", smatra Maksić.

Dok govori za "Vreme", prekida ga telefonski poziv. Zovu iz "Blica" da pitaju o najnovijem napadu. Maksić usmerava novinara na Direkciju za javni prevoz pravdajući se da je takva procedura, pa objašnjava: "Da, još jedan napad jutros. Putnica je udarila šamar kontrolorki i izgrebala je po ušima i licu jer nije htela da izađe napolje. Srećom, bio je to tramvaj španac, pa su je verovatno snimili i verovatno će je naći..."

Trenutno u autobusima, tramvajima, trolejbusima i vozovima koji su u sistemu

**BUSPLUS NA
PREGLED:**
Kontrolori u akciji
foto: Ivan Šepić

gradskog prevoza ima oko 270 kontrolora koji su zaposleni u preduzeću "Apeks" i koji u celom sistemu gradskog prevoza imaju zadatak da naplaćuju karte. "Ne mogu tačan broj da vam kažem, jer se to stalno menja. Jedan broj ugovora ističe, nekima se produžuju, ovima koji se nisu snašli na probnom radu se ne produžavaju, neki odustaju, a skoro svakog dana stižu novi cv-jevi i stalno novi ljudi dolaze. Kroz 'Apeks' je od 2011. godine prošlo preko hiljadu ljudi. Ostali su zaista najbolji radnici i najprofesionalniji kontrolori", priča Maksić.

Zaposleni rade u smenama, imaju pauze za ručak, redovnu platu, nekolicini radnika iz Obrenovca se pomaže da obnove poplavama oštećene kuće. "O podršci kompanije našim zaposlenima, nažalost, može više kontrolor da vam govori", kaže Maksić. U tom trenutku se u razgovor uključuje kontrolorka Jelena: "Imamo bukvalno svaku pomoć. I direktora, i svog šefa i celog rukovodstva. Mene kada su napali, nisam stigla da pozovem Hitnu pomoć jer mi je telefon stalno zvonio – svi su zvali da čuju da li sam dobro." Nju je u Zemunu pretukao, kako je policija utvrdila, momak devojke koju je prethodno zamolila da kupi kartu ili da izađe. Napadač je od Žarkova jurio autobus, stigao ga na okretnici na Keju oslobođenja

i izudarao kontrolorku.

"Naši kontrolori su prošli sve potrebne obuke. Postoje modeli obraćanja i ponašanja prema putnicima, kolegama i drugim učesnicima u saobraćaju. Postoje i modeli izbegavanja sukoba, međutim, vidite i sami da to nije dovoljno. Nemamo palice, nemamo lisice, nemamo značku da bi izašli na kraj sa onima koji ne žele da plate uslugu koju koriste", objašnjava Maksić, a Jelena dodaje da bi sve bilo lakše da imaju status službenog lica.

Duže iskustvo sa ovakvim odnosom sugrađana prema svojim zaposlenima imaju u GSP-u. Slavica Stevanović, portparol GSP-a, kaže da uvođenje statusa službenog lica ne bi rešilo ništa jer će i tada postojati isti problem – neprocesuiranje napadača. "I pored svih sigurnosnih zaštita u autobusima i drastično smanjenog čekanja policije da dođe na mesto incidenta, stanje se ne popravlja. Za tih nekoliko minuta, koliko je danas policiji potrebno da reaguje, napadač pobegne."

"Najčešći napadači na vozače u gradskom prevozu nisu putnici, već drugi učesnici u saobraćaju, ali nema tu pravila. Iako vozači ne ulaze u konflikte, teško je izbeći pijanog čoveka koji traži problem. Lome nam vozila zato što sami procene da ih vozač nije pustio da prođu, na primer. Čovek nam je osam meseci ležao u

bolnici jer ga je pretukao napadač koji od autobusa nije mogao da se isparkira. To je potpuno poražavajuće. A ti ljudi samo rade svoj posao", kaže Stevanovićeva.

"Lepo je rekao onaj kontrolor kad je pre dva, tri dana bio kod gradskog menadžera – to je isto kao kad neko u pekari uzme hleb, prođe pored prodavačice i ne plati. A to da neko išamara kontrolora zato što mu traži kartu u autobusu je van pameti. Bitno je podići svest građana da je prevoz usluga koja mora da se plati. Isto kao kablovska ili mobilni. Za to je potrebno vreme, edukacija i informisanost svih građana", kaže Darko Maksić iz "Apeksa". Inače, citirani kontrolor je Aleksandar Milenković, a kod gradskog menadžera Gorana Vesića otišao je zbog incidenta koji se desio 3. septembra, kada ga je u autobusu na liniji 84 jedan mladić pretukao nakon što mu je tražio kartu.

Vesić je tada rekao medijima da veruje da će napadač na Milenkovića biti brzo pronađen i kažnjen, a onda je iskoristio trenutak da kaže i da je većina građana prihvatila najnoviju kampanju, misleći na deljenje letaka o smislu plaćanja prevoza. Izneo je i rezultate neke analize prema kojoj neplatiše nisu najsiriomashniji, već "bahati, mlađi ljudi koji misle da im je sve dozvoljeno".

MIRKO RUDIĆ

Muftija i njegova vojska

Poslednje što je trebalo i inače neuralgičnoj teritoriji kakav je Sandžak bila je prošlonedeljna skandalozna priredba muftije Zukorlića, sa uniformisanim ljudima u stroju i formaciji.

Vreme je da se konačno upitamo ko je taj muftija i čijim interesima služi

Prošle nedelje imali smo priliku da vidimo relativno kratak snimak iz Novog Pazara na kome se ukazalo nekoliko (ili nekoliko desetina, svedejno) mladih muškaraca u svetlozelenim uniformama (otprilike boje i dizajna nemačke policije, ali to ne znači ništa) i sa nečitljivim oznakama na rukavima. Bili su uredno i veoma marcijalno postrojeni, sve gledajući pred sebe, u stavu "mirno"; dalje ne znamo šta je bilo. Znamo, međutim, da je to bilo prikazano u sklopu već nekakve javne manifestacije Muamera Zukorlića, muftije sandžačkog, koji se već godinama svima, a naročito Sandžaklijama, penje na glavu svojim političkim avanturizmom.

Sa tim uniformisanjem i paravojnim organizovanjem političkih istomišljenika i mi i Evropa imamo jako loše iskustvo u proteklih stotina godina, čega muftija mora biti svestan. Italija je imala crne, Nemačka smeđe (nacističke) i druge (socijalističke) košulje, sa sve opasacima i kravatama; takva je bila moda i u Mađarskoj, Rumuniji, Kraljevini Jugoslaviji (Ljotićev Zbor) itd. Znamo kako je završilo. Hrvatska i dan-danas ima neoustaške nostalgicare u crnim košuljama i kapama sa slovom "U" (sa "ušima"), ali oni su polako postali deo marginalnog folklora oko HDZ-a i Crkve u Hrvata, sa sve onim Tomsonom (M1A1) i Karamarkom. Kod nas, od 1990, imali smo kojekakve "četnike" i prateći bašibozuk, ali se oni nisu isticali u običnim civilnim okolnostima, osim povremeno različitim modnim detaljima koji se teško mogu opisati kao uniformisanost. Tu ne treba mešati formu (uniformu) i sadržaj (pljačku i ratne

UNIFORMA I FORMA: Muftija M. Zukorlić, postrojavanje u Novom Pazaru

foto: Samir Delić

zločine); forma je nebitna.

E, sad: kad neko svoje političke pristalice uniformiše, poruka je jasna: pre ili kasnije će ih i naoružati; tako je do sada bilo; poslednji put na Kosovu sa tim "Zaštitnim korpusom" koji je prvo bio samo uniformisan, a kasnije... Stvar je, dakle, jasna: ako sam ih uniformisao, to znači da ću ih i naoružati. Novopazarci s kojima smo razgovarali kažu da je ta ista Zukorlićeva ekipa bila uniformisana i ranije, mada drugačije: crne kožne jakne, naoružani i u debelim džipovima.

SANDŽAČKI TROUGAO

Pojavni oblik ovog blesavog cirkusa ovde je sporedan – osim u političkoj analizi. To je nedvosmislena politička demonstracija muftijina. Suština je negde drugde: zašto muftija to radi, ovako kako to radi i u ovom nervoznom trenutku kada se na paravojne formacije svih vrsta (čak i na one naše nesrećne "četnike" u Ukrajini) ne gleda sa radošću? Po Bosni i po Kosovu hapse kojekakve islamistički nastrojene dobrovoljce i njihove organizatore, hodže i imame. A muftija Zukorlić našao kada će da prikazuje, uniformiše i postrojava magarce usred Novog Pazara. Zašto on to radi i za čiji račun?

Tu se sada treba vratiti na lik i delo Muamera Zukorlića, muftije sandžačkog. Taj se avanturista pojavljuje niotkuda za vreme mandatu Koštunice dr Vojislava i biva smesta iskorišćen za unošenje razdora u Islamsku zajednicu Srbije, uz zdušno sasluživanje Koštuničinog Ministarstva vera. Kad kažemo niotkuda, ne kažemo da nije svršio razne islamske škole i univerzitete po Levantu; ali: takvih diplomanata i doktoranada sa tih škola i univerziteta finansiranih saudijskim petrodolarima bilo je više nego onih sa Megatrenda, tako da to ne znači mnogo. Mlad, bezobrazan i beskonačno ambiciozan, muftija Zukorlić napravio je po Sandžaku upravo onakav cirkus kakav je Koštunici i njegovim revniteljima odgovarao. Tako je nastao današnji sandžački trougao: Ljajić–Ugljanin–Zukorlić; ranije smo imali samo Rasima, pre njega Sulju, pa obojicu; sada imamo trojicu. Zašto je to važno?

Zato što je Sandžak ostao poslednje strašilo "secesionizma" u Srbiji; eto zašto. S Vojvodinom – svim Koštuničinim i ostalim velikosrpskim naporima uprkos – to nekako nije išlo, kao što vidimo iz najnovijih kilavih napora oko "ujednačavanja" odnosa političkih snaga u Novome

Sadu i u Beogradu. Sandžak još od Slobinog vakta služi kao rezervna varijanta svesrpske mobilizacije i homogenizacije protiv "otcepljenja" i ostalih strašila. Setimo se samo pogroma Miloševićeve policije po Sandžaku ("skupljanje oružja", "zavere" za rušenje ustavnog poretka i ostale budalaštine); sve to nije završilo nigde, ni kriminalistički, niti pravosudno – ali je odigralo ulogu o kojoj bi Suljo Ugljanin imao šta da kaže, kad bi hteo. Posle Prevrata od 5. oktobra, Rasim Ljajić je koliko-toliko imao stanje pod kontrolom, ali onda je došla Koštuničina vlada i s njom muftija, a sada se vratio i Suljo.

AGENTI PROVOKATORI

Sušтина приче била је и остала да се Sandžak, u sasvim karadžićevsko-ekmedžićevskom maniru, predstavi održi kao secesionističko strašilo po crti "zelene transverzale", "islamskog fundamentalizma" i ostalih paranoičnih idiotizama kojima su nas zatrpavali još od 1986. otprilike, pa do danas. Sandžaklije, svet razborit, vredan i bogobojažljiv, nisu nikada pružili nikakvog osnova za takve blesave konfabulacije: radili su i gledali svoja posla, sve do

ove krize kada i oni naglo osiromašuju, što muftiji daje određene polazne pozicije za mučenje vode i političke manevre. U međuvremenu je muftija Zukorlić pokušavao svašta, uglavnom na reklamnom planu: vikao je, pretio tužbama, maltretirao Aidu Ćorović i druge (pa je ona dobila policijsku zaštitu, ali njega niko nije dirao) i uopšte se bavio sve neefikasnim *public relations* avanturama. Sandžaklije nešto nisu nasedale; pametan je to svet i ima gorka iskustva sa takvima. Udarao se muftija Islamskoj zajednici Bosne i Hercegovine onoliko i veoma glasno. Bivši reis, Mustafa ef. Cerić, donekle je podlegao – ali ne mnogo – a današnja ulema u BiH gleda ga sa neodobravanjem, koliko shvatamo. Onda je – sasvim prirodno – došlo vreme skandala, kad ništa drugo ne pomaže. Prvo je krenula ta priča sa spomen-pločom onom saradniku okupatora Ćatif-efendiji (okupacijski gradonačelnik Novog Pazara). Muftija i njegovi rezonovali su kao DSS: bio čovek antikomunista, pa ako Srbi (Koštunica) mogu da slave Mitu Ljotića i ostale, a što ne bismo i mi Ćatifa? To nešto nije uspeo, pa se sada muftija uhvatio poslednjeg

sredstva, eskaliranja skandala: postrojio uniformisane političke pristalice.

Osnovno pitanje – šta Sandžak i Sandžaklije od toga imaju i kome to koristi? – nije postavio niko i krajnje je vreme da se i ta stvar raščisti već jednom. Od muftijinog šarlatanskog političkog avanturizma Sandžak i Sandžaklije imaju samo zijana (štete). Posle dvadesetak godina (i više) sumnjičenja, pogroma i diskriminacije – samo su im još muftijini uniformisani tipovi trebali.

A ko ima od muftije koristi? Pa, oni koji su ga izmislili, doveli, podsticali i upalili "na gurku" u ono vreme, da bi dalje nastavio na sopstveni pogon – do sada, kad goriva ponestaje. Ovim slaboumno avanturističkim gestom sa paradom uniformisanih klipana muftija Zukorlić opasno se približio kvalifikaciji plaćenog agenta provokatora u službi onih snaga kojima je – u njihovom očajanju – Sandžak ostao kao jedino "secesionističko" strašilo u pandemonijumu "mrzitelja svega srbskoga" i "rasturača Srbije". Kad takvih nema, treba ih izmisliti, a tu *agents provocateurs* nemaju konkurenciju. ¶

MILOŠ VASIĆ

British Embassy
Belgrade

Prijave za stipendije za master studije u Velikoj Britaniji do 15. novembra 2014. godine!

Ako ste se već pokazali potencijal u oblasti kojom se bavite i želite da dalje razvijate svoju karijeru, prestižna Chevening (Čivning) stipendija, koju finansira Foreign and Commonwealth Office, vam može pomoći da taj cilj i ostvarite. Britanska vlada je ove godine u velikom broju zemalja, uključujući Srbiju, najavila višestruko povećanje broja stipendija za akademsku 2015/16. godinu i time vam značajno uvećala šanse da završite master studije u Velikoj Britaniji.

Chevening stipendija za jednogodišnje master studije, pokriva troškove školarine, potrebne literature, putnih i troškova britanske vize, kao i mesečnu nadoknadu za druge životne troškove.

Prioritetne oblasti stipendija za akademsku godinu 2015/16. su usmerene na proces evropskih integracija:

- *reforma pravnog sistema*
- *ekonomija i zaštita konkurencije*
- *ljudska i manjinska prava*
- *reforma javne uprave*
- *sprečavanje konflikata i postkonfliktno pomirenje*

Kandidati moraju biti državljani Republike Srbije, i pored diplome visokog obrazovanja moraću da prođu i jedan od zvaničnih testova engleskog jezika (IELTS, TOEFL, PTE Academic test) i da imaju najmanje dve godine relevantnog radnog iskustva u svojoj oblasti (koje može biti i nezvanično poput volontiranja), a starosna granica ne postoji.

Sve informacije o stipendiji na sajtu Chevening programa
<http://www.chevening.org/serbia/>

Britanska ambasada Beograd www.gov.uk/world/serbia

@UKinSerbia #CheveningSRB

Kako videti treći metak

Učesnici zavera nedorasi poslu u koji se upuštaju uvek me podsete na rečenicu kojom Miki Rork odvrća od zločina Viliijama Harta u filmu *Body Heat*. “Svaki put kad planiraš zločin, imaš pedeset načina da ga zajebeš. Ako predvidiš dvadeset pet, ti si genije. A ti nisi genije.” U knjizi *Treći metak*, kojom autorski tandem Nikola Vrzić – Milan Veruović pokušava da podgreje stare teorije zavere i možda da plasira neku novu, ovo odsustvo genijalnosti izbija iz svakog reda

Piše: **Srđan Ćešić**

Na mestu koje verovatno najjasnije zrači medijsku, pa i svaku drugu propast Srbije, u tabloidu “Kurir”, osvanuo je naslov čija poetika o rečenim teorijama govori daleko ubedljivije nego što ću ja to uraditi u ostatku teksta. Ili samo ja mislim da bi rečenica “Nas devet je videlo treći metak” trebalo da bude krunski dokaz i *I rest my case* na sudu, u prvoj rundi, nokautom.

Priča o trećem metku nije jedina tema na kojoj su sve zainteresovane strane pravile maglu oko najznačajnijeg sudskog procesa u Srbiji, ali je postala je njen najprepoznatljiviji izraz. Ambicije njenih kreatora su se vremenom menjale, od želje da se ukine specijalni sud, da se sruši optužnica po kojoj je atentatorima suđeno i da se napiše nova, po kojoj bi verovatno bili oslobođeni i beatifikovani, i na kraju, do sluđivanja javnog mnjenja, i davljenja ove teme u gomili besmislenih teorija.

ZOMBI TEORIJE

Nikola Vrzić je svoju mračnu novinarsku slavu stekao upravo smišljajući zaverenički fikciju izašlu iz potrebe svih korisnika 12. marta da priča o ovom strašnom događaju koji je Srbiju promenio na gore zauvek, nikad ne dobije konačan, sudski, društveni i istorijski epilog. Neke od njegovih teorija su, u međuvremenu, postale toliko bizarne da bi ih se odrekao čak i Vrzić. Neke još lutaju među ljudima, kao zombiji bez duše. Uglavnom, Đinđićevo okruženje, što je kolokvijalni naziv za nekoliko ljudi koji su sa njim provodili dane, a moglo bi da se svede na Čedu, Bebu, Milića i Janjuševića, iz nekih je svojih kriminalnih razloga, da bi sakrilo svoje veze sa atentatom, isfabrikovalo neku optužnicu, koja je će pasti sama od sebe, čim briljantni umovi kažu o čemu je reč. Pa redom. Foto-robot uz pomoć kojeg je dokazivao da nije pucao Zvezdan. Nije mu bio problem što je foto-robot izdat neposredno posle atentata, kada se nije znalo, kao što se zna sad, da su Aleksandar Simović i Ninoslav Konstatinović tog dana, bežeći sa mesta zločina, nosili naočare i perike, baš da na eventualnom foto-robotu ne bi ličili na sebe. Onda ledeni metak, otet Robertu Redfordu iz *Tri dana Kondora*. Pa druga puška, kalašnjikov o kojem je Vrzić ushićeno pisao kao o pravom oružju atentatora, a Miloš Vasić, baš u ovim novinama,

objasnio svakom normalnom da je taj kalašnjikov nađen u istoj torbi sa heklerom i poslat na veštačenje u Vizbaden da bi se utvrdilo da li je korišćen u nekom od nerasvetljenih ubistava. I tako u beskraj.

Kada ljude ne bi mrzelo da čitaju optužnicu ili presudu, ovakve teorije bi izgledale kilavo na prvi pogled. Naime, ovo štivo je jasno i precizno, kao zbirka zadataka za prvi osnovne, u kojoj se činjenice jednostavno slažu sa drugim činjenicama. Činjenica da je Zvezdan Jovanović ispalio dva metka, od kojih je jedan ubio Zorana Đinđića, zakucana je sa sto strana i ne može da je pomeri apsolutno ništa. Osim priznanja koje je dao, koje se takođe uklapa u materijalne dokaze i ostala svedočenja, postoji metak, koji je dokazano ispaljen iz puške iz koje je Jovanović pucao, postoji zrno sa barutnim česticama koje se slažu sa barutnim česticama na pušci i prostrelnoj rani, postoje na pušci vlakna sa čebeta prebačenog preko prozora sa kojeg je pucao, postoji Jovanovićev DNK na opušcima cigareta i postoji još toliko materijala da bi ovaj tekst učinile dosadnijim od presude koja na 446 strana PDF fajla objašnjava ovaj slučaj do najsitnijeg detalja.

POVRATAK U GEPRATOVU

Deceniju kasnije, kada je izgledalo da je Vrzićeva fikcija davno prežvakana, počela je svoj zagrobni život u knjizi *Treći metak*. Teza o trećem metku prvi put je stala na veliku scenu u oktobru 2003. godine, gostovanjem Milana Veruovića u “Kažiprstu B92”. Kada je nekoliko dana posle 12. marta davao iskaz na ovu temu, ljudima sa kojima je pričao rekao je da nije čuo ništa. Zoranov jauk i posle ništa. Ni iskazi ostalih telohranitelja ničim nisu odavali kasniju monolitnu priču o trećem metku koji su svi čuli, a sada možda i videli. Ko pamti oktobar 2003, seća se da je to bilo doba raspada Živkovićeve vlade, štancovanja spektakularnih afera, i onoj najluđoj od svih, po kojoj je pravi atentator pucao iz Birčaninove ulice, a ne iz Gepratove, Veruovićeva priča o trećem metku legla je kao budali šlem.

Kada se ispostavilo da bi zbog ulaznog ugla rane, zgradi u Birčaninovoj ulici falilo šest spratova visine da bi metak

stigao sa nje, Veruović, kao i cela svita trećeg metka, advokat Boža Prelević, i Homer ovog epa, Nikola Vrzic, atentatora vraćaju u Gepratovu. Srećom po njih, tekstove niko ne čita pa se sadržaj ispod naslova "Treći metak" lako menjao. Čak ni predsedniku Tadiću u to vreme nije bilo dovoljno da o trećem metku šapuće u intimnim društvima, nego prvi put odlazi u Specijalni sud da izrazi podršku Veruoviću. I možda nekakvu patologiju prema Đinđiću. Posle ovog svedočenja braća Veruović dobijaju nameštenja u stranim ambasadama, Milan u Strazburu, a Miladin (čuven po tome što je Bagziju, posle prvog pokušaja atentata kod hale Limes, hladnokrvno vratio mobilne telefone, u kojima su stajali svi dokazi veze sa atentatorima) u Lisabonu, što je avantura o kojoj bi tadašnji ambasador Dušan Kovačević mogao da napiše nastavak *Urnebesne tragedije*. Teorija trećeg metka je na glavnom pretresu doživela za nekoliko nijansi goru sudbinu nego u medijima. Kada su bili prinuđeni da treći metak, pucanj koji su sva devetorica videli i čuli, smeste u tačno vreme u odnosu na druge događaje iz precizne i komplikovane rekonstrukcije, ispalo je da je taj metak lutao nekoliko desetina sekundi levo-desno, dok se nije smestio u njihovim ušima. Zbog ovog, kao i zbog tog što su po nekoliko puta menjali iskaze, sud je odbacio njihova svedočenja, kao netačna i nelogična, ostavivši ih na sramotu samim sebi i svakom ko je sa njima šurovao.

NIKOM POTREBNI DOKAZI

Ili da probamo da okrenemo stvari naopako. Posle atentata neki ljudi su vodili istragu. Kucali na vrata, ljudima koji se međusobno ne poznaju, ispitivali svakog, hapsili, isledivali i sklopili nekakvu priču. Ako je zavera, u njoj je trebalo da učestvuje cirka sto ljudi. I sve godine Koštuničine vladavine, koji se sa celom svojom svitom zaletao na ovaj slučaj kao mutav na govornicu, preteći, potkupljujući, smenjujući, terajući na lažno svedočenje, radeći sve to, ne uspevši da napravi ozbiljnu pukotinu u ovom predmetu. Ne ozbiljniju od priče o trećem metku.

A imali smo prilike da gledamo kako izgleda kad se zaverenici sretnu sa istragama i činjenicama. Izgleda baš kao kad Veruović menja iskaz uz svako godišnje doba. Izgleda kao Vrziceve tabloidske teorije. Izgleda kao Velja Ilić i Čović kad lažu o Legijinom pismu. Video sam pismo. Nikad nisam video pismo. Koje pismo? I onda se žaba pretvorila u četrnaestogodišnju devojčicu i to je istina gospodine sudija, a ne ono što priča njena majka. Izgleda kao kad Aco Tomić i Rade Bulatović lažu o susretima sa Legijom i Šiptarom. Izgleda kao kad Legija laže o 600 kila heroína na leđima i u nosu. Izgleda kao kad Koštunica mesecima sabotira donošenje zakona o zaštićenom svedoku. Izgleda kao kad Jočić minimalizuje značaj ubistva svedoka Kuje Kriještorca. Izgleda kao kad se ceo geng koji nikada niko nije imao prilike da ispita pred sudom toliko

Foto: Milenkovic Milovan

zapetlja u svoje laži i postupke da u toku suđenja Đinđićevim ubicama smeni sve ljude koji vode ovaj proces.

Dakle, da je postojala zavera kojom je Đinđićevo okruženje pokušavalo nešto da sakrije, ostali bi mnogo deblji i vidljiviji tragovi od Vrzicevih teorija, deblji čak od onih koje su za sobom ostavili oni čiji dolazak na vlast je bio direktna posledica atentata.

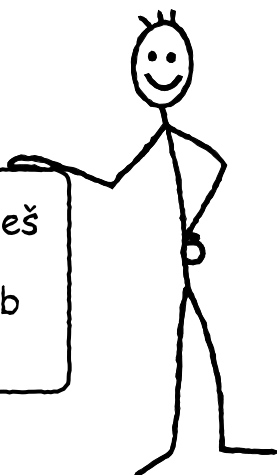
I dobro, ko je stvarno želeo Đinđića mrtvog? Eksperti Vrzic i Veruović će možda da pokažu da je atentat na Đinđića posledica neočekivanog obrta posle kojeg je ničim izazvan od proevropskog političara postao *new born* nacionalista, pa su ga zbog tog eliminisale strane službe. Možda bi nekom nešto značio argument da Slobodana Miloševića te službe nisu eliminisale atentatom ni posle mnogo gorih ispoljavanja nacionalizma. Možda bi značio argument da je Đinđić sa par benignih pisama probao da uzme inicijativu, da kosovsku temu spasi od Koštuničinog mutavljenja i dok je bilo vreme odande izvuče onoliko koliko je moguće, svakako više nego što će se dobiti posle nezavisnosti. Zanimljivo je da je odbijanje velikih sila da se bave tom temom bilo jednako hladnokrvno kao i Đinđićeva inicijativa sročena u nekoliko pisama. Jedino strastveno odbijanje Đinđićevog bavljenja Kosovom stiglo je, naravno, od Koštunice.

Lakmus test po kojem će se znati koliko je normalna ili srećna naša zemlja biće uvek lako napraviti kada se vidi dokle je odmakla u istrazi političke pozadine atentata na Zorana Đinđića. Voleo bi da grešim, ali se bojim da će se komisija koju je Vučićeva vlada formirala i sama zapljunuti među one koji će problem Đinđićevog ubistva rešiti tako što ga neće rešavati. U nadi da bi Šešelj mogao prikladno da umre, i da, on ili neko takav, lako postane monopolista političke pozadine. I svi srećni. I niko srećan.

Mada mislim da dokazi o tome u kakvoj zemlji živimo više nikom nisu potrebni iako je 60 odsto njenih punoletnih građana trenutno zadovoljno svojom nesrećom.

Autor je umetnik iz Beograda

Planiraš da pokreneš
online business i
tražiš povoljan web
hosting i domen?

Vreme ističe ali...
ti ne nalaziš
adekvatne ponude?

Popust 20%

Za .RS domen i web hosting

Ukucaj **#Bundle** i aktiviraj **"2 u 1" paket**

- ☒ Uštedi i do **1700 dinara**
- ☒ Podesi email naloge na sopstvenom domenu
- ☒ Preuzmi **40 evra kredita** za Google reklame
- ☒ Aktiviraj sajt na najboljem web hostingu

Uštedi u uživaj
u sigurnom hostingu

EUnet
eunethosting.com

www.eunethosting.com
tel. 0700 600 500
prodaja@eunet.co.rs

Iznenadni gost

Dostojanstveno je predsednik podneo nepravdu koju mu je nanio protokol Žerara Depardijea, visoki i široki gost iz beskraja Rusije, provodio je slatke čase u društvu dostojanstvenika izvršne i gradske vlasti, uskrativši sebe Skupštini i predsedniku Republike. Poslanicima je packa pala lakše nego predsedniku, jer potonjega za gosta vezuju kako ljubav prema Rusiji tako i proizvodnja alkoholnih pića, s tim što se Sirano vinarstvom bavi naveliko, a naš predsednik nadugačko, tj. peče rakiju u domaćoj radinosti, nadomak privat. crkve.

Gost reče da se nama zaputio zbog kulture, a pokrovitelj naših najvećih kulturnih manifestacija ko je nego predsednik! Nisam kraj najbolje svoje volje razabrao ko je i zašto novorusa pozvao u posetu, slušao sam vesti i vrebao ono "na poziv toga i toga" došao u posetu, svečanu, nezvaničnu, radnu, šta ja znam... Sam vizitlija pravdao se da mu je na srcu kultura, i da nije više bez Srbije mogao da izdrži, što mogu i da razumem, ne treba

vrhunska učtivost, samim tim i kultura. Kazaću da me politika ne interesuje, ali da se ponosim što Srbija nije kaznila moju novu rodinu!

Pozovu moju neznatnost iz Maršalata u zimu 1979. godine da kao redov JNA i kao član ansambla "Lole" zasviram i ja malo Vrhovnome komandantu na Tari. Moji pretpostavljeni prvi put ugledaše logo i pečat veličine dinje, otpremiše me proudly iz tih stopa na lice mesta, u holu nas naravno postroje poltora chasa pre nego što će Maršal doći, postroje nas s obe strane tepiha, sve estradne umetnike, konobare, spremačice, pripadnike obezbeđenja u civilu, da propustimo najdražeg gosta kroz jednog zaista toplog zeca koji bi bio čista suprotnost onome na Golom otoku: naš najveći sin neće marširati holom kao kroz brisani prostor, nego će nam se smeškom levo i desno odužiti za našu nestrpljivost da ga što pre izbliza vidimo. Stojim u sre-

Dok se Toma Nikolić vojvodski baktao sa redakturom ćirilnog besplatnog udžbenika za malene Bunjevce, glumac Depardije posetio je predsednika Vlade, ministra kulture i gradonačelnika

mu viza, ima para, kupi kartu i dođe, ali bio je sad u Beogradu i muzičar Mark Forry, pa se ipak sreo sa mnom, a ne sa Vučićem, Malim i maestrom Razbaruhoim.

Flober mora da se prevrtao u grobu slušajući svog sunarodnika koji je postao culture addict, gde si, garsončiću, bio kad sam pravio rečnik opštih mesta? Da. Došao je Depardije zbog kulture, svoje lične, ruske, srpske, francuske, svejedno, želi da ga pamte kao građanina sveta, a ne kao poreskog obveznika, tako nešto, uglavnom su za njega našli vremena najviđeniji ljudi naše današnjice i sutrašnjice; sad nemamo ni slučaj Džonija Depa, koji ide kod Kusturice pa svrati kod Borisa Tadića, Depardije je zapucao izravno u plemićko gnezdo, ravnodušan prema našoj glumadiji. Kako li je najavljena i režirana ta spektakularno isprazna vizita? Ruski ataše za kulturu natuknuo je našem da bi taj i taj pre nego što počne berba grožđa voleo da se opija jedno dva dana srpskom kulturom, i naši kad su čuli brže-bolje istumbaše svak svoj schedule i prijavise se da budu domaćini: šta ima da se viđa sa Tomom, da ga ovaj pita šta radi sa kominom, kako rešavaju problem džibre, pa je li istina da u jednoj ruskoj guberniji stanovništvo pije patoku... Drugo, bolje da ga prime oni nego da ode u Niš kod vinogradara Živković Zorana!

Ko bi se pod milim bogom toga setio, daj da pozovemo Depardijea! Teško mi je da zamislim i kako se Žerar setio Srbije: "Već neko vreme nisam proširio svoj kulturni vidik, mogao bih da se vinem do Srbije na čijoj su se blagoslovenoj teritoriji rodila devetorica rimskih imperatora. Pri tom, sunarodnici i komšije rimskih careva nisu uveli sankcije Rusiji, što je

dini niza, nema druga Tita pa nema, kad se sa kraja bližeg ulazu začu da neko tapše, šumski požar ne širi se tako brzo kao što se aplauz preliva do najudaljenijih pripadnika počasne civilne garde, ali umesto da se pojača počinje tapšanje da se kao koleba, pa i da jenjava, prikupim kuraž, nagnem se ka ulazu i ugledam na bordo tepihu dve pudlice – visoki glasnici veličanstva koje se još ne vidi, ali kome se možemo uskoro nadati.

Neko je ugledav dva psetanceta pomislio valjda da ih gazda vodi na dužem povodniku i ushteo da se kao prvoaplaudirajući ureže Maršalu što dublje u njegovo sećanje, ostali su prihvatili, ko zna ko to u ljudima aplaudira, onaj neurovegetativni sistem, koji radi nezavisno od naše volje i našeg kakvog-takvog uma, uglavnom ja ostadoh u društvu žigosan kao persona koja je aplaudirala Titovim pudlicama, da bih trideset pet godina docnije gledao moje izabrane (možda i naturene mi voljom večine) predstavnike kako tetoše stranca i kako ga obasipaju gostoljubivošću kojom će preplaviti Vladimira Vladimiroviča, ako samo održi chestnoe slovo i dođe nam u pretprazničko veče tj. devetnaestog oktobra.

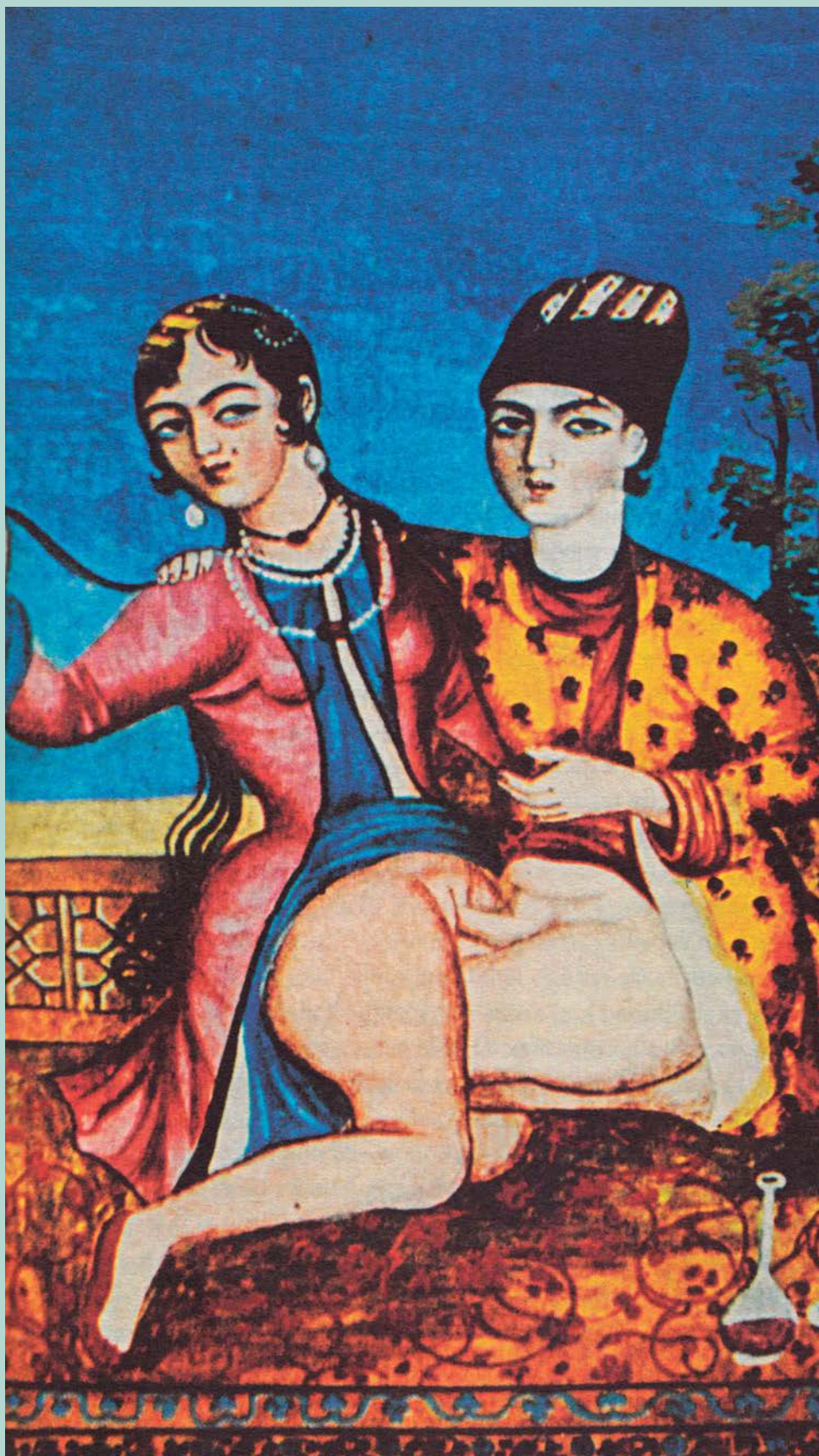
Ko je odlučio šta će gostu da poklone? Dajte mu nešto recipročno njegovim darovima, avaj, došao je praznih ruku, v takom sluchae dobiće pletenu, takoreći potrošačku korpu sa provijantom iz našeg klimatskog pojasa i buteljku-dve vina sa geogr. poreklom, ladno?

Da, možda je, grešna mi duša, g. Depardije samo uljudno prihvatio poziv mojih rukovodilaca sklonih simbolizmu: sin Francuske koja nas je volela, a mi isto tako nju, miljenik je ruske države – i EU i Rusija?

Večno zeleni vrt za

U izdanju Lagune upravo je objavljen slavni erotski priručnik iz xv veka – *Mirisni vrt ljubavne slasti*, arapskog pisca šejha Abu Abdulaha Muhameda el Nefzavija. Reč je o prvom srpskom prevodu ovog spisa sa klasičnog arapskog jezika, a za izvrstan i nadahnut prevod ovog dela zaslužan je naš vodeći arabista Srpko Leštarić, autor i iscrpnog pogovora o nastanku i istorijatu dela, njegovom značaju za svetsku kulturu, prevodi-ma na razne evropske jezike i njihovoj recepciji. Kakve osobine žena i čovek treba da poseduju da bi bili privlačni, šta je potrebno da bi se savladalo ljubavno umeće, o čemu treba voditi računa da se sačuva seksualno zdravlje i kakvi su recepti za osvajanje voljene osobe – samo su neke od stvari o kojima Nefzavijev spis govori. Ali osim što je *Mirisni vrt* praktičan priručnik za ljubavnike, on je i mnogo više od toga: autentičan izraz arapske umetničke književnosti kasnog srednjeg veka, sanovnik, riznica priča poput onih iz *Hiljadu i jedne noći*, koje teže da pouče i zabave svoje čitaoce, knjiga narodne mudrosti, običaja i verovanja, ne samo u sferi ljubavnog života i seksualnih saznanja, nego i usmenih predanja i životnih pouka. Stilski i jezički razuđen, zabavan i intrigantan, *Mirisni vrt* je odavno stekao epitet jedne od nekoliko najznačajnijih erotskih štiva u svetskoj književnosti i stao rame uz rame sa takvim poznatim "priručnicima" kao što su Ovidijeva *Ljubavna veština*, Vatsjajanina *Kama sutra* ili *Ananda ranga* (*Ljubavna pozornica*) indijskog pesnika Kaljanamala. Zato ovaj prvi prevod *Mirisnog vrta* sa arapskog na srpski jezik predstavlja i prevodilački podvig i kulturni događaj. S dozvolom izdavača prenosimo deo iz pogovora ove knjige koji je napisao njen prevodilac i priređivač.

Minijatura iz doba dinastije Zent, Širaz, kraj XVIII veka (privatna zbirka, Teheran)

duševnu promenadu

Knjiga se bavi seksom na tako otvoren, prostodušan i spontan način da je to gotovo neshvatljivo. Uglavnom je ozbiljna, kao svaki tečaj, često sračunato zabavna, što je uvek poželjan manevar u edukativnom nastojanju... Svojom knjižicom Nefzavi nudi recept protiv bračnog sloma na osnovama seksualnog neslaganja. U tom smislu on je savršeno u pravu kad kaže da njegovo delo ima časne ciljeve, a vezir, mecena koji knjigu naručuje, koji tačno zna da će ljudi osećati zazor pred takvim tekstom, naglašava da bi mu se samo glupak ili puka neznalica mogao narugati

Piše: **Srpko Leštarić**

Prve vesti o *Mirisnom vrtu* šejha Nefzavija stigle su u Evropu potkraj 19. veka. Iako se o ličnosti autora ne zna gotovo ništa i samo se pretpostavlja da je *Mirisni vrt* njegovo jedino delo, od tada se ovaj ljubavni priručnik u mnogim krugovima – među istoričarima književnosti, antropolozima i seksolozima – smatra jednim od četiri najvažnija klasična dela svetske erotske literature. Kao poslednji u tom nizu, iako ne i najmlađi po nastanku, on, navodno, stoji uz bok s Ovidijevim spevom *Ljubavna veština* i indijskim delima *Ananga ranga* i *Kama sutra*.

Uprkos tako visokom kotiranju, *Mirisni vrt* dugo je bio na prilično sumnjivom glasu. Reputacija pornografskog teksta, koja je ovom delu tu i tamo pripisivana, poticala je najpre od ruha u koje je ono zaodeno prigodom predstavljanja tadašnjoj Evropi, a potom – od veselog žagora čitalaca komotnih prevoda na brojne jezike sveta. Ni jedan od tih prevoda nije urađen sa arapskog originala, nego prema jednom nadobudnom engleskom prevodu pod naslovom *The perfumed garden*, koji je bio pun dodavanja, oduzimanja, krivotvornih razrada i mistifikacija, kakvih nije bilo tako mnogo u izvorniku prema kojem je rađen – francuskom prevodu sa izvesnog arapskog originala koji nikad nije objavljen. Za njega pak izdavač tog prvog prevoda tvrdi da nije bio lišen mnogih i svakovrsnih grešaka. (Prvi engleski prevod izašao je ispod pera proslavljenog orijentaliste ser Ričarda Bertona (1821-1890), avanturiste koji je upoznao zemlje i ljude od Indije, preko Arabije

i ekvatorijalne Afrike do obe Amerike, prevodioca *Kama sutre* sa sanskrta i *Priča iz hiljadu i jedne noći* sa arapskog, čoveka o kome Borhes u eseju *Prevodioci 1001 noći* kaže da je sanjao na sedamnaest jezika, a služio se s trideset pet.)

Tako je to trajalo sve dok Džemal Džuma, irački pesnik, prevodilac i istoričar književnosti nastanjen u Danskoj, nije, na osnovu tri rukopisa koja se čuvaju u evropskim bibliotekama, priredio i 1990. objavio potpun i kritički priređen arapski original. Tek deceniju potom pojavio se i prvi evropski prevod urađen prema tom izvorniku, najpre engleski, koju godinu kasnije i nemački.

Osnovni razlog za pad jednog retkog i značajnog dela u zaborav na čitav niz stoleća bio je, jednim delom, u sveukupnoj civilizacijskoj situaciji: posle ere krstaških ratova sve arapske zemlje od Egipta na istok zahvatili su novi ratni haosi i duboka kulturna letargija. Ovo mrtvilo proširilo se nešto kasnije i na arapsko-berberske zemlje Magreba i potrajalo, uz manje lokalne razlike, sve do kraja 19. veka. Dođuse, posle masovnog izгона Arapa i Jevreja iz zemlje koja se u 15. veku još zvala Andalus a danas je poznata kao Španija, blagotvorni upliv talasa učenih izbeglica produžio je život arapskoj kulturi na tlu severne Afrike za stotinak godina, pa je i Nefzavijev priručnik o polnom životu pretekao. Iz teksta vidimo da i pisac i njegovi učenici savremenici znaju za postojanje

ranijih arapskih knjiga koje se bave sličnim pitanjima, i da je ova knjiga napisana u Tunisu, po svemu sudeći u drugoj deceniji 15. veka.

Drugi razlog skriva se u činjenici da i socijalnopsihološki status samih opscenih reči, i svaki diskurs o temama povezanim s

polnošću, u većini kultura, pa i u islamsko-arapskoj, podležu naročitim pravilima društvenog ponašanja. I mada svako odraslo ljudsko biće ima prirodnu potrebu za seksualnom stimulacijom, ipak, na drugoj strani, svaka jedinka, a i svaka uža i šira zajednica neguje posebnu vrstu osetljivosti na čulne stimuluse

iz domena seksualne motivacije. Ta pravila, kodirana u datoj kulturi kao preskriptivne i prohibitorne norme, čine da, ruku podruku sa zabranom pokazivanja polnih organa u javnosti i tabuiziranjem javnog vršenja polnih radnji ide i osećanje stida, a s time i ograničenosti slobode govora (i pisanja) o ma kojoj temi povezanoj s polnim organima i aktivnostima.

To je mogao biti i jedan od razloga što slava starijih dela toga žanra na arapskom jeziku, kakvih je u doba procvata arapske kulture pa sve do 13. veka moralo biti, nije stigla do nas. Ona su jamačno prepisivana u manjem broju primeraka, kritički komentari i citati iz njih u drugim delima bili su ređi, pa im se trag lakše mogao zatrti u bezbrojnim ratnim olujama. A nad svim tim požarima natkrilila se Hurlagova lomača što je 1258. godine odnela

Ukras na kovčežiću iz doba dinastije Kadžar, Isfahan, početak XX veka (privatna zbirka, Teheran)

nepojmljivo veliku bagdadsku biblioteku.

Stoga, iako su svi narodi, kao i mnogi proslavljeni pesnici, od onih znanih i neznanih u drevnoj Kini, Indiji, Grčkoj, Rimu, Arabiji i Persiji, do Getea i dalje, potom sve češće i sve više i prozaisti, uživali da spevavaju pesme i pričaju priče na tzv. opscene teme, samo retki entuzijasti rešavali su se, sve do najbliže prošlosti, da napišu naučne traktate o seksu ili priručnike za zdrav polni život. Knjige koje su nastajale u tome domenu ljudskog znanja i dalje su bile osuđene na cirkulisanje unutar zatvorenih čitalačkih lanaca i potajno prepisivanje, a i kada je tehnika štampe osvojena i usavršena, izdanja su još dugo bila privatna i tajna, a tiraži vrlo ograničeni kao i nekad. (Da bi se moderna štamparska tehnika, koju je Gutenberg osmislio nekako baš u Nefzavijevo vreme, prilagodila arapskom pismu, morala su proteći još četiri stotina – prva arapska štamparija osnovana je 1819. u Kairu, a knjige su u arapskom svetu sve do pred Drugi svetski rat najčešće pisane i prepisivane ručno. Ali šta je tehnologija, koja jeste deo kulture, prema poimanju kulture?! Štamparije štampaju papir, ali knjige izdaju prosvetljeni ljudi i narodi!

Nama, koji smo prvu srpsku knjigu štampali na Cetinju 1493. godine, nije potreban bolji primer od višedecenijskog utamničenja jednog toma Vukovih zapisa koji je saдрžao takozvane sramotne pesme. Kada je Blagoje Jastrebić 1979. priredio, za beogradsku Prosvetu, prvi maleni izbor iz te zbirke pod naslovom *Crven ban: erotske narodne pesme*, cela se Jugoslavija digla na noge u polemičkom nadgornjavanju oko pitanja da li je to ispravan i kulturni ili besprizoran i subverzivan čin. Dodajmo da je *Kama sutru* u Jugoslaviji bilo nemoguće objaviti sve do poznih šezdesetih, kada se 1967. pojavila u prevodu Vesne Krmpotić.)

Upravo takva sudbina zadesiće i Nefzavijevo delo u njegovom drugom životu, na prostorima zapadnog sveta, na evropskim jezicima na koje će biti prevedeno po nalaženju prvog arapskog rukopisa *Mirisnog vrta*. To što su Bertonovi uznemirujući prevodi Priča iz hiljadu i jedne noći s arapskog i Kama sutre sa sanskrtu već kolali Britanijom i svetom – nije pomoglo. (...)

Knjiga se bavi seksom na tako otvoren, prostodušan i spontan način da je to gotovo neshvatljivo. Uglavnom je ozbiljna, kao svaki tečaj, često sračunato zabavna, što

je uvek poželjan manevar u edukativnom nastojanju. Neka gledišta u duhu vremena nama će danas izgledati smešno. Ali već Berton ističe da je ono što *Mirisni vrt* čini jedinstvenim u svom žanru upravo ozbiljnost s kojom se prezentuju i najlascivnije slike. Greh i stid tu nisu našli mesta jer je seksualno zadovoljstvo božanski dar u kome svi imamo prava da uživamo. Teoretičari bića, bilo da su sekularistički ili teološki nastrojani, uočili su u tom delu potvrdu nedvosmislene veze između seksualnosti i religije. Polna naslada u svojoj ekstazi, koja spaja ono što je Priroda razdvojila, najdirektnije je prisustvo božanskog u čoveku, bilo da to kažemo metaforično ili mislimo doslovno.

Na momente lascivan do razbludnosti – Kolvil kaže: dotle da je gotovo katarzičan – *Mirisni vrt* nikada ne teži da uzbudi. Ništa u njemu nije pornografsko. Knjiga je sklopljena tako da u većini poglavlja – a možemo mirno pretpostaviti da je u nekoj izgubljenoj potpunoj verziji dela svako poglavlje imalo takve prateće segmente – sadrži neku poučnu priču ili zabavnu anegdotu. One su zanimljive poput najboljih priča iz *Hiljadu i jedne noći* i čitalac ih guta, jedva primećujući da se u njima zapravo skrivaju poučni primeri i praktična razjašnjenja stvari izloženih u prethodnim delovima istih poglavlja knjige.

Stepen literarizacije u tim pričama i pesmama kojima je delo prošarano jedva mu pridaje karakter književnog dela. Sve te priče i pesme, uostalom, bile su široko poznate u Nefzavijevo vreme, a u vreme nima pre njegovog verovatno i više, i šire, s obzirom na činjenicu da je arapska kultura u to doba već uveliko bila na nizbrdici. Dve priče koje prikazuju lezbijску ljubav i anegdota s magarcem služe više da podsete na raznovrsnost polnih orijentacija, o kojima se u delu inače ne govori. Pri tome, knjiga nije ni čisto medicinska, a po najmanje je filozofski ogled o seksualnosti. Berton, sa svojom sklonošću da razrađuje i dodaje pikantne detalje, morao je biti prilično ozlojeđen zapažanjem da je ta knjiga samo anegdotski ilustrovani priručnik i praktični vodič koji obuhvata znanja o seksualnom životu, anatomiji, fiziologiji i izvesnim tehnikama polnog odnosa, uz mnogo dobronamernog humora. (...)

Ono što će naročito zapeti za oko zapadnom čoveku jeste posvećenost uspešnosti

Uvod u *Mirisni vrt*

S lava neka je Bogu koji je vrhunsku slast za muškarce smestio u stidnice žena, a za žene u polne udove muškaraca! Zato stidnica nema mira ni spokoja i ne može da se skrasi dok u nju ne uđe muški ud, niti može ud da se smiri dok ne uđe u stidnicu. A kada se jedno s drugim spoji, među njima se zapodeva bitka, i bodenje, i ljuti boj, dok se dva vrhunca primiču kako se dva stidna brežuljka sustiču. Muškarac kreće da nabija a žena da se uvija, pri čemu dolazi do izbacivanja semena.

Dao je On slast poljupcima u usta, u obraze i u vrat, privijanju na grudi, sisanju mekih usana, pa se od toga muškome ud namah diže. Svojom mudrošću Premudri je grudi žena dojkama ukrasio, i grlo podvaljkom, a mazne obraze naušnicama uresio. Dao im je umiljate oči i duge trepavice što blistaju kao britke sabljice. Dao im je prevojite stomake, a ove ukrasio divotnim pupkom, bokovima i krupnim stražnjicama. Ispod toga, opremio ih je butinama, a među butine smestio jednu čudesnu stvarku, koja, kad je mesnata, liči na lavlju glavu, i ona se zove stidnica.

Koliko li je samo junaka, tužno i žalosno, na njoj palo!

A i njoj je dao usta, jezik i usne, pa je sva nalik na trag gazelin u pesku.

Svojom silom i mudrošću sve je On to postavio na dva

divotna stuba, ni prekratka ni predugačka, pa stubove ukrasio kolenima, listovima, gležnjevima, petnim tetivama, petama i grivnama. Potopio je žene u more sjaja, poželjnosti i milja, pa su na dodir glatke, u struku slatke, a kad se osmehnu – neodoljive.

Slavan je, velik i uzvišen On koji je stvorio žene u njihovoj lepoti, salcu i ploti, s njihovim kosama, poprsjima, stasom i dojkama, mile i podatne, da nema muškarca kog neće začarati! Silnik taj što sili muškarce da ljube žene, da se s njima skrašavaju i na njih oslanjaju, da ih grle i k njima hrle, s njima stanuju i s njima putuju. Taj Unižavač što rastankom unižava srca zaljubljenih i sažiže im jetru ognjem strasti, dosudio im je poniženja, boli i jade, jer venu od žudnje za spajanjem.

Hvalim Ga i ropski slavim što mi ne daje umaći od ljubavi prema krasoticama, što me primorava da se s njima sjeđinjavam, a ne pušta da se od njih sklanjam niti odvajam. I evo, ja svedočim da nema boga do Boga Jedinoga, kojem nema para, i tako ću govoriti do smrtnog časa! Svedočim i da je naš gospodin i gospodar Muhamed njegov sluga i poslanik, najveći među apostolima – Bog ga blagoslovio i zamilovao, njega i njegovu porodicu i svu družinu, i moliću se za nj do dana u kom ću biti prozvan da odgovaram za svoja dela na Strašnom sudu.

polnog odnosa, gde je prvi tehnički uslov njegovo vremensko produženje. Kada od treće četvrtine 19. do sredine 20. veka izveštaji Morgana, Frejzera i Malinovskog postanu deo opštijeg svetskog znanja, Kinsi će pisati: "Tradicionalni polni odgoj Istoka teži tome da poveća i produži čovekovo ljubavno uživanje i zamišljen je da pomogne i ženi i muškarcu da izbegnu jednoličnost i zasićenje u svom međusobnom ljubavno-polnom odnosu, tako da svako od njih može živeti u istoj zajednici niz godina, baš kao da je u nju upravo ušao." Naime, stari Arapi su, baš kao i Indijci, negovali veštinu produženja polnog odnosa, a to će reći prvenstveno veštinu muškarca (iako je dobra sprega ljubavnog para i uzajamnost akcije i zastanka uvek najbolji i valjda jedini garant uspeha – ako taj uspeh ikada i ičim može biti garantovan) da odloži izbacivanje semena i potonji pad erekcije, zarad temeljitijega ljubavnog doživljaja.

Cilj svih tih starih erotskih priručnika bio je da se čoveku u dušu usadi zdravo shvatanje ljubavne prakse, koje će unaprediti sreću bračnih partnera. Razume se, sve ovo mora se uvek posmatrati iz različitih uglova, jer razne kulture, koliko god

jednako volele decu i slično tretirale porodicu – osnovnu ćeliju društva, o braku nemaju uvek ista stanovišta. Tako valja imati na umu i komentar koji je briljantni prevodilac Kurana i islamski konvertit Pikhthol svojevremeno ispisao uz svoj prevod: "Za hrišćanstvo je neženstvo strogo verski ideal, dok je jednoženstvo ustupak čovekovoj prirodi. Za islam, naprotiv, jednoženstvo je ideal, dok je mnogoženstvo ustupak čovekovoj prirodi."

Na drugoj strani, Nefzavi uopšte ne raspravlja o homoseksualnosti, pa ni o "alternativnim" načinima postizanja polnog zadovoljstva, bilo u osami bilo u paru ili u društvu. Na užas lepo vaspitanih čitalaca svoga doba, a na ogromno zadovoljstvo mnogih koji su prevod Nefzavijeve knjige čitali u tajnosti, francuski se izdavač, a s njim i Berton, vajka i kaže: "Mora se samo zažaliti što ovaj rad, tako celovit u mnogom pogledu, ima jednu manjkavost – nije uopšte ni spomenuo jedan običaj koji je u Arapa tako čest da nije mogao proći nezapazeno. Ovdje mislim na sklonost koja je bila tako široko rasprostranjena u starih Grka i Rimljana, naime, na to što su preferirali dečake u odnosu na žene, ili su čak

ove tretirali kao dečake. Na tu temu mogao se dati neki dobar savet, kao i u vezi sa zajedničkim uživanjima žena zvanih tribade. Napokon, šejh uopšte ne spominje zadovoljstva koja mogu pružiti usta ili ruka lepe žene, kao ni kunilingus. Šta je mogao biti motiv za ove propuste? Autorovo čutanje o tome ne može se pripisati neznanju, jer je kroz celo delo dao previše dokaza o svojoj velikoj erudiciji da bismo smeli sumnjati u njegovo znanje. Zato je verovatnije da je izbegao da dira u ove teme iz straha da bi na njega mogla pasti sumnja da deli sklonosti na koje mnogi ljudi gledaju kao na nedostojne?" (Istinski ojađen zbog ovih manjkavosti, on dodaje svoj konačni prekor: "Dve priče koje on navodi i od kojih jedna govori o uzajamnim milovanjima dveju žena, a druga o ženi koja je na sebe primamljivala ljubavnu pažnju jednog magarca, pokazuju da je bio upoznat s tim stvarima. Zato je neoprostivo što o tim temama nije govorio detaljnije. Bilo bi jamačno zanimljivo saznati koje su životinje, usled njihove prirode ili prikladnosti građe, najpodesnije da pruže zadovoljstvo bilo muškarcu bilo ženi, i kakav bi bio ishod takve kopulacije") (...)

Nefzavijevo delo praktično je nepoznato u narodu u kojem je nastalo. Činjenica je da ga među Arapima novijeg vremena gotovo niko nije čitao jer za to naprosto nije imao prilike. Kako se zao glas daleko čuje, svi koji su za njega čuli veruju da ono ne služi na čast arapskoj kulturi, naprotiv. Predrasude su vazda bile i ostale najomiljenija mentalna zabava i, saglasno tom omiljenom običaju u svim rasama, nacijama i sredinama, većina Arapa kojima spomenete Nefzavijev *Mirisni vrt* spremno će vam izneti mišljenje o vrlinama i manama tog dela. (...)

Ono što je, međutim, najvažnije kada govorimo o ovom delu i njegovoj percepciji u današnjem svetu i vremenu, nije sama knjiga ili gledanje na nju takvu kakva je, koliko sam izbor te i takve knjige da predstavi arapsko-islamsku kulturu. Kroz ono što je trebalo da bude samo prevod lažno su prikazivane mnoge stvari. Kad s *Mirisnog vrta* spadne mistički plašt kojim su ga zaogruli nesavesni prevodioci i izdavači, ta knjiga, kako tačno zapazha Kolvil, teško da može polagati pravo na neku veličinu. Možda se čak može postaviti pitanje da li ona po svemu spada u veliki kvartet u koji je mnogi spremno svrstavaju.

Delo se može kritikovati i s drugih stanovišta. Mlade osobe, sklone romantičnim ljubavnim osećanjima ili zahvaćene njima, jamačno će ga prezreti jer ne samo što se u njemu zaljubljenost ne istražuje s dužnom ozbiljnošću, nego autor još i opominje da je to nepoželjno i opasno stanje. (Doduše, i savremena nauka kaže da ono može biti opasno i zna da je nepredvidljivo i nepouzdan, da najčešće nije pravi temelj ni garant za razvoj ljubavi, ali reći da je nepoželjno...) Četiri stotine godina pre Nefzavija jedan drugi arapski pisac bavio se ljubavlju i ljubavnicima s kudikamo više simpatija, slaveći nežne emocije. (Ibn Hazm al-Andalusi, *Golubičina ogrlica*)

Današnja shvatanja društvene korektnosti u tzv. rodnim odnosima neće oprostiti Nefzavijevom delu to što je pisano za muškarce i što poligamiju (poliginiju) uzima kao nešto poželjno. Činjenica je, međutim, da je relativno mali procenat muškaraca u kulturama koje su dopuštale, ili i danas dopuštaju, poligamni oblik porodice, uistinu mogao ili može da se oženi i živi s više žena. S druge strane, činjenica

Minijatura iz Ataijevog pesničkog divana *Hamse (Pet poema)*, Turska, XIX vek (Muzej turske i islamske umetnosti, Istanbul)

je i da u kulturama koje ne tolerišu poligamiju, kao što je hrišćanska, najmoćniji ljudi nisu prezali od nje, pa kadšto ni danas ne prezaju, na ovaj ili onaj način, a u vremenima najvećih pogibelji, kada su odrasli muškarci bivali desetkovani, ta vrsta braka biva više ili manje rasprostranjena. (Martin Luter piše da nije u stanju da kudi i zabranjuje da neko ima više žena jer se to ne kosi sa svetim spisima: "Ego sane fateor, me non posse prohibere, si quis plures velit uxores ducere, nec repugnat sacris literis". U februaru 1650, posle Tridesetogodišnjeg rata, u kojem je izginuo veliki deo muške populacije, skupština grada Nirnberga donosi odluku da crkve za narednih deset godina dozvoljavaju da svaki muškarac može imati do deset žena, pod uslovom da ih opskrbljuje i časno se odnosi prema njima. U vezi s tim možda nije loše imati naumu, bar na nekom sporednom koloseku svesti, da je u 1231 društvenoj zajednici, koje na ovoj planeti postoje između 1960. i 1980. godine, samo 186 društava bilo monogamno, dok su sva ostala bila u većem ili manjem stepenu poligamna: 453 je znalo za sporadičnu poliginiju, u 588 poliginija je bila dosta česta, a četiri su bila poliandrična. Pri svemu tome, čak i unutar društava koja dopuštaju poliginiju, ova se u stvarnosti događala veoma retko.)

Žene su prikazane s mnogo više mana, fizičkih i karakternih, nego muškarci, koji – to se vidi već iz površnog čitanja – ne treba da vode računa ni o čemu drugom osim da im polni ud bude velik i tvrd. Žena će neizbežno biti neverna mužu

– bar onome koji zapostavlja svoje bračne dužnosti, a starije žene, ako i nisu lukave i pokvarene kao zle veštice, najbolje je izbegavati, dok seks s njima ne samo što je pokudan nego lako može biti i poguban.

Naravno, svi ovi stavovi bili su bliski prevladavajućem mišljenju u Evropi u vreme kada je knjiga doživela svoja prva izdanja. Neki sasvim sigurno i dan-danas pripadaju prevladavajućem mišljenju.

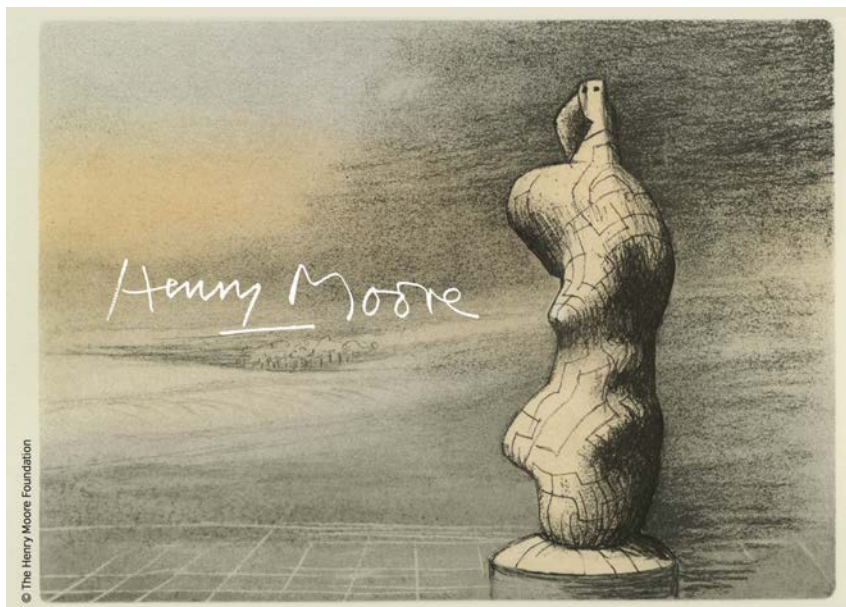
S druge strane, uza sva svoja ograničenja, delo ima niz pozitivnih strana. U njemu se ohrabruju spontanost, opuštenost i radost života. Naglašava se važnost sklada između fizičkih i psihičkih osobina muškarca i žene, slavi se telesna i duhovna higijena i prepoznaje značaj finog polnog nadraživanja kroz predigru, važnost zadovoljstva kao cilja obeju strana, značaj i punoća ženine vrhunske naslade. Ženski i muški vrhunac označavaju se u arapskom jeziku istim imenima, šta god savremena medicina rekla o postojanju ili nepostojanju ženskih organa za orgazam a moderna seksološka istraživanja razlika u muškom i ženskom mozgu o postojanju ili nepostojanju ženskog orgazma. Seks je ono što obdržava bračnu zajednicu, i muževljeva je odgovornost da osigura da mu žena bude seksualno zadovoljena. Štaviše, muškarac mora da poštuje izvesna važna pravila jer, čak i ako vara svoju suprugu ili ima više zakonitih žena, ima pravo i dužnost da posle polnog odnosa, kad se zadovolji, "ne ustaje od žene kao da žuri, već da to bude uvek na desnu stranu i nežno, s pažnjom".

Knjiga je, kako pravila nalažu, posvećena meceni koji je naručuje, ali je autor namenjuje širem čitalištu svojih savremenika, slabo upućenih u tajne polnog odnosa uopšte uzev. Svojom knjižicom Nefzavi nudi recept protiv bračnog sloma na osnovama seksualnog neslaganja. U tom smislu on je savršeno u pravu kad kaže da njegovo delo ima časne ciljeve, a vezir, koji tačno zna da će ljudi osećati zazor pred takvim tekstom, naglašava da bi mu se samo glupak ili puka neznalica mogao narugati. Osvrćući se na to, pronicljivo Kolvil u svom predgovoru ističe da taj komentar do dirljivosti pogađa suštinu problema u svetlu tretmana seksualnih tema tokom stoleća u kom se delo pojavilo pred evropskom publikom.

(oprema i skraćena redakcijska)

Linija i volumen

Gotovo 60 godina nakon prve beogradske izložbe Henrija Mura, publika će u Narodnom muzeju u Beogradu imati prilike da se upozna sa manje poznatim, ali integralnim delom njegovog stvaralaštva – Murovim grafikama

Izložba *Henri Mur – grafičar*, koja se održava od 11. septembra do 31. oktobra u beogradskom Narodnom muzeju, pokazaće 80 grafika, pet modela skulptura i jedan radni model, koji su nastajali između 1934. i 1984. godine, kao i fotografije samog umetnika. Izabrani radovi su manje poznati, ali pripadaju integralnom delu opusa najvećeg britanskog skulptora prošlog veka. Istovremeno, ovo je prilika da umetnost Henrija Mura (1898–1986) bude prisutna u Narodnom muzeju, pa makar samo tokom trajanja izložbe, kad već nije mogla – zauvek.

Naime, kad je 29. marta 1955. godine Henri Mur došao u Beograd na otvaranje svoje izložbe u Paviljonu "Cvijeta Zuzorić", ponudio je Narodnom muzeju jednu skulpturu na dar. Narodni muzej je odbio. "Nije smatrao zgodnim da u trenutku preispitivanja prihvati nagovešteni poklon, jedno njegovo dekadentno delo", opisao je tu propuštenu priliku Miodrag B. Protić u autobiografskoj knjizi *Nojeva barka*. Taj trenutak preispitivanja se, da podsetimo, odigravao uoči potpisivanja "Beogradske deklaracije", kojom su Tito i Hruščov odbacili monolitizam u međunarodnom komunističkom pokretu, što u prevodu znači normalizovanje državnih odnosa FNRJ i SSSR narušenih 1948. godine, dakle u vreme kad je država koketirala sa Zapadom i raznim nepolitičkim sredstvima, pa tako i posetom Henrija

Henri Mur u studiju 1971. godine

Mura. Da li bi trebalo da se zapitamo zašto je izložba *Henri Mur – grafičar* organizovana baš sad?

Murova izložba je u Beogradu (a biće i u novosadskom Muzeju Vojvodine) zahvaljujući Britanskom savetu. "Britanski savet je za mene učinio više nego bilo koji trgovac umetničkim delima", rekao je

Mur u jednom intervjuu, jer su zahvaljujući toj organizaciji njegovi radovi izlagani u svim delovima sveta, a Savet na taj način nije promovisao nijednog drugog umetnika. Kad je svojevremeno opstanak Britanskog saveta doveden u pitanje zbog finansijskih mera britanske vlade, Mur je u pismu tadašnjoj premijerki

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO
DRAMSKO
POZORIŠTE

REPERTOAR SEPTEMBAR 2014.

ZMAJEUBICE

Milena Marković

Režija: Iva Milošević

Scena „Ljuba Tadić“

13. i 21. septembar u 20:00

26. septembar u 20:30 (48. Bitef 2014)*

Scena „Ljuba Tadić“

13. Subota u 20:00	ZMAJEUBICE
14. Nedelja u 20:00	GOSPOĐICA
16. Utorak u 20:00	METAMORFOZE
17. Sreda u 20:00	ŠINE
20. Subota u 20:00	UNOSNO MESTO
21. Nedelja u 20:00	ZMAJEUBICE
22. Ponedeljak u 20:00	UNOSNO MESTO
23. Utorak u 20:00	OTEL
24. Sreda u 20:00	GOSPOĐICA
26. Petak u 20:30	ZMAJEUBICE (48. Bitef 2014)*
27. Subota u 20:00	UNOSNO MESTO
28. Nedelja u 20:00	SUMNJIVO LICE
30. Utorak u 20:00	FRONT (48. Bitef 2014) Talia teatar, Hamburg, Nemačka

Teatar „Bojan Stupica“

15. Ponedeljak u 20:30	ZLOČIN I KAZNA
18. Četvrtak u 20:30	IZDAJA
28. Nedelja u 20:30	HISTERIJA
29. Ponedeljak u 20:30	ZAPISI IZ PODZEMLJA

* predstava je titlovana na engleski jezik /
English subtitles

I DALJE **POPUST NA UMETNOST**
U SEPTEMBRU
DODATNI POPUST OD

20%

Važi za pojedinačne ulaznice na već snižene cene :)

Vaš lični blagajnik
069 26 44 447

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE
NA ŽELJENU ADRESU!

Preuzmite aplikaciju
za android platformu

Preuzmite aplikaciju
za Iphone platformu

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Margaret Tačer javno rekao da bez Save-
ta njegov rad ne bi bio poznat izvan Bri-
tanije. Takođe u znak zahvalnosti, Mur je
kolekciji Britanskog saveta "Muzej bez zi-
dova" poklonio više od 200 svojih radova.

DRUGAČIJA UMETNOST

Crtež je za Henrija Mura bio podjed-
nako važan kao i vajanje. Dejvid Mič-
inson, jedan od najboljih poznavalaca Mu-
rovog opusa i dugogodišnji direktor razli-
čitih zbirki skulptura i grafika u Fondaciji
"Henri Mur", napisao je u katalogu izlož-
be da je Mur, iako se često žalio da ga gra-
fički rad odvlači od "pravog posla", a to je
skulptura, uživao u crtežu, a zatim i sve
više u grafici kao nezavisnim kreacijama.

Crtežom se bavio oduvek: na prvoj sa-
mostalnoj izložbi u Voren galeriji 1928. go-
dine prikazao je 42 skulpture i 51 crtež, a
na sledećoj, 1931. godine u Lečesterskoj
galeriji, izložio je 34 skulpture i 19 crte-
ža. Ova izložba je važna zato što je prvi
put prodao rad inostranom kupcu: dok-
tor Maks Zauerland, direktor Muzeja za
umetnost i zanate u Hamburgu, kupio je
njegov rad "Glava". Ta izložba je bila po-
vod i negativnim kritikama. "Kult ružno-
će trijumfovao je u rukama gospodina
Mura. On pokazuje potpuni prezir pre-
ma prirodnoj lepoti žena i dece, i samim
tim oduzima vrednost čak i kamenu kao
mediju lepote i emotivnog izražavanja.
Nedostatak estetike sigurno će izgladne-
ti dušu i dovesti do odvratnog nedostat-
ka forme koji vređa osetljive ljude", napi-
sao je kritičar "Morning posta".

TRAGANJE ZA FORMOM

Od 1935. godine, napisao je Dejvid Mi-
činson, ideju o skulpturi bi prvo formuli-
sao u formi crteža, a zatim bi pravio mo-
del manjih dimenzija: "Model je rađen u
vosku, glini ili gipsu, a potom su skulptu-
re izlivanе u metalu kako bi bile trajnije.
Priča o Muri koji je pozajmljivao i uništa-
vao šerpe svoje žene kako bi topio metal
koji mu je bio potreban za izlivanje, poti-
ču iz ovog perioda." Mur se tokom vaja-
nja oslanjao na materijale koje je pronal-
azio u prirodi, kao što su kosti, kamenje
i šljunak, školjke ili komadi drveta. Sa-
kupljao ih je u svom ateljeu i čuvao na
policama. Kada je želeo da napravi odre-
đenu maketu u većim dimenzijama, ra-
dio je prelazni "radni model". Tokom ovog

postupka koristio je glinu, gips, a kasni-
je i poliester. Pet eksponata na izložbi u
Narodnom muzeju, nastalih između 1934.
i 1977. godine, ilustruju taj deo njegovog
stvaralaštva.

(PO)RATNI PRIZORI

Prvu litografiju uradio je 1939. godine
s namerom da njena prodaje pomogne
španskim ratnim zarobljenicima u fran-
cuskim logorima. Prema sopstvenom mi-
šljenju, ljudi su počeli da cene njegov rad
za vreme Drugog svetskog rata. Kao zva-
nični ratni umetnik, odlazio je u skloni-
šta i posmatrao ljude i crtao ih. "Ti radovi
iz rata bili su kasnije svuda brzo rasture-
ni, rasprodati i primljeni sa visokom oce-
nom. Imao sam utisak da su mnogi tada
počeli drugačije da gledaju i na moju pre-
dratnu skulpturu." Kenet Klark, tadašnji
direktor Nacionalne galerije u Londonu,
počeo je da kupuje njegove ratne crteže
ljudi koji se kriju od bombardovanja u
metrou. Ovi crteži, i oni na kojima su pri-
kazani rudnici uglja, spadaju u njegova
najuspešnija ostvarenja. "Napunio je svo-
je sveske delikatnim opservacijama i gru-
pama koje su vredne grčkih frizova: one
prenose stoicizam ljudi, tugu dece i pot-
puni zaborav spavača", napisao je Kenet
Klark, ocenivši da su ti Murovi crteži "jed-
na od trajnih predstava o Drugom svet-
skom ratu".

Posle rata Mur je prestao da radi skul-
pture na osnovu pripremnih crteža. Po-
slednjih godina svoga rada uživao je crta-
jući za sebe, prisećajući se slika iz prošlo-
sti, odakle je razvio mnoštvo tema – pej-
zaže, životinje, figure kao ideje za skul-
pture. Za izložbu u Narodnom muzeju
izabrani su grafički radovi iz tog perio-
da njegovog stvaralaštva, između 1969. i
1984. godine.

Nakon prve retrospektivne izložbe u
inostranstvu, 1946. godine, u Muzeju mo-
derne umetnosti u Njujorku, napadi i ne-
gativne kritike pretvoreni su u hvalospe-
ve. Tokom naredne dve decenije Mur je
dobio 70 nagrada u preko deset zemalja
sveta. Srpska akademija nauka i umetno-
sti proglasila je Henrija Mura 1975. godi-
ne za počasnog člana. Murova skulptu-
ra ispred Muzeja savremene umetnosti
u Beogradu je trag njegove zahvalnosti
zbog ukazanog priznanja.

SONJA ČIRIĆ

Lagunine knjige

Kolekcija

VREME
i Laguna
preporučuju

Dragulji Lagune

Izbor najčitanijih „Laguninih“ izdanja objavljenih u prethodnih petnaest godina

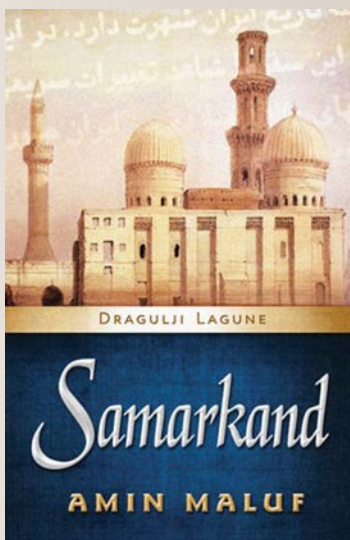
Obeležavajući prvih petnaest godina postojanja, „Laguna“ je početkom ove godine pokrenula ekskluzivnu ediciju pod naslovom „Dragulji Lagune“, zbirku od petnaest najrepresntativnijih i najčitanijih naslova koji su obeležili deceniju i po postojanja ove izdavačke kuće. „Laguna“ je u međuvremenu izrasla u vodećeg srpskog izdavača, a knjige iz ove kolekcije, sada ponovo objavljene u novom, dorađenom i luksuznom izdanju, postale su njen zaštitni znak.

Ediciju „Dragulji Lagune“ otvorio je roman *Samarkand* Amina Malufa. Ovaj libanski pisac arapskog porekla i francuskog državljanstva u svojim knjigama se bavi istorijom i današnjicom Bliskog istoka, višestrukim identitetima i odnosom između muslimanskog i hrišćanskog sveta, pružajući drugačiji pogled na islamsku civilizaciju i kulturu. *Samarkand* je njegov najpoznatiji roman. U njemu se priča o sudbini jednog izgubljenog rukopisa iz XI veka prepliće s pričama o slavnom pesniku i astronomu Omaru Hajamu, zatim o Hasanu Sabahu, osnivaču ubilačke sekte asasina, o Putu svile, tajnama i lepotama Orijenta, i čudesnom gradu Samarkandu.

Radnja romana *Crveni šator* Anite Dajamant smeštena je, pak, u starozavetni svet, u vreme jevrejskog patrijarha Jakova, oca dvanaest sinova, rodonačelnika dvanaest jevrejskih plemena. Glavna junakinja knjige je Dina, Jakovljeva ćerka, ličnost koja se nakratko pominje u Bibliji. Pričajući o njoj, Anita Dajamant pruža drugačiji, ženski pogled na poznatu biblijsku temu o proroku Jakovu i njegovim ženama, Josifu i njegovoj braći.

U drugo vreme i prostor vodi nas slavna Trejsi Ševalije. U svom hit-romanu *Devojka s bisernom mindušom* ona govori o sudbini služavke Jana Vermera, čije je lice ovaj veliki majstor holandskog slikarstva iz XVII veka ovekovečio na jednom svom platnu.

I Toni Parsons je jedno od zaštitnih lica „Lagune“. Romanom *Čovek i dečak* ovaj poznati muzički kritičar otpočeo je svoju uspešnu književnu karijeru. Junak romana je Hari Silver, tipičan savremeni antiheroj, pomalo detinjasti urbani muškarac, ali i nezaposleni samohrani otac primoran da se konačno,

u svojoj tridesetoj godini, suoči sa zabludama svoje generacije i sopstvenim životnim greškama i neuspesima.

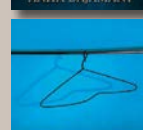
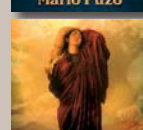
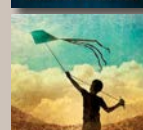
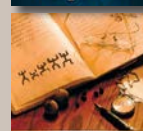
Haled Hoseini je jedan od najčitanijih pisaca današnjice. Romanom *Lovac na zmajeve* doneo je na svetsku književnu mapu teme i motive iz rodnog Avganistana, i u njemu načinio nezaboravnu fresku ove nesrećne zemlje i njenih žitelja, na koje se stalno iznova obrušavaju prokletstva istorije i tradicije.

O prokletstvu istorije, ali ovoga puta na prostoru kolonijalne Afrike sredinom XX veka, govori roman *Biblija otrovne masline* Barbare Kingsolver. U Belgijski Kongo iz Amerike stiže hrišćanski misionar sa svojom ženom i četiri ćerke, koje će susret s Afrikom, tamošnjim ljudima, prirodom, verovanjima i običajima, nepravdom i politikom velikih sila – zauvek promeniti.

Klasično delo o mafiji, *Zakon ćutanja*, testamentarno je ostvarenje Marija Puza, autora slavne hronike mafijaške porodice Korleone, koje govori o ostarelom njujorškom mafijaškom „kumu“ i njegovom nasledniku. Svetski bestseller *Kada si otišao* Megi O'Farel, govori o istoriji jedne britanske porodice, odrastanju, zaljublivanju, rastajanju i smrti, i jedan je od najuspešnijih ljubavnih romana iz „Lagunine“ ponude.

Kada je reč o domaćim autorima, jedno od najprodavanijih „Laguninih“ izdanja jeste roman *Ringišpil* Jelene Bačić Alimpić. Zahvaljujući ovoj knjizi o životu i sudbini balerine Ane Baint, poznata TV voditeljka s diplomom profesora književnosti stekla je status jedne od najčitanijih spisateljica u Srbiji.

Pored ovih izdanja, u ediciji „Dragulji Lagune“ uskoro će biti objavljeni i sledeći naslovi: kultni triler Harlana Kobena *Nikom ni reči*; istorijski roman o Bici kod Termopila *Ognjena kapija* Stivena Presfilda, uvršten u lektiru na američkim vojnim akademijama; roman *Carica* kinesko-francuske spisateljice Šan Sa, o sudbini jedine kineske carice iz VII veka; kultno ostvarenje Vilijama Pola Janga *Koliba*, kao i dela dvojice nobelovaca s vrhova top-lista „Laguninih“ bestseler – *Avanture nevaljale devojčice* Marija Vargasa Ljose i *Sedam sunaca i sedam luna* Žozea Saramaga.

Ljubavni

ALIS HOFMAN

Muzej nesvakidašnjih bića

Prevod: DUBRAVKA SREČKOVIĆ DIVKOVIĆ

Njujork, 1911. godine, vreme ekonomske krize, radničkih pobuna i – cirkuskih atrakcija. Jednu od tih atrakcija nudi i profesor Sardi, mađioničar i sakupljač retkosti i neobičnosti. Njegov „Muzej nesvakidašnjih bića“ zbirka je eksponata kao što su šaka s osam prstiju, ljudska lobanja s rogovima, vilica mastodonta, očuvano telo novorođenčeta bez očiju. Tu su i živi eksponati: sijamski blizanci, dečak s kopitama, patuljasta žena i – Sardijeva kćer Korali. Rođena s deformitetom šake – kožicama između prstiju – i od rođenja trenirana u plivanju i održavanju daha pod vodom, Korali je kao devojčica u velikom akvarijumu Muzeja nastupala kao devojka-sirena. Kada je odrasla, da bi spasla očev posao, postala je velom misterije obavijeno noćno čudovište

iz reke Hadson o kome bruje njujorške novine i koje je po Sardijevom naumu trebalo da po hvatanju postane atrakcija njegovog Muzeja na ivici bankrota. Ali kada Korali na obali Hadsona slučajno sretne ruskog emigranta Edija Koenaa, strasnog fotografa koji istražuje misteriozni nestanak jedne devojke nakon katastrofalnog požara u njujorškoj fabrici odeće „Trajangle“, između njih se rađa ljubav koja će im oboma promeniti sudbine. Kombinujući u ovom romanu finu ironiju, magični realizam i žanrovsku književnost, detaljno i verno rekonstruišući socijalne i istorijske prilike u Njujorku i Americi u burnim prvim decenijama XX veka, sugestivno slikajući svet odbačenih i izrabljivanih i prateći ljubavnu priču dvoje neobičnih junaka, Alis Hofman je napisala nesvakidašnje zanimljiv roman o kome je nobelovka Toni Morrison rekla: „Prelepo i potresno, veliki doprinos književnosti XXI veka.“

Drama

KOLUM MEKEN

Transatlantik

Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

Kolum Meken (1965) jedan je od najhvaljenijih pisaca svoje generacije, a roman *Transatlantik* njegovo je najambicioznije i najzrelije delo. Radnja romana odvija se u tri vremenska plana. Prva priča počinje na Njufaundlendu, 1919. godine. Dva avijatičara, ratna veterana, Džek Alkok i Artur Braun kreću za Irsku u pokušaju da prvi prelete Atlantik u neprekidnom letu. Druga priča se odvija u Dublinu polovinom XIX veka. Crnac i odbegli rob Frederik Daglas, borac za ukidanje robovlasništva i emancipaciju robova, odlazi u Irsku da traži podršku za svoju abolicionističku politiku i tamo nailazi na Irce koji saosećaju s njim i pružaju mu podršku uprkos činjenici da, dok glad hara zemljom, siromašni trpe tegobe koje su zapanjujuće čak i za američkog roba. Treća priča počinje u Njujorku, 1998. Ostavivši mladu suprugu i tek

rođeno dete, senator Džordž Mičel, sin Irca i Libanke, polazi u Belfast, gde mora da privede kraju mučne severnoirске mirovne pregovore. Priče o ova tri prelaska okeana međusobno su povezane pričama o životima nekoliko generacija žena, počev od Lili Dagan, sluškinje u dablinskoj kući u kojoj odseda Frederik Daglas, preko njene ćerke Emili, novinarkе koja prati let Alkoka i Brauna, do unuke Loti koja u Belfastu sreće senatora Mičela. Vek i po savremene istorije u Mekenovom romanu liči na Mebijusovu traku po kojoj se junaci *Transatlantika* kreću. Pričajući njihovu sudbinu Meken još jednom postavlja pitanja ambivalencije ličnog i kolektivnog identiteta čije je zbunjujuće tragove moguće pratiti u vremenu, prostoru i sećanjima. Nisu bez razloga za moto ovog romana uzete reči Eduarda Galeana: „Istorija nije nema. Koliko god je posedovali, lomili i lagali o njoj, ljudska istorija odbija da čuti. Uprkos gluvoći i neznanju, vreme koje je bilo nastavlja da se zgušnjava u vremenu koje jeste.“

Klasika

GINTER GRAS

Limeni doboš

Prevod: OLGA TREBIČNIK

S novim izdanjem njegovog kulturnog romana *Limeni doboš*, Ginter Gras, jedan od najvažnijih nemačkih pisaca XX veka, ponovo je pred srpskom publikom. *Limeni doboš*, objavljen prvi put 1959, po opštoj oceni je remek-delo svetske književnosti. Radnja romana je poznata. Godine 1954, tridesetogodišnji čovečuljak Oskar Macerat, pacijent psihijatrijske klinike u Diseldorfu, optužen za ubistvo bolničarke, zapisuje ispovest o svom neobičnom životnom putu. S tri godine, kada je dobio limeni doboš, odlučio je da više ne raste kako ne bi ličio na odrasle. Tim činom je odredio svoj stav prema svetu odraslih, protestujući

protiv tromosti duha, učmalosti i uskogrudosti i odbijajući da se uklopi u društvo svog vremena. Pa ipak, Oskar ne živi izvan politike i istorije. Budući samo naizgled većno dete, on može da pripoveda o svetu odraslih, kao i o istorijskim prilikama – usponu i slomu nacizma u Nemačkoj – iz dečje perspektive. Posmatrajući svet s visine od 94 centimetra, Oskar bez emocija i prisnijih kontakata sa svojom sredinom, s mnogo cinizma demaskira stvarnost. Ispostavlja se da je ovaj izopštenik koji živi u psihijatrijskoj bolnici, i od čijeg visokog glasa puca staklo, jedina zdrava osoba u svetu prepunom privida, laži i zločina... Pored *Limenog doboša*, „Laguna“ će uskoro objaviti još dva Grasova dela – *Mačka i miš* (1961) i *Pseće godine* (1963) – koja zajedno s *Limenim dobošem* čine *Gdanjsku trilogiju*, magnum opus slavnog nemačkog nobelovca.

Istorijski

INDU SUNDARESAN: *Planina svetlosti*

Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

Američka spisateljica indijskog porekla Indu Sundaresan u svojim knjigama se bavi bogatom i burnom istorijom zemlje iz koje dolazi. Ovoga puta u središtu njene pažnje je sudbina Kohinora, legendarnog dijamanta od sto osamdeset šest karata, koji je 1850. lord Dalhauzi, generalni guverner Indije, tajno preneo iz Bombaja u London kako bi njime ukrasio ruku, odnosno krunu britanske kraljice Viktorije. Istorija ovog dijamanta seže duboko u prošlost Indije. Prema legendi, bog Krišna ga je, pre mnogo hiljada godina, poklonio jednom sledbeniku kao odgovor na njegove meditacije, a prvi istorijski zapis o Kohinoru nalazi se u memoarima cara Babura, osnivača Mogulskog carstva iz XVI veka. Dijamant je nekoliko puta u istoriji odlazio iz Indije i vraćao se u nju, i u tim odlascima posedovali su ga kraljevi Persije i Avganistana. Persijski kralj iz prve polovine XVIII veka Nadir-šah nadenuo mu je ime „Koh-i-nor“ – „Planina svetlosti“. U ovoj knjizi Indu Sundaresan priča o istoriji ovog dijamanta i sudbinama ljudi koji su s njim bili povezani od početka XIX veka, kada je avganistanski vladar Šah Šudža vratio Kohinor u Indiju, do sredine veka kada je Indija izgubila suverenitet i postala britanska kolonija. *Planina svetlosti* je priča o istoriji legendarnog „dragulja za kojim su svi žudeli“ i hronika vremena u kome je nestajala pretkolonijalna Indija.

Krimi

LEONARDO PADURA *Jesenji pejzaž*

Prevod: LJILJANA POPOVIĆ ANĐIĆ

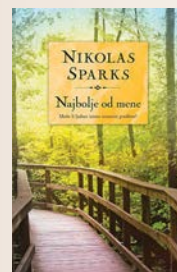

Kubanski pisac Leonardo Padura (1955) dobitnik je brojnih književnih priznanja, među kojima su i Orden za umetnost i književnost u Francuskoj i nagrade naslovljene po rodonačelnicima žanra koji ga je proslavio – „Hemet“ i „Rejmond Čendler“. *Jesenji pejzaž* je prva Padurina knjiga koja se objavljuje kod nas. Reč je o vrhunskom *noir* ostvarenju, u kojem Padura koristeći žanrovsku vizuru daje portret savremene Kube. Jedne jesenje noći ribari na havanskoj plaži otkrivaju leš. Brutalno ubijena žrtva je Forkade, šezdesetih godina prošlog veka šef Uprave za eksproprijaciju umetničkih dobara oduzetih buržoaziji posle Kubaske revolucije, koji je krajem sedamdesetih bez vidljivog razloga otišao u egzil u Majami, a pre nego što je ubijen neočekivano se ponovo obreo na Kubu. Slučaj njegovog ubistva je komplikovan i uprkos mnogim tragovima naizgled nerešiv, pa je istraga poverena starom kadru na zalasku karijere, iskusnom komesaru Mariju Kondeu, koji polako počinje da raskrinkava mrežu korupcije i intriga. Dok prati njegovu istragu punu iznenađenja i obrta, Padura pripoveda i hroniku svog naraštaja i daje maestralni portret jedne haotične i drage Havane, naseljene tajnama, skrivenim blagom i ne baš srećnim ljubavima.

Ljubavni

NIKOLAS SPARKS *Najbolje od mene*

Prevod: ŽERMEN FILIPOVIĆ

Nikolas Sparks (1965) jedan je od najpopularnijih savremenih pisaca romantičnih ljubavnih drama. Napisao je osamnaest romana, od kojih je njih deset „Laguna“ objavila u prevodu na srpski i koji su redom dospevali na vrh liste njenih najčitanijih izdanja. Poslednji Sparksov roman nosi naslov *Najbolje od mene*. Dvadeset pet godina nakon strasne srednjoškolske ljubavi, životni putevi Amanda Kolijer i Dosona Koula ponovo se ukrštaju kada se vrate u rodni gradić na sahranu zajedničkog prijatelja. Ponovni susret će pokrenuti lanac starih strasti, gorkih spoznaja i tragičnih događaja. Njih dvoje moraju da se suoče s mračnim tajnama svog grada, sopstvenim pogrešnim odlukama i promašenim životima koje vode, i da nekako sačuvaju ponovo otkrivenu prvu ljubav koju su kao ožiljak na duši nosili prethodnih četvrt veka. Dok pokušavaju da svoje živote ponovo uzmu u svoje ruke, prošlost ih stalno vraća u kavez iz koga nastoje da pobegnu. Roman *Najbolje od mene* objavljen je u Americi 2011, a po njegovom predlošku snimljen je istoimeni film u režiji Majkla Hofmana, čija se premijera očekuje u oktobru ove godine i koji je deveta ekranizacija Sparksovih romana.

Triler

TES GERITSEN *Klub Mefisto*

Prevod: NIKOLA PAJVANČIĆ

Tes Geritsen, Amerikanka kineskog porekla, diplomirani lekar i antropolog, danas ima status bestseler autora i „kraljice medicinskog trilera“. I *Klub Mefisto*, kao i prethodnih šest njenih romana koje je „Laguna“ objavila, sadrži onu karakterističnu atmosferu napetosti i jeze zbog koje, kako je jedan kritičar napisao, „u poređenju s njom Edgar Alan Po i H. P. Lavkraft deluju sasvim dobroćudno“. Junakinje i ovog Geritseninog romana su detektivka Džejn Ricoli i sudski patolog Mora Ajls. Na mestu svirepog ubistva jedne žene krvlju je ispisana latinska reč „peccavi“ – „grešila sam“. Mora i Džejn ubrzo pronalaze trag koji vodi do tajanstvenog udruženja „Klub Mefisto“, čiji je član i njihova zakleta protivnica, kontroverzna i slavna psihijatričarka Džojz O'Donel. Članovi „Kluba Mefisto“ sastaju se na otmenom Bikon hilu, skupljaju tajne religijske simbole i raspravljaju o pitanjima da li je nauka u stanju da objasni zlo, ima li ono telesni oblik, hodaju li demoni zemljom i postoji li Satana. A kada sledeći leš osvane na pragu „Kluba Mefisto“, pripadnici udruženja počinju da se boje predmeta svog proučavanja. Za ova ubistva postoje dva, podjednako užasavajuća objašnjenja: ili je ubica jedan od njih, ili su u „Klubu Mefisto“ zaista prizvali iz tame neko iskonsko zlo. Dok se trude da razreše najneobičniji slučaj u svojoj karijeri, Mora i Džejn će se susresti s čudovišnim protivnikom, opasnijim od svih s kojima su se dotad sretale...

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI” U SRBIJI

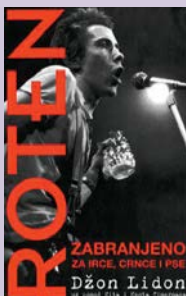
Ponesite ovaj primerak „Vremena” u neku od knjižara „Delfi” i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 9. septembra do 9. oktobra 2014.

Stiven Presfild:
PLIME RATA

Fascinantan istorijski roman najboljeg savremenog pisca ovog žanra, o Staroj Grčkoj, Peloponeskom ratu i sudbini Alkibijada, Sokratovog učenika, atinskog vojskovođe, političara i izdajnika

Džon Lidon:
ROTEN

Autobiografija jednog od najvažnijih protagonista istorije rokenrola, rođonačelnika pank i vođe Seks Pistolsa, cinična i iskrena hronika poslednje velike pobune u popularnoj kulturi, njenim uzrocima, motivima i slomu

Toni Parsons:
MOJA OMILJENA SUPRUGA

Roman o muškarcu i ženi našeg doba, o njihovim borbama, radostima i skrivenim čežnjama, o muževima, ženama i ljubavnicama, o tome gde prestaju seks, pustolovina i opsese, a počinje istinska ljubav

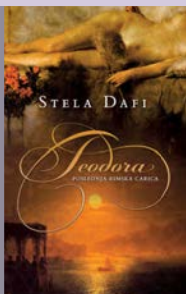

Bil Brajson:
ŠEKSPIR

Ko je zapravo bio istorijski Viljem Šekspir i kakvi su bili zemlja i epoha u kojima je živeo i stvarao? Probijajući se kroz šumu kontroverzi, Brajson rekonstruiše Šekspirov životni put

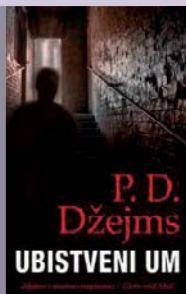
Stela Dafi:
TEODORA

Izvrstan biografski roman o poslednjoj vizantijskoj carici Teodori, nekadašnjoj prostitutki i glumici koja je dospela do carigradskog dvora i postala supruga cara Justinijana

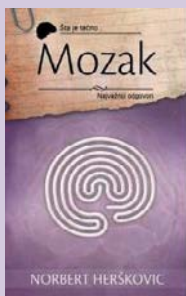
P. D. Džejms:
UBISTVENI UM

U psihijatrijskoj klinici pronađen je leš njene upravnice s dletom zabijenim u srce i drvenim falusom. Klasičan engleski krimić, eksplozivna mešavina psihijatrije, seksa i droge

Bil Brajson:
IŠČEZLI KONTINENT

Savremeni klasik putopisne literature. Zabavne i setne beleške sa putovanja po unutrašnjosti SAD i hronika traganja za nestalim svetom „malovaroške” Amerike

Norbert Herškovic:
MOZAK

Šta je tačno ljudski mozak, kako funkcioniše i šta se o njemu može zaključiti na osnovu poslednjih naučnih istraživanja, pitanja su na koja u ovoj knjizi odgovora ugledni svetski neurolog

Džim Krejs:
ŠEST

S kojom god ženom da spava, ona mu rodi dete. Plodnost glumca Feliksa Derna je njegovo prokletstvo. Zabajan roman o njegovom životu, ljubavima i iskušenjima kojima ne ume da odoli

Dominki Bodis
GIBRALTARSKI LJUBAVNICI

Priča o vizantijskoj špijunaži u Sredozemlju u ranom srednjem veku i legendarnoj ljubavi hrišćanske princeze i muslimanskog vojskovođe Tarika Ibn Zajida, osvajača Španije po kome će Gibraltar dobiti ime

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Iamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)

Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

Rečnik autocenzure

karikatura: Vladimir Stankovski

Sve tv stanice sa ponosom najavljuju jesenje programske šeme. Po svoj prilici, biće to raspevana jesen u kojoj ćemo u pauzama između pesama slati sms poruke da bi obnova kuća uništenih poplavama mogla da se jednom završi. Bar dve tv emisije će se baviti ovom temom, jer eto, potreba rađa i neočekivane marketinške mogućnosti.

Informativni program zato postaje nekako suvišan, osim vesti koje traju sve duže kada se slave uspesi aktuelne vlade. Zato bih da što pre, takoreći na pragu jesenje programske šeme, dogovorimo neka pravila lepog ponašanja medija. Neću reći cenzure, jer je Vlada pokazala da cenzure medija u Srbiji nema, možda tu i tamo neka nerazumljiva autocenzura. Hajde da onda olakšam posao kolegama i koleginicama i predložim listu tema i izraza koje nije lepo koristiti ako želite da vas voli Vlada.

karta mora da se plati, a izbegavati "duhovite" doskočice – Bus Plus Srbaja Minus, nasilje kontrolora, neovlašćeno legitimisanje, prihod u budžetu grada (preračunato u tramvajima ili još bolje u kućama za poplavljenje).

BEOGRAD NA VODI. Pustite slobodno mašti na volju.

MOST NA ADI. Nije javljeno. Most radi, sve super, ali izbegavajte kolokvijalni naziv Đilasov most ili odrednicu – "za vreme dok je gradonačelnik bio Đilas".

KURS. Toliko isprazna i monotona priča, jer dinar mesecima pomalo pada i eto – nikom ništa. Bilo bi lepo da neki ekonomista ili partijski analitičar (ako neće ekonomista) objasni kako to nije jedini pokazatelj stanja u privredi i ekonomiji. Jorgovanka *pod hitno* da promeni radikalno (ups, izvinjavam se)... korenito frizuru da imaju mediji čime da se bave.

Hajde da olakšam posao kolegama i koleginicama i predložim listu tema i izraza koje nije lepo koristiti ako želite da vas voli Vlada!

Pošto je narod birao Vladu, znači da će vas onda voleti i narod. Prateći informacije koje su emitovane jednom, pa ih volšebno nije bilo u sledećim izdanjima vesti, kao i one koje se besomučno ponavljaju, došao sam do nekih pravilnosti:

PROŠLOST. O prošlosti je moguće govoriti do mile volje upotrebljavajući izraze "nekada", "tokom rada nekih ranijih vlada" ili "u periodu od 2000.". Prošlost obuhvata period od 5. oktobra 2000. do dolaska SNS na vlast 2012. Pre i posle toga je katastrofa. Naročito obratite pažnju na period pre-pre, jer tada ćete možda nabasati na neprijatne izjave i citate Vučića ili Nikolića. Rizikujete da zaglibite i sa socijalistima mada se Ivica na vreme prestrojio.

MILOŠEVIĆ. Može u kontekstu Istorije, znači nikako. Doskoro je moglo u kontekstu otpora NATO agresiji, al kako vreme prolazi, ni to nije pametno. Najbolje je izbegavati, to je najsigurnije.

ŠEŠELJ. Pa, da li ste zaista toliko socijalno neinteligentni da ne shvatite sami? Ne samo da ga ne pominjemo, osim ono specijalno odeljenje u "Informeru" što periodično lansira kako Šešelji preći deci naših funkcionera. Ne samo da ne pominjemo Šešelja, već i niz tema i pojmova koje ovo ime nosi. Dakle, izbegavajte izraze: majica sa likom, istorijske granice, Hrtkovci, dobrovoljci, radikali, Otadžbinska uprava, Velika Srbija, mahanje pištoljem, Bulevar Ratka Mladića, Vjerica, Nataša, Gordana, ukratko sve što asocira na bivši život i politički rad aktuelnih političara na vlasti.

BUS PLUS. Najbolje koristiti floskule: nasleđeni problem, astronomske kazne za raskid, najsavršeniji sistem kada radi,

PARADA PONOSA. Savršeno stiže svake godine u vreme jesenje šeme. Pustite što više ludaka da prete homoseksualcima, pa neka Stefanović ili Vučić obećaju da će Parade biti i da niko nije jači od države. Dve nedelje zajebećije po medijima, minimum!

LOKALNI IZBORI. Što više lokalnih izbora, da se narod istutnji. Uključenja uživo, statistika, preliminarne i konačni rezultati, vidi kako šljaka Majdanpek. Može i anketa na ulicama, to se sve lepo upakuje.

VODA. Glupa i prevaziđena tema, nasleđen problem, izbegavati Užice, Zrenjanin, evo ima sad Makiš 2. Do danas nijedna televizija nije uspeła da naloži političare da piju vodu pred kamerama iz novog vodovoda. Ko vele, nek oteče malo!

AFLATOKSIN. Šta to beše?

Trenutno je potpuno kontraproduktivno baviti se i spoljnopoličkim temama, u trenutku kada Vučić jedini može Angeli Merkel da gurne kartu pred oči usred koktela. Zato ne trošite dragocene minute tv vesti na Olivera Ivanovića kojem se sudi na Kosovu, na referendum o ćirilici u Hrvatskoj, na paravojsku u Sandžaku, a naročito ne trošite vreme na onog Dodika u Republici Srpskoj sad na izborima kad je dokazano da pokazuje težnju da bude viši ili bar egal u visini sa Vučićem.

Mislim da ste mogli da shvatite osnovne smernice, nemojte se držati uputstava kao pijani plota, još je bolje ako se mrštite dok hvalite, ako delujete zabrinuti (to je lice nalik stomaćnom grču), neka sve izgleda žešće teško, ali na kraju uspesmo.

Srećno, i pamet u glavu!

PANIKA U LONDONU

Većina Škota bi glasala za odvajanje od Velike Britanije na referendumu zakazanom za 18. septembar, pokazalo je jedno od istraživanja javnog mnjenja. Čini se da nezavisnost Škotske nije samo pusta želja independista, pa je u Londonu zavladała panika, funta dostigla najnižu vrednost u poslednjih devet meseci, a britanska vlada obećava ubrzano donošenja zakona kojima bi Škotska dobila veću autonomiju, pokušavajući da spase šta se spasiti može

O d raspisivanja referenduma o nezavisnosti Škotske 2012. godine, istraživanja javnog mnjenja konstantno su pokazivala podršku većine Škota ostanku zemlje u Ujedinjenom Kraljevstvu. A onda je krajem avgusta prvi ministar Škotske i lider kampanje za nezavisnost Aleks Salmond "oduvao" lidera kampanje "Bolje zajedno" Alistera Darlinga u tv duelu o referendumu. Desetak dana pre glasanja jedno od istraživanja javnog mnjenja prvi put pokazuje da bi većina Škota zaokružila "Yes" kao odgovor na pitanje da li Škotska treba da bude nezavisna, i da je kampanja Almondove Škotske nacionalne partije i njenih pristalica urodila plodom.

Iako je prema pomenutom istraživanju javnog mnjenja odnos snaga među pristalicama kampanje za nezavisnost i unionista svega 51 prema 49 procenata, što uključuje i moguću statističku grešku, i nasuprot tome što istraživanje drugih agencija pokazuje da pristalice bloka "Bolje zajedno" i dalje vode, i sama mogućnost da bi Škotska zaista mogla da napusti zajednicu izazvala je paniku među pristalicama unije koja okuplja tri glavne partije u britanskom parlamentu. Britanska javnost ocenjuje da za dve godine kampanje za, odnosno protiv nezavisnosti, londonska vlada i parlament nisu ozbiljno

uzimali u obzir mogućnost da škotski prvi ministar Aleks Salmond može da pobeđi na referendumu, i sada oštro kritikuje paniku koja je nastala od kada izgledi za oцепljenje Škotske postaju realni. Bivši prvi ministar Škotske Henri Meklejš, i sam pristalica ostanka Škotske u sastavu Britanije, kritikovao je London da je dugo "odbijao da vidi realnost". Jer, razlika između dva bloka jeste mala, ali istraživanja pokazuju trend jačanja pristalica nezavisnosti.

Najveći broj Škota koji su promenili mišljenje u poslednjih mesec dana su pristalice Laburističke partije, koje su se od opcije "ne" okrenule opciji "da". Porastao je i broj glasača mlađih od četrdeset godina koji bi glasali za nezavisnost. Škotski konzervativci su jedini koji su nepokolebljivo ostali protiv nezavisnosti. Škoti koji podržavaju ostanak u uniji su, kako piše britanska štampa, "zbunjeni" jačanjem podrške Aleksu Salmondu.

USTUPCI LONDONA

Kada ovaj broj "Vremena" bude na kioscima, Škotsku očekuje još sedam dana srove kampanje. Zvanični London je na vest o porastu podrške nezavisnosti odgovorio iznošenjem plana o ubrzanom donošenju zakona koji bi Škotskoj obezbedili veću autonomiju ukoliko

ostane u uniji. Britanski ministar finansija Džordž Ozbourn prvi je obavestio javnost da se radi na nacrtu plana, da bi istog dana, u ponedeljak, bivši premijer Velike Britanije, laburista Gordon Braun, izneo plan rada na novom zakonu. Prema Gordonovom planu, britanski parlament bi o novim ovlašćenjima koja bi bila dodeljena Škotskoj trebalo da počne da raspravlja već u januaru sledeće godine, ukoliko Škotska ostane deo unije. Prvi nacrt zakona u dvanaest tačaka o povećanju nadležnosti bio bi predstavljen već u oktobru. "Status kvo nije opcija, govorimo o ustavnim promenama koje bi zemlju dovele bližu federalnog uređenja", izjavio je Braun u Edinburgu.

Prvi ministar Škotske Aleks Salmond upozorio je laburiste da su istu taktiku prenošenja moći na Edinburg primenili u završnici kampanje pred parlamentarne izbore u Škotskoj 2011. godine, i izgubili. Tri najveće stranke britanskog parlamenta, članice kampanje "Bolje zajedno", hitno su prešle preko nesuglasica o tome koje nadležnosti i u kojoj meri treba preneti na Škotsku i glasno stale iza Brauna. Njegov plan podržali su jednoglasno i vođa vladajuće koalicione partije liberal-demokrata Nik Kleg, vođa laburista Ed Miliband i premijer Velike Britanije Dejvid Kameron.

BLIZU CILJA:
Prvi ministar
Škotske Aleks
Salmond na
promociji
nezavisnosti
u Edinburgu
AP Photo

BORBA ZA SVAKI GLAS

Imajući u vidu da je vođa kampanje "Bolje zajedno" Alister Darling izgubio deo kredibiliteta među glasačima nakon poraza u TV duelu, kao i ocenu javnosti da je kampanju vodio "mlako", Gordon Braun je postao najveća uzdanica Vestminstera u narednih nedelju dana. Braun će dane do referenduma provesti u Škotskoj i pokušati da ubedi škotske laburiste da se priklone opciji "Bolje zajedno", jer se smatra da su upravo pristalice laburista jezičak na vagi. To će biti prvi put nakon Gordonovog odlaska sa mesta premijera 2010. godine da će govornicu deliti sa Edom Milibandom, koji ga je nasledio na čelu laburista.

Sa druge strane, premijer Dejvid Kameron je nepopularan među Škotima, te se drži po strani u finišu kampanje. Iako je izjavio da neće podneti ostavku ukoliko Škoti izglasaju nezavisnost, svakako bi u tom slučaju bio pod velikim pritiskom da podnese ostavku. Londonski "Telegraf" piše da se u Konzervativnoj partiji raspravlja da je premijer u "velikoj nevolji" uoči referenduma.

Veliku Britaniju očekuju parlamentarni izbori za devet meseci, a referendum-ska kampanja je uvertira koja bi mogla već sada da ih prelomi. Škotski laburisti i Gordon Braun možda imaju šanse da ubede

kolebljive Škote da glasaju protiv nezavisnosti, ali to čine i ubeđujući ih da će na mesto Dejvida Kameronu u maju sledeće godine doći Ed Miliband i "spasiti ih konzervativaca". U prilog tvrdnji lista "Economist" da je britanski premijer Kameron "sam protiv svih" u referendumskoj debati koja otvara duboke podele pred parlamentarne izbore, govori i nedavni skandal u redovima torijevaca, kada je konzervativni poslanik Daglas Karsvel istupio iz Kameronove partije i pridružio se Britanskoj partiji nezavisnosti (UKIP). Karsvel se kao član UKIP-a kandidovao za predstojeće vanredne lokalne izbore, zakazane baš na rođendan premijera Kameronu, 9. oktobra. Karsvel je postupak objasnio time što Kameron "nije dovoljno ozbiljno shvatio promene koje se dešavaju Velikoj Britaniji". Pretpostavlja se da će UKIP odneti pobedu na tim izborima i potvrditi rastuću podršku među Britancima.

Vođa UKIP-a Najdžel Feridž priključio se

raspravi o nezavisnosti Škotske pokušavajući da sebi pribavi koji dodatni poen i optužio prvog ministra Škotske da raspiruje "preteran" nacionalizam, koji, za razliku od nacionalizma koji sam Feridž zastupa, "nije zdrav".

Pod pritiskom su i vođa laburista Ed Miliband i prvi ministar Škotske Aleks Salmond; svi su se, međutim, izjasnili da ostavki neće biti, bez obzira na ishod referenduma.

"Bojim se da Britanija mesečari u strašne podele", izjavio je nedavno gradonačelnik Londona Boris Džonson.

SKOK U MRAK

Panika u Londonu izazvala je pad funte na najniži nivo u poslednjih devet meseci, kao i pad akcija najvećih škotskih banaka i kompanija.

Upravo je funta, odnosno monetarna unija Škotske i ostatka Velike Britanije, jedan od glavnih fokusa završne debate

uoči referenduma. Ministar finansija Velike Britanije Džordž Ozbourn bio je izričit da monetarna unija sa eventualnom nezavisnom Škotskom nije opcija. Međutim, iz redova Aleksa Salmonda tvrde da je to samo blef Londona. Pored polemike o zajedničkoj valuti, borba za glasove se vodi i polemikom o nacionalnom dugu, naftnim rezervama, privatizacijom Nacionalne zdravstvene službe (NHS), politikom zapošljavanja i politikom kontrole imigracije.

Debata o stvaranju nove države, ma koliko se zasnivala na egzistencijalnim pitanjima poput valute, centralne banke i odbrane, uključuje i neminovnu emotivnu stranu i osećanje nacionalnog identiteta. Kampanja "Bolje zajedno" kritikovana je, između ostalog, i zbog nedostatka emocija u komunikaciji sa biračima. Dok lider pokreta za nezavisnost Aleks Salmond pokušava da "ostane pribran" uprkos naglom skoku podrške i insistira na činjenicama u finišu debate, analitičari savetuju pristalice opcije "Bolji zajedno" da pokušaju da igraju na osećanja Škota i ubede ih da srca treba da im ostanu u Uniji.

Finalna debata u Škotskoj će se voditi i oko članstva eventualne nezavisne Škotske u Evropskoj uniji i NATO-u. Agencija Rojters prenosi da je neimenovani izvor iz Evropske komisije potvrdio njen ranije iznesen stav da automatsko članstvo nezavisne Škotske u Evropskoj uniji, kao i NATO-u, nije opcija.

Upozorenja stižu sa svih strana, pa tako londonski "Telegraf" piše da je "Skok u nezavisnost skok u mrak", a američki ekonomista Pol Krugman upozorava Britance i Škote da je "politička nezavisnost sa monetarnom unijom recept za katastrofu".

Zabrinuta je i kraljica Elizabeta II, koja se do sada držala po strani. Unionisti su najavili da će kao jedan od poslednjih aduta pozvati kraljicu da se obrati Škotima i pozove ih da ostanu u Velikoj Britaniji.

Ukoliko se Škoti izjasne za otcepljenje od Velike Britanije, Salmond je najavio da Škotska proglašenje nezavisnosti može da očekuje 24. marta 2016. godine, na 309. godišnjicu stupanja na snagu Zakona o Uniji, kojim su se Kraljevina Škotska i Kraljevina Engleska ujedinile u Veliku Britaniju.

PETRA ŽIVIĆ

Za šaku dolara

"Štrajkuju obični radnici i Mekdonalds to dobro zna", kaže Dženifer Eps-Edison, lider kampanje "Borba za 15 dolara" u Viskonsinu. "Nisu primili nikakav novac za učešće u štrajku, i nisu napustili svoje poslove zbog šake dolara, već zato što im je muka da rade pod takvim uslovima"

Zaposleni u američkoj industriji brze hrane štrajkovali su prošle nedelje zahtevajući minimalnu nadnicu od petnaest dolara po satu i mogućnost sindikalnog organizovanja. "Borba za 15 dolara", kako je nazvan protest, vodila se u Njujorku, Čikagu, Klivlendu i u još stotinak gradova u Americi u organizaciji sindikata SEIU (Service Employees International Union), koji broji dva miliona članova. U protestu je učestvovalo hiljade radnika zaposlenih u industriji brze hrane diljem Amerike, koji su držeći se za ruke ispred restorana brze hrane iskazali svoju građansku neposlušnost, kako je objašnjeno na internet strani #strikefastfood.org. Uhapšenih demonstranata ima u Njujorku, Los Anđelesu, Milvokiju... Zaposleni traže povećanje plate sa 7,5 na petnaest dolara po satu, kako im je i obećao predsednik Obama u nekom od nadahnutih govora.

DEBELI MEKDONALD I MRŠAVA DECA

Na sajtu #strikefastfood.org navodi se da je Mekdonalds jedna od najprofitabilnijih kompanija na svetu sa ostvarenom dobiti od 5,6 milijardi dolara u prošloj godini, dok su Burger king, Tako bel i Vendiz ostvarili zajednički profit od 7,4 milijarde dolara u 2012. godini. U industriji brze hrane zaposleno je oko četiri miliona Amerikanaca, od kojih jedna trećina ima decu. Oni su na ivici siromaštva, pogotovo ako imaju više od jednog deteta. Restorani koji su se našli "na udaru" štrajkača

su Mekdonalds, Burger king, KFC, Tako bel i Vendiz. Ovo je samo jedan u nizu štrajkova u sklopu dvogodišnje kampanje za podizanje minimalne plate radnika u fast food industriji na 15 dolara po satu.

Adrijana Alvarez iz Čikaga, Ilinois kaže: "Želim da budem sigurna da moj sin Meni zna da se mama bori za njega i ostale." Na sajtu je navedeno i da kompanija na plaća prekovremeni rad, kao i da izbacuje raspored smena u poslednji čas, što radnicima veoma otežava organizaciju života. Svesni su činjenice da u Australiji i u drugim delovima sveta kompanija plaća 15 dolara po satu, a da hamburger isto košta.

Međunarodni sindikat zaposlenih u uslužnim delatnostima je započeo proteste krajem 2012. u Njujorku. Organizovane su mirne demonstracije ispred upravne zgrade Mekdonaldsa i obustava rada, a 130 demonstranata je uhapšeno kada su ušli na posed kompanije. Predsednik Obama je tada počeo da licitira sa cenom rada i predložio 10,10 dolara po satu. Međutim, od tada je prošlo dve godine i cena

ŠTRAJK: Za satnicu od 15 dolara
AP Photo

rada u industriji brze hrane varira od 7,25 do 8,25 dolara, u zavisnosti od kompanije. Ako neko radi 40 sati nedeljno sa tarifom od 7,25 dolara po satu, zaradi oko 15.000 dolara godišnje, odnosno 1250 dolara mesečno, što je, kad se odbiju svi troškovi prema državi, nedovoljno za preživljavanje.

Vlasnici restorana upozoravaju da bi povećanje satnice na 15 dolara moglo da dovede do zatvaranja objekata i ukidanja radnih mesta. Iz Nacionalne asocijacije restorana rekli su prošle sedmice da povećanje minimalne cene rada po satu na 15 dolara neće rešiti problem nejednakih zarada i da je kampanja radnika u sektoru brze hrane pokušaj sindikata da povećaju broj članova. Čelnici sindikata izjavili su kako je pokret podstakao debatu o nejednakosti u SAD i doprineo podizanju minimalne plate u nekim državama. Prema nedavnim istraživanjima, radna populacija industrije brze hrane dramatično se promenila od početka novog milenijuma. Radnici koji imaju preko 20 godina sada čine 70 odsto radne snage, oko 40 odsto

njih ima decu, dok je trećina pohađala fakultete.

RAT SAOPŠTENJIMA

Nekoliko dana posle opšteameričkog protesta radnika industrije brze hrane stižu optužbe, i to pravo iz Mekdonaldsa, najveće fabrike za proizvodnju gumificiranih hamburgera, da su demonstranti korumpirani. Prema njihovim navodima, sindikati su podbunili radničku klasu da se bori za svoja prava, da ne pristaje na rad za 7,25 dolara po satu i da traži duplo više. U saopštenju kompanije Mekdonalds demonstranti su etiketirani kao plaćenici.

“Naglašavamo da su ovi ‘štrajkovi’ zapravo organizovan transport ljudi do restorana brze hrane. Dobili smo izveštaj i da su neki od učesnika dobili oko pet stotina dolara

da bi protestovali ili bili uhapšeni”, navodi se u saopštenju kompanije Mekdonalds. Slična saopštenja su izdali i ostali giganti burger carstva, a Nacionalno udruženje restorana (NRA) izjasnilo se o štrajku kao o “orkestriranom marketinškom event” sindikata sa većinskim aktivistima ili plaćenim demonstrantima.”

Organizatori i učesnici u protestima kažu da nisu plaćeni za učešće u štrajku, da štrajkuju iz očajja i da su čelnici *fast food* kompanija toga svesni. “Štrajkuju obični radnici i Mekdonalds to dobro zna”, kaže Dženifer Eps-Edison, lider kampanje u Viskonsinu. “Nisu primili nikakav novac za učešće u štrajku, i nisu napustili svoje poslove zbog šake dolara, već zato što im je muka da rade pod takvim uslovima”. Na već pominjanom štrajkačkom sajtu, navedeno je da se radnici osećaju “opljačkanim, prevarenim i poniženim”.

ŠTRAJK JE USPEO

Sudeći po zaključcima većine automata u štampi, štrajk je uspeo. Sindikati

su shvatili da stari sistem nije dobar i da moraju da formulišu novu strategiju, smatra profesorka Rut Milkmen sa njujorškog univerziteta, ujedno i autorka izveštaja o progresu u radničkim pokretima u Njujorku i SAD. Prema njenom mišljenju, štrajk *fast food* radnika je drugačiji od svih dosadašnjih jer je pokazao volju za inovacijama. Pre svega, misli se na građansku neposlušnost. Osim toga, veliki radnički sindikati pokušavaju da okupe ne samo radnike već i vlasnike franšiza lanaca brze hrane, koji su prilično pritisnuti troškovima. Protesti i štrajkovi su već doveli do povećanja satnice u Sijetlu, Nevadi i drugim državama.

Američki radnici ne pokazuju veliko interesovanje za članstvo u sindikatima. Prema pisanju “Gardijena”, sindikati danas zastupaju 11,3 odsto američke radničke klase, za razliku od 1954. godine kada je 28,3 odsto radnika bilo učlanjeno u neku od sindikalnih organizacija. Kad je reč o privatnom sektoru, 93 odsto kompanija nema sindikate u svojim redovima, već vode politiku koja isključivo ide na ruku poslodavcima, i to sve u skladu sa zakonima.

U restoranima brze hrane pretežno su zaposleni imigranti. U manjim mestima ovi radnici nisu imali priliku, a ni novac za obrazovanje i ostali su u lancu prehrane. Neki od njih su prestari da traže novi posao. Američke novine su prepune izjava kasirki sa prezimenima Velaskez, Fernandez i Sanchez, koje tvrde da ne mogu da plate račune sa tom jadnom platom. Govori se o imigrantskom *outsourcingu* i da li Amerika može da podnese da im poveća platu, pokreću se onlajn ankete: da li ste za to da se radnicima u *fast food* industriji poveća plata? Poslodavci kompanije Mekdonalds savetuju krajnje neuobičajene metode za poboljšanje kućnog budžeta svojih zaposlenih: da prodaju neotvorene i vraćene pakete sa hranom na eBay-u! Kome, nije im savetovano, možda azilima za napuštene životinje.

BILJANA VASIĆ

BELEŠKE BURNIH

U ponedjeljak, 8. septembra, u Konaku kneginje Ljubice u Beogradu otvorena je izložba posvećena austrijsko-srpskim odnosima od 1836. do 1914. pod naslovom “Beleške burnih odnosa”. Izložbu su organizovali Austrijski kulturni forum Beograd, Institut za savremenu istoriju i Muzej grada Beograda. Autori, doc. dr Hanes Lajdinger sa Univerziteta u Beču, dr Danilo Šarenac, naučni saradnik u Institutu za savremenu istoriju, i Vladimir Tomić, viši kustos Muzeja grada Beograda, nastojali su da ovom izložbom dokumentarne građe i umetničkih dela, kao i pratećim, vrlo iscrpnim katalogom izložbe, predstave mrežu gusto isprepletanih, bliskih, ali u isto vreme komplikovanih odnosa dva naroda i dve zemlje, ne zanemarujući ni političke suprotnosti koje su 1914. dovele do rata. Sa dozvolom organizatora donosimo deo teksta iz kataloga izložbe koji je napisao jedan od njenih autora

Vojnici austrijskog graničnog puka i šajkaškog bataljona, Beč 1820, bojena litografija

Piše: Hanes Lajdinger

Izjutra u 8.00 časova, 15. septembra 1836, “odvezao sam se u Topčider; pred varoškom kapijom Beograda dočeka me je odred kneževske garde koji me je sproveo do kneževе vile, gde sam primljen s najvećom ljubaznošću. Knez je pokazao vidno zadovoljstvo i prilikom preuzimanja mojih akreditiva, nakon što sam mu se obratio, odgovorio mi je izrazima najvećeg uvažavanja, zahvalnosti i odanosti koje postoja no gaji prema najvišem dvoru”.

Ovim rečima Antun Mihanović, nekada “sekretar gubernijskog predsedništva u Rijeci”, a u tom trenutku konzul Podunavske monarhije u Beogradu, opisuje početak redovnih diplomatskih odnosa između Austrijskog carstva i Kneževine Srbije pod upravom Osmanskog carstva, na čelu sa Milošem Obrenovićem. Ljubazan doček nesumnjivo ukazuje na prijateljske odnose dvojice vladara. Ovaj dobar odnos dopunili su i osnažili višestruki kontakti na svim nivoima, preko Srba koji su živeli u Habzburškom carstvu i koji su, poput recimo Dositeja Obradovića, u ratovima protiv Turaka stali na stranu Beča. Vođen u jednakoj meri patriotskim i prosvetiteljskim idejama, on je bio veoma radostan i optimističan u odnosu na rat Habzburga protiv Visoke porte krajem 1780-ih godina. Nakon što su trupe cara Josifa II zauzele Beograd, odao mu je počast u “Pesmi o izbavljenju Srbije”.

Austrijske publikacije i kasnije su se osvrtnale na angažman vodećih Srba na strani Austrije. U “poslednjem ratu protiv Turaka”, kako 1820. godine navodi *Obnovljeni otadžbinski list*, pozivi Josifove vlade i generala urodili su plodom, te su im se brojni Srbi priključili. Đorđe Petrović (Karađorđe), primera radi, vodio je frajkor, a 1804. podigao je i ustanak usmeren protiv slabosti osmanske uprave u području oko Beograda. Ustanak, koji je zbog nerazumevanja na sultanovom dvoru poprimio političko-nacionalni karakter, ugušen je, zbog čega je Karađorđe pobegao u Austriju. Po povratku iz egzila 1817. godine, ubijen je po nalogu rivala Miloša Obrenovića, koji je u međuvremenu kao vešt i realan političar, uz podršku Ruskog carstva, uspeo da postigne kompromis sa Carigradom. Dalja posledica bila je da je Miloš postao vladar sa naslednim pravom nad autonomnom oblašću, gde se sultanovo sizerenstvo svodilo na plaćanje danka i (do 1867) držanje određenih pograničnih utvrđenja.

Ovaj razvoj ujedno je ukazivao i na druge uplive na suštinski kontinuitet srpske istorije. S jedne strane na rivalstvo između srpskih vladarskih dinastija Karađorđevića i Obrenovića, a sa druge na interes Rusije za osmanski posed i balkansku regiju. Trećom niti kontinuiteta može se smatrati veliki uticaj Austrije (Austroougarske od 1867) na razvoj Kneževine Srbije. Sredinom XIX veka, oko 900.000 Srba živelo je u Srbiji, a oko milion njih u Podunavskoj monarhiji. Potonji su 1850/51. godine činili 23,8% stanovništva mađarske teritorije u pravom smislu, a

ODNOSA

Nemački vojni ataše i prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević prilikom dočeka srpske vojske iz Balkanskih ratova, 1913.

25,6% i 32,5% u Hrvatskoj i Slavoniji, odnosno u području Vojne krajine. Na teritoriji Bosne i Hercegovine, koja je tokom 1870-ih godina takođe dospela pod habzburšku vlast, srpska populacija je sa 43,5% čak činila najveću etničku grupu.

Tome treba dodati i da se glavni grad Dvojne monarhije, Beč, etablirao kao "Hamburg jugoistočne Evrope" i kulturno predvorje Balkana u kojem su donošene važne odluke. Recimo, kada je Vuk Karadžić umesto dotadašnjeg književnog jezika, srpsko-slovenskog, standardizovao govorni, narodni jezik i reformisao ćirilicu. U Beču, gde je Vuk Karadžić živio od 1813. godine, sklopljen je sporazum koji se naziva "Bečki književni dogovor" (1850), a koji je Karadžić sastavio u saradnji sa srpskim i hrvatskim lingvistima u cilju stvaranja jedinstvenog i kodifikovanog književnog jezika Srba i Hrvata.

Do trenutka kada je otprilike istodobno okončano i jezičko normiranje u Kneževini Srbiji, već su bila uspostavljena brojna kulturna udruženja i naučna društva. Ona su daleko izvan okvira svojih neposrednih interesovanja u velikoj meri usmeravala i ubrzavala proces nacionalnog formiranja. Upravo u tom kontekstu, aktivnosti na državnoj teritoriji Podunavske monarhije ponovo su se pokazale kao značajne. Primera radi, još je 1826. godine, po mađarskom uzoru u Pešti utemeljeno udruženje "Matica srpska", kako bi "pospešilo književnost i prosvetčenost srpskog naroda". Kasnije je ova ustanova preseljena u Novi Sad, koji od tada važi za "srpsku Atinu".

VOJVODINA KAO CENTAR FORMIRANJA

SRPSKE NACIJE U XIX VEKU

S obzirom na brojne tokove kulturnog razvoja, Vojvodina pod Habzburzima može se smatrati "kolevkom srpske nacije". Tokom XVIII i XIX veka osnivane su škole, izdavane knjige i novine, otvarane čitaonice i pozorišta, i formiran intelektualno i ekonomski vodeći sloj dovoljno sposoban da naposljetku, i u samoj susednoj Kneževini Srbiji, podstakne reforme i izgradi i razradi tamošnju državnu upravu. Osim obrazovnog sistema, od toga je ovde koristio imao i pravni sistem. Po uzoru na austrijski Opšti građanski zakonik, odnosno na austrijske trgovinske zakone, trebalo je osigurati naročito imovinske odnose i omogućiti uređen poslovni život. Osim toga, između ostalog dolaze i stručnjaci iz Podunavske monarhije radi regulisanja meničnih carinskih i sudskih postupaka, uređenja policije, finansija i inženjerske delatnosti, kao i ustrojenja upravljanja rudnicima, železnicom i telegrafijom, ali i radi unapređenja građevinarstva, šumarstva i poljoprivrede. Uporedo s tim, intenzivirane su i ekonomske veze, pri čemu su srpski trgovci u početku bili upućeni skoro isključivo na kredite iz Habzburškog carstva, pretežno iz Vojvodine, iz Beča i Budimpešte.

U nastojanjima da se uspostave ustavna prava i ograniči kneževska moć, između 1830-ih i 1850-ih godina, važnu ulogu imali su Srbi koji su prethodno živeli u Podunavskoj monarhiji i u njoj stekli iskustva u tamošnjim preduzećima ili državnim ustanovama.

Kako Dimitrije Davidović, autor Sretenjskog ustava (1835), tako i Jovan Hadžić, tvorac prvog Srpskog građanskog zakonika (1844), rođeni su i obrazovanje stekli u Austriji. Od 1842. do 1858. godine, za vreme uprave takozvanih "ustavobranitelja" pod knezom Aleksandrom Karađorđevićem, Srbi iz Austrije zauzimali su najistaknutije pozicije, radili kao vladarevi savetnici i pisari, bili na čelu sva četiri ministarstva i činili većinu svih činovnika, obrazovanog sveštenstva, učitelja, profesora i lekara.

Upravo je takav povlašćen položaj izazivao kritiku, osobito u domaćim krugovima. "Švabe" ili "Nemačkari", dakle Srbi koji su došli "iz preka", iz Habzburškog carstva, doživljavani su kao konkurencija u borbi za poželjne pozicije, naročito od onog vremena kada je već bilo dovoljno obrazovanih i među lokalnom populacijom, odnosno u mlađoj generaciji, čiji je jedan deo završio studije u drugim zemljama. Već odavno su kao "stranci" važili pretežno predstavnici iz redova ustavobranitelja, ali i pristalice Obrenovića, koje je trebalo oslabiti. Promena vlasti 1842. bila je praćena bezmalo čistkom u administrativnom aparatu. Proteživanje "Nemačkara" odmah je opteretilo odnose Srbije i Austrije. Bečka vlada uložila je protest preko svog tadašnjeg konzula, Dimitrija Atanackovića, ali bilateralna komisija koja je trebalo da zaštiti "Švabe" nije mnogo doprinela poboljšanju situacije.

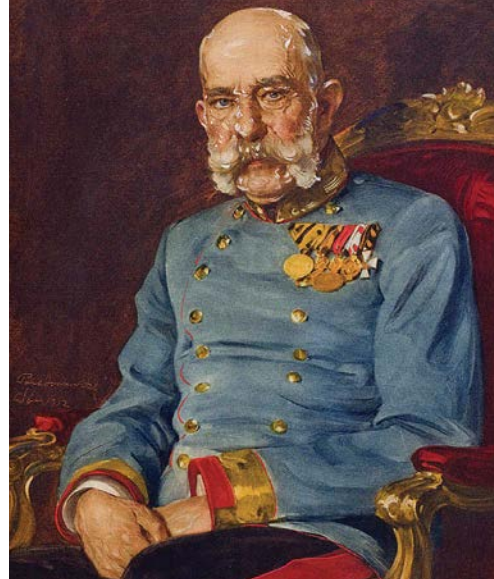
REVOLUCIJA I KONZERVATIVIZAM

Dok su austrijski Srbi kao i srpski učenjaci u Austriji (npr. Vuk Karadžić) suštinski doprineli izgradnji srpske države i srpske nacionalne kulture, odnosi između dveju vlada nisu bili bez trzavica. Beč je još Prvi srpski ustanak protiv Osmanlija, pod Karađorđem 1804. godine, pratio s nepoverenjem. Naročito u Meterihovoj eri, za Beč nije dolazilo u obzir slabljenje Porte. Tim pre što je državni kancelar želeo da očuva status quo i u jugoistočnoj Evropi, i tek je politikom drugih velesila bio primoran da odstupi od načela koja je iznosio, posebno nakon Bečkog kongresa. Kako je Petrograd podržavao oslobodilačke pokrete u Srbiji, a Beč bio uzdržan po tom pitanju, već se na početku XIX veka dao naslutiti rusko-austrijski konflikt oko spornih oblasti Osmanskog carstva.

Rusofilске struje u Srbiji, osim toga, i same su doprinosile zaostrovanju situacije, premda su suprotnosti u datom trenutku i dalje ublažavane razvojem na političkom makroplanu. Jer, savezi među konzervativnim velesilama sklapani od kraja ratova protiv Napoleona, daleko od toga da su potpuno izgubili na važnosti. Ponekad bi se države ipak ujedinile kako bi spasile "ugroženi poredak i prestole". Činjenicu da, naročito, Rusko i Habzburško carstvo i te kako uspejaju da se koordinišu kada treba potisnuti demokratska stremljenja, Srbija je uvidela koliko krajem 1830-ih godina. Tada je knez Miloš autoritativni stil vladavine pravdao stavom Beča, Petrograda i Carigrada, koji su šire ustupke "narodu" odbacili kao "republikanske", "revolucionarne" i "zarazne".

Savez imperija poslužio je kao impuls i u "revolucionarnoj" 1848. godini. Stremljenja Vojvodine da postane "politički slobodna i autonomna pod žezlom Austrije i krunom Ugarske" hranile su, doduše, i nade u Kneževini Srbiji da bi se mogla ujediniti sa braćom s one strane granice i time izdejstvovati širenje i vlastite državne teritorije. Naposljetku su ti planovi propali, baš kao i nastojanja da se zemlja približi pobunjenim Mađarima ili potraži zaštitu Rusije, i to sve sledom razvoja u Podunavskoj monarhiji

Car Franc
Jozef,
bojena
litografija
Paje
Jovanovića,
Beč 1912.

i saveza između ruskog cara i Habzburga. Pomoću naoružanja iz Rusije, novi austrijski car, Franc Jozef, ugušio je mađarski pokret za sticanje nezavisnosti, koji opet nije imao mnogo simpatija za zahteve etničkih manjina. Južni Sloveni, koji su već dugo davali prioritet restrukturiranju u odnosu na rušenje Podunavske monarhije, postepeno su se uz podršku bečkog Dvora uključili u pohod za očuvanje vrhovne vlasti Habzburga u Mađarskoj, ali su takoreći kao protivuslugu 15. maja 1848. proklamovali stvaranje "srpske Vojvodine" kao sopstvene teritorije slobodne srpske nacije pod habzburškom krunom Svetog Stefana. Oslabljena centralna sila u Beču u velikoj meri je prihvatila zahteve Srba i, 18. novembra 1849, Carskim patentom formirana je autonomna upravna jedinica "Vojvodstvo Srbija i Tamiški Banat". Ovo područje izuzeto je iz ugarskog supremata i stavljeno neposredno pod hegemoniju centralne vlade u Beču. Regijom je upravljao namesnik sa sedištem u Temišvaru. Zvanični službeni jezici bili su nemački i jezik koji se tada nazivao "ilirski", a kasnije će postati srpskohrvatski. No, ova prva srpska samouprava u okviru Podunavske monarhije bila je relativno kratkotrajna. U početku još uživajući podršku Beča, stremljenja Srba ka autonomiji bila su izložena ne samo otporu Mađara, već i Rumuna i Podunavskih Švaba. Nakon što je Austrija 1859. pretrpela poraz od Italije, krunovina "Vojvodstvo Srbije", koja je navedenim carskim patentom uređena tek kao "privremena upravna jedinica", rasformirana je, i celokupna teritorija ponovo je podvedena pod ugarsku Krunu, odnosno pripojena je Hrvatskoj i Slavoniji.

U Kneževini Srbiji, koja je 1848. slala i dobrovoljce u krizom uzdrmanu susednu imperiju, čulo se sve više kritike na račun "licemerja i iskvarenosti" predstavnika Dvojne monarhije, dok je hrvatskom banu, Josipu grofu Jelačiću, prebacivana poniznost pred "najvišom carskom kućom". Nakon rasformiranja Vojvodstva, naposljetku su i Južnougarski Srbi u vezi sa angažmanom za krunu Franca Jozefa govorili o "nezahvalnosti Beča", pri čemu je antiaustrijska struja ponovo uprkos iskustvu iz 1848/49. godine omogućila mađarsko-srpsko približavanje. Posledica ovih struja bilo je kreiranje koncepta Podunavske federacije između Hrvatske, Srbije, Rumunije i Mađarske, čijeg najpoznatijeg revolucionara, Lajoša Košuta, jedva da je i krug pristalica shvatao ozbiljno sa takvim idejama.

Preostalo je prevashodno novo međusobno podozrenje Habzburškog carstva i Kneževine Srbije, koja je u metropoli Dvojne monarhije na Dunavu neretko viđena kao kolevka zavereništva. Teodor Radosavljević, budući na čelu "generalnog konzulata

Srpska narodna skupština 1. maja 1848, slika Pavla Simića

Dvojne monarhije" u Beogradu, unapređenog u jesen 1850. godine, zabeležio je shodno tome: U gradu "sam sreo grupu emigranata i politički osumnjičenih, koji su bili pod zaštitom Engleske, Francuske i Sardinije" i kojima je nekadašnji ministar unutrašnjih poslova Srbije "omogućio povoljniji položaj. (...) Za kratko vreme sam u srpskoj vladi uticao na to da svi emigranti i politički osumnjičeni iz ugla Austrije budu ne samo shodno tretatima u roku od dvanaest sati sprovedeni u unutrašnjost zemlje, nego da u potpunosti budu proterani iz Srbije put Turske".

MOĆ I NEMOĆ HABZBURGA

Generalni konzul Austrije, Radosavljević, osećao se kao predstavnik hegemonijske sile, pa je i njegov nastup shodno tome bio energičan. Naposljetku je smatrao i da je "engleski, francuski, pa čak i ruski uticaj u Srbiji, koji je toliko uzeo maha (...), potpuno potisnut, a ugled i moć Austrije dovedeni su do najvišeg mogućeg stupnja i ona je favorizovana u prvoj liniji".

Izveštaj caru Francu Jozefu datiran je 16. avgusta 1859. godine. U to doba Habzbuzri su kao što je već ukratko nagovešteno morali da prihvate poraze i gubitak teritorije u Italiji, tako da su vesti iz Beograda, odnosno opšti razvoj u jugoistočnoj Evropi, pružali mogućnost da se polako potraži teritorijalna kompenzacija na drugom mestu. Važan preduslov u ovom kontekstu bilo je i to što je Rusija izgubila Krimski rat, vođen od 1853. do 1856. godine. Rusko carstvo je i u jugoistočnoj Evropi izgubilo na uticaju.

Za razliku od toga, Austrija je kod kneza Aleksandra Karađorđevića uživala skoro svemoćan položaj, budući da ga je Radosavljević kontinuirano savetovao, i diplomatija Dvojne monarhije, shodno tome, imala presudan uticaj na spoljnu i unutrašnju politiku Srbije. Delom i zbog toga nastao je nemir među stanovništvom i političkim predstavnicima Kneževine. Aleksandar, koji je optuživan da se prodao "Švabama", na kraju je i svrgnut 1858. godine, nakon čega je otišao u egzil, u Austriju. Do tada je, takođe u egzilu, u Austriji, boravio i njegov naslednik Miloš Obrenović, koji je već vladao Kneževinom Srbijom od 1815. do 1839. godine. Srpska Narodna skupština ponovo ga je postavila na mesto kneza, a njegova kratka vladavina do 1860. godine bila je u znaku snažnog stremljenja ka većem stepenu samostalnosti. Veliki uticaj Habzburga, koji je njegov prethodnik dopuštao, za Obrenovića je predstavljao prvorazrednu neopriliku.

Nakon smrti 1860. godine, nasledio ga je sin Mihailo, koji je takođe izazvao tenzije sa Austrijancima time što je prodoru velesila hteo da se suprotstavi ujedinjenjem sa drugim južnoslovenskim

narodima i formiranjem balkanskog saveza. Sukob sa Bečom prvi put je dostigao vrhunac kada je Mihailo, 1862. godine, zahtevao od Osmanlija da predaju utvrđenja Beograd, Kladovo, Smederevo, Soko, Šabac i Užice. Naročito se u Beogradu situacija zaostрила i došlo je do primene sile. Posredstvom velesila, naposljetku je 1867. usledilo povlačenje osmanskih garnizona. Podunavska monarhija je na rastući stepen suvereniteta Kneževine Srbije reagovala unapređenjem diplomatskih odnosa sa Srbijom. Car Franc Jozef je 28. oktobra 1868. odobrio predlog kancelara Monarhije, Bojsta, prema kojem u Beograd "valja izaslati diplomatskog zastupnika i njemu podređenog funkcionera u rangu konzula". U međuvremenu, Habzbuzri su dodatno oslabljeni vojnim neuspesima protiv Pruske. "Carska kuća" morala je da se odrekne Venecije. Kako u Italiji, tako je i u Nemačkoj nakon bitke kod Sadove, početkom jula 1866, izgubila svaki značajniji uticaj, dok istovremeno više nije bilo moguće odlaganje reformi u unutrašnjoj politici, te su i odgovarajuće inicijative dovele do izjednačenja Austrije i Ugarske. Spolja gledano, pitanje ugleda poljuljane imperije sada je više nego ikada dovođeno u vezu sa željom za širenjem moći na Balkanu.

Utoliko pažljivije se u Dvojnoj monarhiji pratio razvoj događaja u Srbiji, gde je u junu 1868. ubijen knez Mihailo Obrenović, a da to ipak nije dovelo do nove smene dinastija. Zapravo su, naročito, beogradski vojni krugovi podržali još uvek maloletnog nećaka drugog kolena kneza Miloša, Milana, dok je namesništvo istovremeno usvojilo Ustav (takozvani "Namesnički ustav"), prema kojem je prvi put predstavništvo naroda, dakle Skupština, ograničavalo vladarevu moć. Skupština je od tog trenutka imala mogućnost da učestvuje u zakonodavstvu i na raspolažanju joj je bilo ograničeno pravo učešća u donošenju državnog budžeta. Novi Ustav pružao je i nove mogućnosti razvoja političkog života, budući da su njime predviđeni parlamentarni izbori (na svake tri godine) podsticali formiranje političkih saveza.

Habzburško carstvo je, za razliku od Rusije i Porte, dalo saglasnost za uspostavljanje bližeg kontakta sa novom, austrofilskom vladom u Beogradu, olakšalo granični saobraćaj, i čak je razmatralo sklapanje političkog sporazuma. Konzul Dvojne monarhije, Benjamin Kalaj, predložio je Srbiji u jesen 1870, uz znanje cara Franca Jozefa, čak i podelu Bosne. I to premda je austrougarski ministar spoljnih poslova, Đula Andrašić, nedugo zatim pokazao nezadovoljstvo zbog Milanovih simpatija za carsku Rusiju. Naročito su u trgovinskom smislu bilateralni odnosi igrali izuzetno važnu ulogu. Srbija je imala koristi od toga na osnovu brojnih novina u modernizaciji. Ukidanje vojne granice nakon pada feudalnih struktura i uvođenje opšte vojne obaveze u Podunavskoj monarhiji, ujedno je donelo napredak pograničnim regijama Hrvatske i Slavonije. Tako, na primer, u oblasti školstva, uređenja sudova, gradnje puteva, kao i zbog formiranja većih tržišta, odnosno privrednog prostora. Iz ugla Beograda, naročito po pitanju vlastitih poljoprivrednih proizvoda, oblasti na obodima Habzburške monarhije bile su od presudnog značaja, čime je potonja postala još dominantnija u privredi Srbije.

Politički preokret naposljetku je došao sa ustankom u Bosni i Hercegovini 1875/76. godine, kada je Srbija stala na stranu pobunjenika protiv Turaka. Rusko-turski rat koji je usledio, kao i plan da se prema Sanstefanskom miru osnuje "Velika

Bugarska" pod hegemonijom Petrograda, doveli su na kraju do preuređenja regionalnih odnosa na Berlinskom kongresu. Austrougarska je okupirala sporna područja, ne bez lokalnog otpora i žestokih protesta u kojima su prednjačili srpski liberali u Vojvodini. S druge strane, mnogi neslovenski poslanici u bečkom parlamentu, Carevinskom veću, posmatrali su zauzimanje slovenskih provincija i kao opasnost po položaj germanstva u Monarhiji. Njihov otpor prema sve izraženijem imperijalističkom pravcu kojim je vlada Dvojne monarhije išla po pitanju jugoistočne Evrope, pratila je i kritika mehanizama slobodnog tržišta i jačanja nacionalnih struja. Kada se sve sabere, na ovom temelju je, sukobom oko politike Habzburškog carstva prema "Orijentu", odnosno Balkanu, okončana hegemonija liberala u "Cislajtiji", dakle u zapadnoj polovini Podunavske monarhije.

OSLONAC NA AUSTRIJU

Uprkos iritiranosti brojnih Srba zbog toga što je Austrougarska okupirala Bosnu i Hercegovinu, zvaničan odnos Beča i Beograda tokom daljeg razvoja ostao je pozitivan. Ipak je član 34. Berlinskog ugovora pružao Srbiji punu nezavisnost od Osmanskog carstva i proširio državnu teritoriju ove zemlje dodelivši joj oblast oko Niša. Diplomacija Dvojne monarhije reagovala je podigavši bilateralne diplomatske odnose na viši nivo time što je dotadašnja diplomatska kancelarija unapređena u poslanstvo, kako je ostalo sve do 1914. godine. Za prvog austrougarskog izaslanika u Srbiji, "najvišom odlukom" postavljen je 30. oktobra 1881. godine grof Rudolf Kevenhiller-Meč. U Srbiji je kralj Milan oberučke prihvatio rastuće interesovanje Austrougarske, budući da je razočaran fokusom carstva Romanovih na "Veliku Bugarsku" tokom prethodnih godina, bio, svakako, spreman za intenzivniju saradnju sa Bečom. Naklonost Austrougarske imala je svoj vrhunac u sklapanju takozvane Tajne konvencije, 1881. godine. Ovaj sporazum između Srbije i Austrougarske se sastojao iz dva dela: trgovinskog ugovora od 6. maja, i političkog sporazuma potpisanog 28. juna. Trgovinski ugovor nije sadržao samo pogodnosti za međusobnu trgovinu dveju strana, nego i finansijske injekcije iz Austrije i elemente iz oblasti veterine, koji su bili izuzetno važni za obiman izvoz stoke iz Srbije. Dok je Tajna konvencija kratkoročno opet dovela do intenzivnije saradnje između Srbije i Austrougarske, dugoročno gledano je Beču pružala mogućnost da još bolje kontroliše susednu zemlju, a naročito da reguliše izvoz stoke iz Srbije. Politički sporazum u okviru Tajne konvencije bio je dalekosežan, te je tako podrazumevao međusobnu neutralnost u slučaju rata i diplomatsku pomoć, čak i uveravanja Beča da će se zauzeti za dodatno unapređenje statusa savezničke zemlje. Potonje je bilo presudno kada je godinu dana kasnije u Srbiji proglašena kraljevina i kada se austrougarska diplomatija uspešno angažovala za njeno priznavanje kod velesila. Za uzvrat, Srbija se obavezala da barem deset godina neće iznositi teritorijalne zahteve prema Bosni i Hercegovini i Novopazarskom sandžaku.

Naročiti dokaz za novi položaj Austrougarske kao sile zaštitnice u Srbiji, dao je naposljetku srpsko-bugarski rat 1885. godine. Tada je Kneževina Bugarska protiv volje Rusije i kršeći Berlinski

Krunisanje Petra Karađorđevića 1904.

sporazum odlučila da se ujedini sa Istočnom Rumelijom, a takva odluka je navela kralja Milana da krene u nepopularan i bezuspešan pohod protiv suseda. Protivnik je naposljetku krenuo u ofanzivu, zbog čega je Kevenhiller-Meč dobio nalog da Bugarskoj prenese želju Franca Jozefa za prekidom neprijateljstva. U suprotnom bi se, kako je glasilo upozorenje, "Njegovo Visočanstvo Car" smatrao primoranim da "bdi nad interesima Kraljevine Srbije" i "koliko danas svojim trupama" izda naredbu da "pređu granicu". Pretnja vojnom akcijom habzburških oružanih snaga i angažman bečke Vlade pri uspostavljanju Bukureštanskog mira u martu 1886, u teritorijalnom smislu značili su povratak na status quo. Ali na političkom planu su se odnosi moći u Srbiji već odavno promenili, tako da je usled rastućih političkih sukoba sa radikalima, koji su tada bili u usponu, kao i iz ličnih razloga, kralj Milan početkom 1889. godine abdicirao u korist svog maloletnog sina, Aleksandra Obrenovića.

Godine 1881. nastale su nove političke grupacije koje su sve više koristile nacionalnu retoriku, pri čemu je Radikalna stranka svojom narodnom orijentacijom dobila naročit priliv, i već 1883. izašla iz izbora kao najjača sila. No, Kruna je odbijala da poveri radikalima formiranje vlade. Nakon zatvaranja skupštine došlo je do nemira i pobuna. Radikali su bili eliminisani, sve dok Milanov teški krah protiv Bugarske nije doveo do preokreta. Još pre nego što je abdicirao zbog niske popularnosti, pokušao je da pronađe kompromis sa radikalima. Uporedo sa tim, novi Ustav iz 1888. godine oslanjao se na zapadnoevropske, liberalne uzore. Ojačana su ovlašćenja zakonodavnog tela i utrt je put za reformu izbornog prava.

Treba dodati i to da su posebno naglašavane starije vizije budućnosti u maloj srpskoj državi, koje su se zasnivale na pokretima ponovnog nacionalnog buđenja i okupljanja, naročito u Poljskoj i Italiji, i propagirale oslobođenje preostalih Južnih Slovena pod tuđom vlašću. Osobito je "Načertanije" koje je 1844. godine, za vreme kneza Aleksandra Karađorđevića, predložio tadašnji ministar unutrašnjih poslova, Ilija Garašanin, nadahnjivalo fantazije o budućoj velikoj državi koja bi uključivala sve Srbe, odnosno "srpske narode". Ubeđen u skori raspad Osmanskog carstva, Garašanin je prvenstveno Habzburšku monarhiju video kao glavnog suparnika u budućnosti. "Austrija" sa svojom južnoslovenskom populacijom, kako je on smatrao, "mora stoga svakako ostati neprijatelj srpske države", koju je video kao svojevrsnu kolevku velikog balkanskog ujedinjenja. Iako je "Načertanije" bilo tajni program, političari u zemlji bili su od samog početka upoznati sa Garašininovim konceptom. A i u Podunavskoj monarhiji se, najkasnije tokom vladavine Milana Obrenovića, znalo za nacrt. Početkom 1883. godine ministarstvo spoljnih poslova Dvojne monarhije dobilo je prepis dokumenta. Dat je nalog da se sačini prevod na nemački.

Demonstracije u Beogradu protiv aneksije BiH 1908.

KONFRONTACIJA BEOGRADA I BEČA

Ekspanzija put koje je krenulo Habzburško carstvo, i jugoslovenske, odnosno velesrpske, ideje kao par suprotnosti bile su preduslov za trajnu konfrontaciju Beča i Beograda, gde se, osim toga, pod kraljem Aleksandrom, odnosno najpre pod namesništvom koje je vladalo umesto njega, ispoljavao i sve jači ruski, ali i francuski uticaj. Stoga ne iznenađuje što odnosi između Srbije i Podunavske monarhije nisu zahladnili tek ubistvom kralja Aleksandra i smenom dinastija u korist Petra I Karađorđevića 1903. godine. Proaustrijska orijentacija zemlje oslanjala se prevashodno na Dvor, dok su se naročito sve snažniji radikali odavno odlučno izjasnili protiv nastavka dotadašnjeg spoljnopoličkog kursa, nezadovoljni prvenstveno zbog ekonomske zavisnosti od susedne imperije.

Zatim su negodovanje izazivali i nestalan stil života i odluke Aleksandra Obrenovića, koji je povukao očeva ustavna ovlašćenja iz 1888. godine, odnosno, potezom iz 1901, tek delimično ih ponovo vratio na snagu. Posledica toga bila je faza krajnje nestabilnosti, sa stalnim restrukturisanjima vlade i

sa otvorenim antagonizmom između Austrije i Srbije. Kako je njihova moć jačala, naročito su radikali, stremeći ka ekonomskoj nezavisnosti i, osim toga, naklonjeni Rusiji i panslovenstvu, bili trn u oku državnog vrha Dvojne monarhije. Podunavska monarhija je sledstveno tome počela već 1890. da vrši pritisak, tako što je u više navrata sprečavala izvoz stoke iz susedne zemlje. Samo između 1897. i 1902, Habzburško carstvo se više puta odlučilo za uvođenje ekonomskih "kaznenih mera". Od 1899. do 1905, između dve zemlje nastao je, takoreći, brodski rat na Dunavu i Savi, sve dok Austrija početkom jula 1906. nije izdala zabranu uvoza i tranzita srpske stoke, peradi i životinjskih proizvoda, i dok sukobljene strane nisu počele da maksimalnim carinama zagorčavaju život jedna drugoj. Carinski rat, ili "Svinjski rat", koji je trajao do 1911. godine, nikako nije doneo rezultate kojima se vlada Dvojne monarhije nadala. Na mesto dotadašnjeg habzburškog privrednog monopola u brojnim oblastima, došli su novi spoljnotrgovinski partneri i forsirana je industrijalizacija Srbije, čime je zemlja stekla dodatni stepen samostalnosti.

U tom trenutku, s obzirom na sukob oko carina, izvoznih i uvoznih propisa, svakako je prevladala ljutnja, naročito među poljoprivrednim proizvođačima, i time među najširim slojem populacije u Srbiji.

Ako je Carinski rat jasno ukazao na antagonizam između Srbije i Austrije, onda ga je aneksija Bosne i Hercegovine 1908. godine dovela do vrhunca (...)

(oprema i skraćena redakcijska)

**Prodaja ulaznica na blagajni
Pozorišta na Terazijama,
Terazije 29**

**od 1. do 19. septembra 2014.
10:00 – 19:00**

**Od 20. do 30. septembra 2014.
10:00 – 17:00**

**(i sat vremena pred početak
predstave u pozorištu u kom
će se predstava prikazivati)**

**Tel. 069 899 24 00
blagajna@bitef.rs
www.bitef.rs**

48 Bitef 14

PROŠLOST JE SADA

20 - 30. SEPTEMBAR

ULTRAZVUČNA DIJAGNOSTIKA

01.09. - 30.09.

DOBRE VIBRACIJE

ZA DOBRO ZDRAVLJE

 011 2693 287

- Specijalistički pregledi
- Rendgen, ultrazvuk - dijagnostika
- Biohemijska i mikrobiološka laboratorija
- Prevoz sanitetom i kućne posete lekara
- Stomatologija

Šta da budem kad porastem

Ako ste radoznala i svestrana žena sa smislom za matematiku i tehniku, onda je sledeća decenija u IT svetu vaša. Tako misle analitičari koji promišljaju najbolje poslove u ovoj oblasti. Uz ogradu da se analiza odnosi na zemlje koje informatičku industriju smatraju novom osnovom privrede.

Samo poznavanje računara i programiranja nije više dovoljno za uspeh u toj oblasti, ako pod uspehom smatramo sigurnost posla i dobru platu. Bolje rečeno, te se sposobnosti podrazumevaju, ali se traži nešto više.

Prvo, potrebno je da ste vešti u upravljanju ogromnom količinom podataka ("big data" kako se to popularno kaže, odnosno "nafta" budućnosti). Budući da se sada sve stavlja u kladu (oblak), na ceni su oni koji se u tome dobro snalaze. Drugo, sve je veća količina informacija koja stiže sa društvenih mreža i raznoraznih drugih generatora, banaka, kasa, mobilne telefonije, kompjutera ugrađenih u uređaje od frižidera do bagera. Sve te podatke treba voditi u nekom sistemu kako bi na kraju dali smislen rezultat po raznim osnovama.

Tu se nadovezuje sledeća osobina. Neka da su "informatičari" u firmi bili likovi zaglavljani u monitor, u farmerkama i duksu. Dolazili bi čutke da vas spasu iz nevolje u koju ste se uvalili radeći koješta ili da vam na računar dodaju neku novu funkciju o kojoj ne znate ništa jer ste izbegli obuku. Koja je bila nerazumljiva. Danas je šef IT-ja jedan

od najbližih saradnika direktora firme. Ako se firma bavi preradom mleka, onda šef IT-ja mora da poznaje i tu industriju kako bi sistem kojim upravlja mogao da prilagođava potrebama i promenama. Mora da kreira, a to ne može ako se ne razume u glavni (kor) posao svoje firme.

Oni koji rade u specijalizovanim IT firmama koje drugima prodaju svoje usluge, moraću da usavrše veštinu trgovanja. Tržište je sve veće, kao i konkurencija, traže se menadžeri prodaje koji znaju da programiraju, odnosno znaju o čemu pričaju kada prodaju.

Paradoksalno, svetu nedostaju IT stručnjaci iako je zbog propadanja firmi gomila onih koji traže posao. Neki ne mogu da ga nađu jer su navikli na visoku platu, drugi jer su prestali da uče, a industrija pravi salto svakih pet godina. Novi mozgovi traže se među ženama, koje su poslednjih dvadesetak godina bile potcenjene u IT industriji. Očekujte da se atmosfera u programerskim sobama promeni, da na forumima bude manje masnih viceva i mizoginije. Roze je nova crna.

Konačno, za Srbiju verovatno najrelevantnije, u IT industriji, pre svega u malim i srednjim preduzećima, na ceni će biti oni koji znaju od svega ponešto. Ako ne znaju, znaju ko zna i to po najboljoj ceni. Dakle, čovek koji prati IT industriju i trendove, zna koga spolja da angažuje, slično poslu koji danas imaju PR menadžeri.

Pa, jeste li se pronašli?

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga).

Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 160-302538-91. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarница.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

6.30 – 10.00

“Doručak vam je od 6.30 do 10, restoran je na prvom spratu.” Dobro, negde je od 6, drugde od 7, ali jedva da ima negde da nije do deset. Pristojan svet valjda doručkuje do te ure, tako je negde nekad u kamen uklesano, mnogo pre našeg rođenja, takav je konsenzus nekada postignut, i valja ti se tome prilagoditi. Ako nećeš, eno ti bureka preko puta.

Hotelskom doručku, po prirodi stvari, uvek prethodi ono prethodno veče, ono sada već mutno *sinoć* provedeno u poslu, u grehu, ili najčešće, u kombinaciji jednog i drugog. Obično se dovučem nazad u sobu kasno, prekasno, i legnem još kasnije, pa spavam loše i malo, proklinjući svoju lakomislečnost i lakomost, bez nade da ću ih ikada izgubiti – i osobito, bez stvarne želje da ih izgubim. To jest, ako ih izgubim, šta uopšte radim ovde i zašto sam uopšte dolazio? Pomislim još, zaranjajući u krpe i tonući u lepo bunilo pred sna, kako je taj fckn doručak brutalno prerano, pa psujući navijem budilnik na telefonu na 9.30, to je valjda neko poslednje vreme kada mogu da se probudim i da u iole pristojnom stanju stignem da prođem kroz *heaven's door* pre nego što otkuca deset. Ili, hajde, deset i petnaest. Hotel u kojem vam već koji minut nakon deset s prezrenjem saopšte da je “doručak do deset” i da za vas nema više ništa jer niste bili dobri, dostojan je dubokog prezrenja, i nećete tu više nikada kročiti ako držite do sebe.

Ako mi je ambijent hotelskog restorana odrani je poznat, krećem se njime sa onom jutarnjom rutiner-skom mrzovoljnošću polurasanjene kućne životinje, ako pak nije, prvo proverim da li je sve na svom mestu; to nadasve znači ima li kajgane i jaja na oko, razdvojenih pregradom u onoj velikoj metalnoj posudi, te ima li viršli ili barenih kobasica u drugoj posudi. Viršle se po mogućnosti još puše, važno je da ti komadi bezukusnog mesa i drugih stvari za koje ne želiš da znaš šta su budu vreli, tako su najbliže jestivosti što uopšte mogu biti.

Pržena jaja bez majke i bareno meso cevastog oblika i nedefinisanog porekla sama su duša standardnog balkanskog hotelskog doručka; ako nešto od toga fali, ili niste na Balkanu, ili niste u hotelu. Ako se to mesto ipak naziva hotelom, potrudite se da ga više nikada ne posetiš. Tu su, dakako, i razne suhomesnate konfekcijske jedinice svetlosive i tamnomrke boje, ili one s masnim belim tufnama oblika dodatno zaokrugljene Australije, beli i žuti sir koji imaju manje identiteta nego čovek koji se iz kome nakon saobraćajne nesreće probudio s totalnom amnezijom, režnjeviti kupusa, krastavci i paradajzi koji izigravaju suviše jutarnje salate, džemovi od kajsija i *mešane marmelade* od združanog voća nepoznate pasmine, beli hleb standardno socijalističkog dizajna, koji je na iole pretencioznijim mestima sada već uveliko

istisnut raznim pseudocrnim, raženim i kukuruznim varijantama, za one koji veruju u sajber mudrosti o zdravijoj ishrani.

Ima i onih, sve više ih je, *kaj zobaju zrnevlje*, pa za njih ima specijalan program, sav od nekakvih bobica, kornflekasa, vitaminskog Ničega s ovom ili onom aromom, jogurata od vazduha s 0,0001 odsto nemlečne nemasti, namazima bez tragova života, to jest masnoća životinjskog, biljnog ili bilo kojeg drugog porekla; oni se, onako prozračno laki od Ničega kojim se filuju, od ranog jutra iznutra pune čistim zdravljem, veseljem i političkom korektnošću, te pomalo prezrivo gledaju ka stolovima nas punomasnih dinosaurusu iz mračnih pećina xx veka.

Kafa je crna, u lošijem slučaju filteruša, u boljem turska, jedina koja je prava i dostojna jutra i balkanskog hotelskog doručka, jedina koja te uistinu vraća u stanje podnošljive funkcionalnosti. I pije se rinfuzno, doliva se koliko god treba. Mleko je *no name* i toči se iz prozirnog staklenog vrča, a tamo gde toga nema, nego te toware nekim minijaturnim kesicama sa onim poklopčićima gde na nemačkom piše nešto što ne želiš da čitaš, i gde umesto normalne doze pravog mleka dobi-

ješ tri i po kapljice neke bele, kremaste tečnosti – tamo je hotel već umro, i ti si mu baš na jutarnjoj džezazi, nadati se još samo ovaj put.

U normalnom, vanhotel-skom životu, prvo popijem kafu, meračim je dugo i temeljito, pa tek onda doručkujem. U hotelu, naprotiv, prvo pojedem jaja i viršle

dok su još topli, a onda se bacim na kafu, kontempliram nad njom još bar četvrt ure u već uveliko praznom restoranu, dok se konobar s onim usisivačem za mrve muva oko mog stola, čisteći ostatke naših jutarnjih *tankovanja*. Najviše volim da sam sâm tokom tih rituala, prerano je za društvo jer se prvo treba dovesti u duševno i svako drugo stanje za nj; avaj, ako sam na kakvom skupu, seminaru, festivalu, sajmu – društvo je ujutru obično teško izbeći jer svi spavamo na istom mestu. Pa tavorimo i krmeljamo tako za stolom, venemo nad kafama polućutke, ispuštajući tek jednosložne mumlaje koji ništa ne znače, ali se svejedno dobro razumemo. Mamurni tapiri na pojilu, tupo i melanholično zdvojni nad smislom napora da se izađe pred još jedan dan postojanja.

Važan mi je taj ritual, to osećanje da nisam kod kuće nego u nekom Drugde koje je istovremeno tako familijarno, pa ustajem poslušno ne bih li stigao na vreme, da ne propustim tete u borosanama i momčice u konobarskim prslucima koji se motaju okolo dok polako i neodlučno *podizem sistem*, svakim srkutom kafe ohrabreniji da zakoračim u dan, pa šta bude. Samo napred, ako je kajgana bila dobra, nije valjda još ni svet sasvim izgubio ukus...

TEOFIL PANČIĆ

REMEK-DELO NAJVEĆEG BRITANSKOG VOJNOG ISTORIČARA

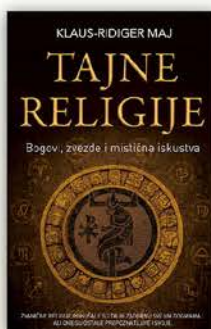
Veličanstvena knjiga o I svetskom ratu kao sunovratu čovečanstva i pobeđi koja je spasila svet.

„Majstorski... Hejstings je vrstan vodič kroz taj neobični grozničavi suton iz kog je Evropa skliznula u tamu.“
The Times

Vilijem Golding Naslednici

Od dobitnika Nobelove nagrade. Iznenadjujuća rekonstrukcija izgubljenog sveta i zabrinjavajuća vizija početka nove ere.

Klaus-Ridiger Maj Tajne religije

Zvanične religije pokušale su da ih zaogrnu svojim dogmama... Ali one su ostale prepoznatljive i svoje.

Glen Grinvald Bez skrovišta

Prvi put objavljeni dokumenti koje je otkrio Snouden. Knjiga pisca za čije je članke o Snoudu *Guardian* dobio Pulicerovu nagradu.

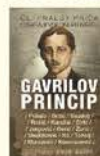
Amos Oz Crna kutija

Nova knjiga jednog od najvećih kandidata za Nobelovu nagradu! Snažna, tragikomična mešavina politike i lične sudbine.

Laguna PREPORUČUJE

Dr. Nele Karajlić
FAJROUT U SARAJEVU
Autobiografija o kojoj će se dugo pričati!

Grupa autora
GAVRILOV PRINCIP
Četnaest priča o pucnju koji je promenio 20. vek!

Igor Marojević
BEOGRAĐANKE
Portreti Beogradanki koje nam pričaju svoje čudne i skrivene ispovedi.

Dušan Veličković
SVA LICA SVETA
Inspirativna razmišljanja slavnih pisaca koja se pamte.

Nikola Malović
JEDRO NAĐE
Magična priča o majici koja je ujedinila svet.

Miljenko Jergović i Svetislav Basara
TUŠTA I TMA
Duhovita i pronicljiva prepiska dva velika savremena pisca.

Ivan Ivanji
TITOV PREVODILAC
Svedočanstvo Titovog ličnog prevodioca.

Žauma Kabre
GLASOVI REKE
Priča o bezgraničnoj ljubavi i ubistvenoj mržnji.

Vlada Arsić
BRODOLOM
Tajna duga pola veka najzad je otkrivena!

Peter Prange
NEBESKI KRADJIVCI
Ljubavna priča koja odražava celu dramu dvadesetog veka.

DANI SPORTA ZA DECU

15, 16. i 17. septembra

PONEDELJAK, 15. SEPTEMBAR

- 10 h - Razgibavanje
- 11 h - Školica sporta
- 12 h - Motoristički poligon
- 13 h - Sportska gimnastika
- 15 h - Vežbe sa padobranom
- 16 h - Baratanje rekvizitima
- 17 h - Trka štafeta
- 18 h - Trka u džakovima
- 18:30 h - Takmičenje spretnosti i druženje sa poznatima

UTORAK, 16. SEPTEMBAR

- 10 -14 h - Sportska i korektivna gimnastika
- 14 h - Školica sporta
- 16 h - Bebci u akciji
- 17 h - Korektivna gimnastika (parterni poligon, bodljikave staze i grede)
- 19 h - Korektivne vežbe za velike i male (za decu, mame i tate, bake i deke)

SREDA, 17. SEPTEMBAR

- 10 -14 h - Sportska i korektivna gimnastika
- 14 h - Školica sporta
- 16 h - Bebci u akciji
- 18 h - Veliko sportsko takmičenje

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec